Suzanne

Bokutgåva

Albert Bonniers förlag, Stockholm 1915.

1.

Klockan i hallen på Hamra slog halv nio med ett klart metallklingande slag, som efterlämnade ett sorlande eko i det gamla urverket, och nedför trappan, som ledde upp till övervåningen, kom Andrea Ekhammar och gick raskt ut genom de vidöppna dörrarna. Två tigertaxar sprungo omkring henne med muntra skall.

Andrea var tjugutvå år, och hon hade ett vinthundssmalt ansikte med gråa ögon, ur vilka blicken under de täta fransarna lyste mild och strålande. Hyn bar en varm färg, och kring munnen svävade ett drag av ironi och klokhet.

Det var en mild septembermorgon med vingul luft. Ängarna lågo daggstänkta och lindarna, som sträckte grenar över taket, voro fuktiga liksom rabatternas dävna rosor. Mellan bladen var spunnen spindelväv, på vilken dropparna glittrade likt briljanter. Nedifrån den spegelblanka sjön hördes ankornas snatter i vassen.

Med bägge händerna nedstuckna i fickorna på sin strandjacka gick hon vägen ned och vek upp mot uthusbyggnaderna, vilkas svarta tak skuro linjeraka mot den blåa himlen. Från vagnsboden drog just kusken ut viktorian i solskenet på gården.

— God morgon, Nyblom, hälsade hon.

— God morgon, fröken!

— Vackert väder!

— Måntro ja, det är grant.

— Skall frukten ned i dag?

— Vi skulle börja så smått, kanslirådet ringde om det, svarade han och lade varsamt ned skaklarna då i detsamma luften genomskars av en vinande gnäggning, strax följd av ännu en. Andrea sneddade tvärs över gården och trädde in genom stalldörren, över vilken en rostig hästsko hängde. Därinne var det varmt av djuren. En lukt av deras utdunstningar och av färskt hö fyllde luften. Oavbrutet hördes ljudet av tuggningen och av kedjor, som rasslade. Utanför föll solskenet genom de dammiga rutorna över fuxstoet, som stod längst till höger med halsen sträckt över spiltkarmen och fötterna begravna i den gula halmen. Andrea gick dit upp. Djuret nafsade med mulen sockret ur handen och lade sedan det fina huvudet mot hennes axel. Ur de skälvande näsborrarna fläktade andedräkten ljum över hennes kinder. I de stora ögonen med sin blåaktiga dimma skymtade längst in en färg av blod, och när hon med fingertopparna strök halsen nedåt bogen kittlade nerverna som berörda av en fin svag elektricitet. Ådrornas nätverk höjde sig under den tunna, sidenskiftande huden, de eleganta for- merna, djurets hela starka, graciösa skönhet genomilade henne med en liten sensuell frossa.

Men därute knastrade sanden under hastiga, säkra steg. Det var Benjamin Ekhammar, som kom. Han bar sjökadettsuniform och hade byxorna uppvikta; hans leriga skor skvallrade om, att han redan varit ute i

markerna. Ur hans glittrande ögon och brunbrända ansikte sköt en ström av liv.

— Nå, Andrea, sade han, du håller naturligtvis till här, men är det meningen du skall hinna med tåget är det bäst du kommer med upp. Mamma vill för övrigt tala med dig, innan vi bege oss av.

— Ja, jag kommer, svarade hon och i det hon steg ut på gången, lade hon sin arm under hans. Han såg småleende ned i hennes ansikte.

— Du är visst glad åt att få resa din väg igen till den där lilla studenthålan? sade han.

— Ja, vet du, det är jag. Det var verkligen enbart för din dyrbara persons skull som jag icke gjorde sällskap med Gordon för en vecka sedan.

— Högst förbunden. Han gjorde därvid en handrörelse mot mösskanten och tillade: Nå, hur mår Gordon? Är hans avhandling färdig än?

— Nej, å, det är flera månaders arbete till. Tror du en avhandling blir färdig så i en handvändning? svarade hon leende.

De gingo en genväg längs efter stranden, över vilken alarna kastade sina lövskuggor och kommo tillbaka på gårdsplanen framför den vita herrgårdsbyggnaden, där Benjamin stannade under lek med taxarna, medan Andrea gick in, uppför trappan till övervåningen, passerade ett par rum och trädde ut på altanen, som vätte åt sjön.

Fru Ekhammar satt ensam vid ett bord, på vilket lågo några tidningar. Hon hade en skotsk pläd svept kring knäna, och det fina ansiktet var sjukligt blekt. Till skydd för solen hade hon ett par gula glasögon, som hon tog av vid det hon hörde dotterns steg.

— God morgon, hur står det till i dag? sade Andrea och kysste henne. Ville mamma tala vid mig något särskilt?

— Nej, min lilla flicka, sade hon milt, jag ville bara se dig i väg i god tid och be dig ännu en gång icke glömma mina uppdrag. Jag har ringt till Jane. Hon skickar ner Ida, så att du slipper besvär med korgarna ut till bilen.

— Skönt, svarade hon och i det hon lätt stödde sig mot moderns skuldra böjde hon sig fram, vad är det mamma läser, låt mig få se, en ny Ord och Bild?

Vid texten på sidorna voro reproduktioner av etsningar. Med handen vände hon bladet för att se artikelförfattarens namn. Där stod: Kristian Arehn, och hon lade åter ned bladet, sänkte ögonen över sidorna och började tyst läsa.

— Ah, sade hon sakta, vad det börjar förtjusande!

— Lilla barn, jag har läst det, fru Ekhammar lade bägge händerna över bladet, du hinner inte. Gå ned och ät din frukost. Jag tyckte jag hörde vagnen köra fram.

En sekunds tystnad följde, under vilken Andrea stred mot och bekämpade sin lust att få ta med sig tidskriften som reselektyr. Men det var ju bättre att köpa den i Stockholm och äga den. Arehn, tänkte hon, är han ännu utrikes?

— Ja, adjö då mamma, jag ringer snart, sade hon, lutade ned ansiktet och blev kysst på pannan.

En kvart senare stego de bägge syskonen upp i viktorian, på vars bock kofferten och väskan voro uppsatta.

Andrea satte sig bekvämt in i vagnshörnet och nickade småleende uppåt ett fönster, i vilket modern stod, och sade:

— Hälsa så hjärtligt från mig till Gordon och Torborg, dröj inte med att komma hem och läs inte för mycket.

— Ack, var lugn, kära lilla mamma, svarade hon med en slängkyss, adjö!

De blanka välfödda hästarna satte av, och vagnen rullade raskt ut åt vägen.

2.

Andrea Ekhammar hade redan legat i Uppsala fem terminer under studier på filosofie kandidatexamen. Hon hade till en början bott inackorderad hos professorskan Malmborg och där lärt känna en ung värmländska Suzanne Dahlmark. Från första stunden hade de bägge flickorna känt sig dragna till varandra. För ingen, icke ens för sin barndoms lekkamrat Torborg Adelin, vid vilken hon var fästad med tusen minnen och band, kände Andrea en så öm vänskap som för den lilla livliga, obetänksamma firade Suzanne. Deras rum gränsade intill varandra. De delade arbete, nöjen. Deras samtal voro oändliga, och så hade de levat två glada för alltid oförgätliga år, under vilka deras yttre förhållanden blott så till vida förändrats, att de upphört att bo hos professorskan Malmborg och flyttat på studentrum, var för sig. En händelse vid vilken de bägge haft att utstå stormar av ogillande i sina respektive familjer. Värst för Suzanne. Hennes far var rektorn Johannes Dahlmark, och modern en kvinna med kall och sammansatt natur, för vilken etiketten spelade en viktig roll. En sak, som redan under barndomstiden bittert plågat Suzanne och för vilken hon uppfostrat sig själv till likgiltighet. När tillståndet efter häftiga uppträden till slut vanns var nöjet av det ensamma rummet redan förgiftat för den känsliga flickan.

Ett matlag bildades tillsammans med Torborg Adelin, som var ett par år äldre än de två jämnåriga studentskorna och redan läste på licentiaten. Man åt frukost och middag hos henne i ett nätt och trevligt hem, bildat av en ung kassörska, hos vilken Torborg var den enda inackorderingen. Hur många lustiga infall, hur mycken flickaktig kvickhet korsades icke över detta bord! Hur länge kunde man icke bli kvarsittande under allvarliga samtal, under ungdomligt filosoferande över tingen! Hur ofta i de tidiga vinterskymningarna ljödo icke i rummen tonerna från pianot, vid vilket Suzanne satt!

Förutom Torborg ägde även Andrea en annan barndomsvän i Uppsala, förste kuratorn i Stockholms nation fil. lic. Gordon Stansberg. Han var son till majoren baron Sixten Stansberg på Follökna, vars ägor gränsade intill Hamra. Den särskilda tillgivenhet, som fäster samman barndomsvänner hade redan hos honom övergått till en varm böjelse för den unga flickan. Hon kände hans outtalade hemlighet lika väl som hon visste, att både hans och hennes familj gärna önskade en kommande förbindelse. Hon oroades härav, men det förtroliga umgänget, underhållet genom brevväxling, när de voro åtskilda, hade fortsatts som förut. Hon fruktade för tanken att med honom kunna förlora en vän, som hon beundrade och aktade.

Den fjärde av Andreas närmaste Uppsalavänner och den femte i laget, var Olof Dieden, som efter fullbordad kandidatexamen sedan ett par terminer idkade juridiska studier.— — —

Nåväl, samma dags kväll, vid vars morgon Andrea lämnat Hamra, satt hon på skrivbordet och samspråkade med Torborg. Denna var en hög och välväxt studentska, blåögd och svarthårig; det var i hennes väsen en större kraft än hos de andra, och för henne kom arbetet i första och människorna i andra rummet; skiftande uttryck av vemod, av skalkaktig intelligens, av samlad energi drogo gärna över hennes rörliga ansikte. Hon stod lutad mot bokskåpet. Soffan och stolarna voro belamrade med klänningar, böcker, linne, tagna ur den öppna kofferten, som stod mitt på golvet. Draperiet till det lilla sovrummet var draget åt sidan. En doft av frukt och rosor fyllde luften, och det hela gav stämning av en sorglös ro och av en litet kokett elegans.

Utanför glödgade solnedgången den lummiga kronan av ett kastanjeträd, som stod i trädgården mitt över gatan.

— Jag visste, att du skulle komma lika säkert som jag visste, att vi skulle ut och supera i kväll, sade Andrea, nå, men hur mår vår stad? Hur må våra bekanta? Har ingenting hänt dem?

Torborg svarade:

— Vill du ha reda på krönikan så vänd dig till Suzanne, ty den känner hon. Men vet du, vem jag mötte i går i Geijersdal — ingen annan än Kristian Arehn. Han skall ligga här i år. Jag fick veta, att han bor i Kröjers f.d. rum vid Ågatan, och att hans avhandling blir om en av de gamla holländska mästarna. När jag gick vidare tänkte jag mindre på honom än på dig, som får din önskan uppfylld.

— Å, avbröt Andrea rodnande, att jag skulle få träffa Arehn det visste jag alltid. Torborg flyttade blicken från hennes ansikte.

— Jag är glad, att det händer *nu,* sade hon. Andrea svarade icke, och Torborg fortfor:

— Varför skulle det icke kunna bli verklighet, säg? Du tycks visserligen predestinerad till ett annat öde, men det är nästan för enkelt.

— Ja, det är sant, sade Andrea skrattande och såg ned i sitt knä. För hennes inre blick stod Gordons kloka ansikte, så tidigt åldrat som alla Stansbergars. För att ge samtalet en annan vändning utbrast hon oförmedlat:

— Det blir väl obehagligt för Wimanson nu, att Arehn är här. De måste ju träffas. O, hur löjligt, säg, varför inte vara vänner, fast man tänker olika om värdet av gammal kyrklump?

— Wimanson ser i Arehn en rival, inföll Torborg.

— Ja, när den professuren blir, men det står ju i vida fältet.

— Desto värre, du, Arehn hinner under tiden meritera sig. Men förlåt mig, jag ser därborta de härligaste melonäpplen från Hamra, tillade hon med ett skämtsamt leende och pekade på en korg med äpplen vid soffans fotända, det är för grymt att fresta med dem blott som skåderätt.

De satte korgen på skrivbordet, och medan de åto frågade Andrea:

— Hur mår Suzanne?

— Hon är brun som en tatterska, men hon har blivit så mager. Hon säger, att hon simmat och seglat för mycket, men jag är ledsen, hon ser inte ut att orka med det, som väntar henne.

— Å, Israëliska kursen bara och Suzanne, som allting flyger i. För resten vet du ju sen förr, att hon alltid är nervösare, när hon varit hemma under ferierna.

De pratade vidare.

Glöden över kastanjeträdet slocknade, och en fin blåaktig skymning fyllde rummet. Vid åttatiden kom Stansberg för att hämta dem, och de gingo tillsammans. Torborg, som skulle byta om sin tennisdräkt, skilde sig från dem vid ett gathörn, och de två styrde sina steg uppåt staden, där de gingo in i en av gränderna, över vilkas husgavlar domkyrkospirorna stucko upp likt jättemaster i dunklet, passerade ett portvalv med maskstungna bjälkväggar och kommo in på en gård, där de små låga husen slumrande tycktes stupa framåt. Dämpat hördes en flöjts toner. En dörr med klinka förde in till en beckmörk förstuga. En efter en måste de

treva sig uppför en smal trätrappa till en korridor, där Stansberg med sin ficklampa lyste på en dörr med ett kort:

SUZANNE DAHLMARK

fil. stud.

Uppsala.

Där under stod skrivet med blyerts: träffas säkrast torsdagar 6—8.

Då intet svar hördes på deras knackning stego de in. Olof Dieden, som suttit i soffhörnet reste sig och gick emot dem på tåspetsarna: Han sade halvhögt:

— Jaså, det är ni?

— I fönsterposten med rutorna på vid gavel ut mot trädgården satt Suzanne och blåste flöjt. Hon fortsatte utan att låtsa märka gästernas närvaro under ett par sekunder, lade därpå instrumentet ifrån sig och sprang upp med en snabb, mjuk rörelse, som vore hon beredd till dans.

— Tjänare — kommer ni äntligen — ja, vart skall vi gå då?

— Jag röstar för Gillet, sade Stansberg.

Dieden svarade:

— Då tycker jag Gästis är bättre, om vi kan få ett bord sedan i trädgården.

— Vi kan ju försöka, inkastade Suzanne vars röst lät trött. Hon stoppade handen i Diedens kavajficka.

— Vad letar du efter?

— Allumettes — merci!

Hon tände ljusen i byråns mässingsstakar. Lågorna började ryka, och medan hon putsade dem flackade skenet över hennes lilla örnnästa ansikte brynt av sjöluft och sol.

— Dåliga ljus du köpte åt mig, Olof, mumlade hon misslynt och blåste ut en flamma, som slickade saxbladet. Därpå vände hon sig och räckte handen åt Andrea, i det hon plötsligt skiftade.

— Nå, hur känns det att vara här igen, sade hon leende, välkommen, du har haft en skön sommar och kommer som dess sista svala— — — I morgon börjar Israëli!

— Hur skönt! Suzanne får något att göra och tvingas sluta upp med att leva vagabond, utbrast Dieden, som kommit i närheten. Han var en distingerad ung man på tjugufem år. Rasrenheten i hans blonda ansikte med de stora, blå ögonen överensstämde med hans figurs elastiska smärthet och hans sätts naturliga behag. Låt också mig få hälsa dig välkommen, André, du ser verkligen ut som en reklam för den bakteriefria sörmländska luften.

Medan de väntade på Torborg gick Andrea omkring i rummet och stannade framför en kolteckning, som hängde över soffan.

— Suzanne, sade hon, vad har du här? Den har jag icke sett förr.

— Nej, den är ny, och i det Suzanne gick fram med ett av ljusen, höjde hon det så att skenet ovanifrån föll

ned på teckningen — ett lågt envåningshus med förstusval och en med popplar kantad väg.

— Men det är ju ett konstverk. Vem har gjort det?

Suzanne svarade:

— Borgman heter han, en ung pojke. Vet du vad den föreställer? Norrestad, farfars gård.

— Som din far sålde?

— Ja.

Tystnad.

— Å, sade Andrea, hur kan man egentligen sälja en gammal gård!

— Jag vet inte, sade Suzanne, när det skedde kände jag mig som rycktes jag upp ur marken med rötterna.

I detsamma öppnades dörren och Torborg stod på tröskeln med korridorens mörker bakom sig. Hennes huvud nådde upp till posten.

— Vad gör ni där, ropade hon, ni se ut som två unga jungfrur dyrkande en madonnabild. Tillätes det icke en kättare att också få se?

— En annan gång, svarade Suzanne, nu är tid att dyrka andra gudar.

Där hon gick över golvet stämde hon gnolande upp:

Tycker du att graven är för djup, nå välan, så tag dig då en sup, tag dito en, dito två, dito tre, så dör du nöjdare.

I gången hördes Stansbergs röst:

— Nå, så gå vi då! Är ni färdiga?

Och Suzanne blåste ut ljusen, stängde dörren, lade nyckeln under trasmattan och steg nedför trappan. De andra hade redan hunnit ut på gården. Sedan låg rummet i mörker och tystnad med öppna rutor mot trädgårdstäppan. På fönsterposten låg flöjten kvar, och från kammaren ovanför hördes medarna gå på en gungstol och en mumlande röst av en student, som översatte Predikaren.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Domkyrkoklockan slog ett när Andrea återkom hem. Natten därute var fylld av skenet från månen som stod dold bakom en husgavel, och gatan var så tyst att hon hörde ljuden av Stansbergs och Arehns steg, som avlägsnade sig. Hon satt väl en halvtimme med armbågarna stödda mot skrivbordet. Därpå reste hon sig och tände lampan, tog ur lådan sin dagbok, öppnade den och skrev, medan intet ljud hördes annat än raspandet av pennan och surrandet av några små flugor, som lockade av ljuset oroligt fladdrade mellan kupan och glaset.

15 september. Uppsala.

Jag är åter här och hur oväntat att redan den första kvällen skulle skänka mig det, som jag under två långa år förgäves längtat efter! Hur orolig och glad blev jag inte, när T. berättade mig, att *han* äntligen kommit tillbaka. Jag tänkte blott på detta, medan vi gingo till S., på ingenting annat under hela vägen till Gästis, och

när vi stiga in i matsalen står han där och ser sig om efter ett bord. Den förträfflige Dieden, som ögonblickligen bad honom dela vårt. Vad jag tackade gud, som gjort dem till kusiner! Jag var så virrig av lycka, att det förflöt en lång stund, innan jag blev så lugn, att jag kunde se på *honom* och deltaga i samtalet.

Det starka intryck han gör på mig motsvaras ingalunda av det som min oansenliga person utövar på honom. Detta vet jag med full och klar förvissning, och fast det smärtar, gläder det mig samtidigt, emedan det skall hjälpa mig att döda förhoppningar, vilka jag under mina förhållanden skulle känna som en skam att nära. Vore jag man eller snarare — ägde jag en annan natur — hur annorlunda skulle ej saken gestalta sig! Jag skulle då säga: Se där den varelse, som kan bereda mig den högsta lycka. Jag vill vinna den, och det skall utan tvivel lyckas mig!

Nu är detta omöjligt. Varför? Emedan jag icke medvetet vill locka någon människa till mig. Jag skulle känna mig lögnaktig. Detta är så och har alltid varit så under alla förhållanden. Hur mycket mer dock under de närvarande — ömtåliga och viktiga. Jag har ju alltsedan i våras gått på en väg, utstakad för mig ej blott av mitt förnuft utan även av mina drömmar. Jag kan icke undgå att ta hänsyn till och djupt beröras av de känslor, som från Gordons sida möta mig. Jag väntar varje dag ett avgörande och dock ber jag varje dag att det måtte unnas mig nåden av ett dröjsmål. Min vilja har alltså icke ännu kunnat tukta mitt hjärta.

Å, Suzanne, hon vet icke, hur djupt hon träffade sanningen, när hon sade: Du är för världslig! Eller med andra ord: Jag är vis! — I pekuniärt och socialt avseende, liksom med hänsyn till familjeförhållanden är partiet förmånligt, och detta är — jag sänker mitt huvud — den förnämsta orsaken till min obenägenhet att låta det gå om intet.

Utan att genomläsa det skrivna slöt Andrea boken, och gick med den brinnande lampan in i sovrummet.

— — — — — — — — — — — — — — —

Men månen hade den natten stått rätt in genom rutorna hos Suzanne, när hon slöt dörren om sig. Korta, spöklika skuggor hade kastats av möblerna, och hon hade måst undertrycka en skräck, som ilat genom nerverna. Zinkbaljan för morgontvagningen stod redan färdig mitt på golvet, och månstrålarna glittrade i vattnet. Sömnig och litet feberaktig av vin och cigarretter klädde hon av sig. Med en rysning av välbehag stack hon fötterna i baljan och lät det kalla vattnet med en svamp rinna över kroppen. En knapp minut efteråt var hon i säng och föll i en lätt slummer. Ofta vaknande tyckte hon sig se drömbilder hon icke mindes, försvinna som genomskinliga skepnader. Hon fylldes av melankoli och klagade under oroliga kastningar. Slutligen somnade hon djupt och vaknade i gryningen. En blek ljusstrimma sköt genom gardinspringan. Allt var ljudlöst. Suzanne som kände sig fullt utsövd sprang genast ur sängen och drog upp gardinen. En gråvit dagning böljade in. Hon stod utan att röra sig. Hjärtat förstorades som ville det spränga bröstet, och hon andades med svårighet. Hon hörde drömlika röster viska. Hon fylldes av sus som suset i en havssnäckas skal. Hon genombävades av andakt, av en underlig åtrå efter ett offer.

Hon klädde sig som i en dröm och sprang ut. Inga vagnar körde, inga människor gingo, ingen vindfläkt rörde sig. Hon ilade genom de slumrande gatorna upp till Slottsbacken, där hon satte sig på bänken.

Sakta blev morgonrodnaden över slätten allt rosigare, och en blodröd sol lyfte sig över horisonten. Medan den långsamt, långsamt steg, blickade Suzanne rakt in i den med stora, allvarsamma ögon. Så vidgade sig näsborrarna och började skälva. Tänderna höggo hårt i underläppen, och ingen hörde hur hon gav till ett lågt, brustet skri som pressat fram ur en djup, vild smärta.

3.

Den trettionde september skulle det vara kafferep med bal på Stockholms nation, och den dagen gick upp,

höstklar och strålande.

Andrea vaknade vid åttatiden, och när hon drog upp gardinen brann solen in över skrivbordet med de uppslagna böckerna. Hon öppnade fönstret. Alla hustak blänkte. Långt bort och högt i det blå såg hon de svarta domkyrkospirorna. Luften var stilla, fuktig och sval. I trädgården mitt över gatan droppade det sakta från kastanjeträdet.

Hon klädde sig i riddräkt, i byxor, stövlar och sporrar, men när hon var färdig tog hon icke på det svarta stopet, utan grävde fram ur sin nedersta byrålåda en gammal studentmössa, som var långt mera gul än vit och hade en slocknad skärm. Men den var hennes första mössa, och ännu kunde hon icke ta i den utan att en fin ömhetsstråle sprang upp inom henne, ty den mössan ägde så många minnen. Hon använde den endast vid vissa högtidliga tillfällen och i dag fann hon, att feststämningen absolut fordrade, att den skulle bäras.

Därute var staden redan vaken. Det var torgdag och livligt på gatorna. Stående utanför Ridhusgården inväntade henne Stansberg. De hade denna dag avtalat en lång ridtur med rast och kaffe vid Flottsund på återvägen. De redo upp förbi Carolina och Botanicum, togo sträckgalopp över slätten, vägen förbi Gottsunda, veko in i skogen och läto hästarna sakta gå fram, där de kunde.

En högtidlig tystnad härskade, störd blott av ljudet från löv, som lossnade och prasslade, från kvistar, som brusto under hovarna, från droppar, som föllo, men bakom i själva tystnaden var det som om något sakta andades och levde. Andreas hjärta klappade av minuternas lycka. Hon tänkte icke på något särskilt, ville icke något, längtade icke efter något visst. Händelserna lågo framför henne, väntande. Hon kände sig blott beredd att ta emot allt vad de kommande stunderna skulle ge av charm och av glädje, av tankar och av minnets flyende bilder, av arbetets tunga och lust, av vilans ro, och av den plötsligt bristande drömlika förnimmelsen av, att det var något hon måste söka — det Suzanne sökte: det hemligt tigande och stora, som låg bakom livet och som ändå bar det, som en mor bär ett barn i sin famn. Hon njöt sin ungdom. Hon insöp betaget i den svala morgonen solen, färgerna, doften, och föll vid en stig oväntat i en stämning av översvallande glädje in i galopp — ökade, när hon hörde hovslagen av Stansbergs häst komma närmare, inbillade sig redan se fuxens röda huvud bredvid och hans tunga kropp kasta sig förbi — ökade än mer — — — — — Granarna vid sidorna, vägen under flöto bort. Färgerna, sammansmälta i dunkelgrönt och brunt, ilade förbi, bortburna som av ett strömdrag. Hon lutade sig fram över hästhalsen, gav lösa tyglar. Den lilla huntern behövde ej mer drivas. Den rusade snabbare, snabbare, med det fina huvudet sträckt framåt och litet oroligt klippande öron.

Stansberg visslade lugnande, men då detta ej hjälpte ropade han:

— André, håll då in, du är galen! Du har henne inte!

Men Andrea, som kände sig vara herre över djuret, gitte icke svara, och nu ljusnade skogen, glesnade. Utan att sakta den ursinniga farten jagade hon över fältet fram mot öppningen vid en avlyftad grind, men ändrade avsikt och höll huntern i stället upp mot gärdsgården. Hon drev rätt starkt med skänklar och spö i rädsla för att det nyckfulla lilla stoet skulle vägra, men hon samlade verkligen snällt och flög över lätt som en fågel.

Vid Flottsund låg Mälaren blank och silverblå med lätta dimmor drivande över vattnet. Bakom huset stodo trädgårdsstolar och bord. Mot väggen klängde kaprifol, vars blad frosten bitit svarta. Fyrisån rann smutsgul nedanför sluttningen. Om knuten kom gumman med blårutig bomullsklänning och vaggande höfter.

Gordon och Andrea sutto med bara huvuden i solskenet, som gav guldglans åt hennes vackra, ljusa hår. Rofyllda minuter gledo bort. Samtalet gled lugnt och förtroligt. Stundom retades de med varandra, stundom tego de. En flock gråsparvar kommo inflygande från landsvägen och började under skrik och kvitter väsnas i en buske, medan de foro upp och ned bland grenarna. Så hoppade ett par av dem ned och pickade i sanden.

Andrea tog några vetebrödsskivor och gick fram till dem på tåspetsarna, kastade långsamt ut bit efter bit. Hela flocken kom då och började djärvt hugga, kastande undan varandra.

— Å Gordon, utbrast hon, vilken fågelpöbel är icke gråsparvar!

I detsamma vände hon sig om för att gå fram till bordet, men hejdade sig, emedan hon såg, att hans ansikte förändrat sig och åter ägde detta mörka, ömma uttryck, som så mycket både oroade och gladde henne. Hon fortsatte emellertid ögonblickligen liksom magnetiserad sin väg, och när hon stod framför honom böjde hon huvudet med en rörelse, i vilken låg något på samma gång väluppfostrat som naturligt blygsamt.

Han såg ned på henne och sade distinkt som om han ville inprägla orden, så att hon aldrig skulle glömma dem:

— André, du vet, att det gamla är slut och det nya kommet. Tag det utan feghet. Jag älskar dig!

Hon svarade enkelt:

— Jag tackar dig!

— Förstår du mig, gör du, vill du följa mig nu och alltid?

Känslorna fyllde henne så, att hon ej förmådde tala.

— Svara mig!

— Ja, sade hon då lågt, varpå han slog ena armen om henne. Han lade handen över hennes panna, där håret fuktigt efter den hårda ritten lockat sig, och förde bort håret, så att ansiktet blev fritt. Ingen — ingen mer än två vita fjärilar, som flögo kring det frostbitna kaprifoliet sågo, hur de två stodo och kysste varandra i den gamla skyddade, soliga trädgårdsvrån vid Flottsund.

Så voro de förlovade, och över Uppsala mognade septemberdagen. Solen passerade zenit. Skarpa skuggor började falla mellan husen. I övre våningen av Stockholms nation hördes under förmiddagen det dova ljudet av möbler, som drogos och av hammarslag. Rummen kläddes för kvällen, och så föll skymningen, mild och klar. Över hela staden tändes lyktorna.

Torborg Adelin kom den aftonen ensam och hämtade Suzanne. Andrea hade vid middagen med låg röst och en ovanlig glans i blicken sagt, att hon skulle gå med Gordon. Hur mycket än kamraterna förstodo, att det väntade redan var skett eller var i görningen, låtsade de sig dock ingenting märka. Men under vägen talade de småleende därom. Det var ganska sent, när de kommo fram. I det inre av kuratorsrummet, som var ordnat för damerna, stodo blott ett par unga flickor kvar. Suzanne kände en av dem och i det hon artigt hälsade på henne, sade hon:

— Jaså, fröken har värdigats komma upp till vårt enkla kafferep — ja, vi kallar det så bara. Det är lika mycket bal ändå, fast vi börja med kaffe och studentskorna få komma utan kavaljerer. Det brukar vara mycket roligt!

— Å, svarade den unga flickan, det är alltid så roligt i Uppsala.

Suzanne log åt svaret, som hon väntat sig. Hon sade:

— Åja, på balerna, men ligg här får fröken se.

— Jag vill ingenting hellre, men jag kan inte längre läsa, och jag blir sjuk bara jag tänker på en tentamen.

Suzanne svarade då, att hon icke heller skulle tänka, utan bara vara vacker och likna en blomma, varvid flickan började skratta och sade:

— Å prat, nu säger fröken detsamma som kandidat Åberg. Har ni lärt er det där med blomman av honom?

— Nej, svarade Suzanne, det har jag lärt av min gamla sköterska, som dött på ett dårhus!

Den unga flickan stirrade ett ögonblick på henne med vidöppna ögon och skrattade sedan på nytt.

— Fröken är förfärligt lustig, sade hon, nickade och gick.

Men Suzanne vecklade upp ur ett silkespapper ett par sköna, mörkröda rosor, som klubbmästaren, kandidat Henrik Åberg, skickat henne på förmiddagen med ett kort. Medan hon fäste dem i klänningsskärpet sade hon till Torborg:

— Vore jag man skulle jag blott älska kvinnor, som kunna tänka.

De voro ensamma, och ljusen framför speglarna flämtade.

— Ja, svarade Torborg, nog kan man tycka det, men det finns något, som är förmer än intellekt. Hon lade sin högra hand på Suzannes skuldra och smekte som borta i tanken nedåt hennes arm: Livets ro! Männen söker den hos oss, emedan de så sällan själva ha någon, men vi, säg mig, hur kunna vi ge det, som ej kan skänkas bort? Vi stå maktlösa och vi gå — du måste också gå, söka tills du finner eller vara ensam.

Suzanne svarade icke, hon tänkte på sig själv: Jag har ju sökt och funnit, sade hon tyst, men det sökta och funna skall jag aldrig äga.

De gingo uppför trapporna, där kandelabrarna brunno under röda silkespappersskärmar. Skratt och sorl slog emot dem. Man hade redan börjat servera kaffet. De gingo ej genom den till trängsel fyllda salen, utan genom det gröna läsrummet, som för direkt in till det lilla Bellmansrummet. Där var anordnat en berså av palmer och lagerträd, och det brann i grenverket ett par små kulörta lyktor. Vid bordet sutto Stansberg, Andrea Ekhammar och Dieden, men även en fjärde, klubbmästaren Henrik Åberg.

Han hade något mongoliskt i sitt utseende, en gulaktig hy och stora, svartkantade ögon. Han var av medellängd och kroppen utomordentligt väl gymnastiserad. Plats bereddes åt de nykomna, och samtalet flöt livligt. Efter en stund hördes utifrån salen någon börja spela Chopins drillande vals.

Suzanne, som alltid var till sin fördel i baldräkt, var den kvällen förtjusande med sin vita, välformade hals och sitt mörklockiga huvud. Hon lyddes utåt och sade, medan hennes fingrar spelade på bordskanten:

— Det är Langenfeldt!

Men valsen halvt drunknade i sorlet av röster, och bord hördes skrapa.

— Låt oss då hjälpa dem att röja, sade Torborg, som steg upp, och de gingo alla ut. Balen började. Timmarna svunno. Supén kom och gick. Luften var het och dammet rördes upp och låg grått över kavaljerernas kragar. Man satt i trapporna under de röda lyktorna. Man promenerade i korridoren. Man smög in i damrummet, och där fanns redan ett par. I läsrummet stodo fönstren öppna ut mot den ljumma höstnatten och Langenfeldt spelade vid flygeln. »Musikfrun» satt halvt dold i hörnet vid biblioteket. Hon smålog hela tiden. Hon kände så väl alltsammans. Hon hade varit med så mycket i Uppsala, den gamla människan.

Och Langenfeldt spelade — icke verklig dansmusik. Han vävde in det, som kom för honom, bitar ur operor,

folkmelodier, O. D:s sånger, Hör oss Svea, Kornmodsglansen, och de, som hade röster i salen, de gnolade med, och han spelade Beethovens sonater och Chopins Nocturner.

Torborg Adelin blev en stund stående vid en av salsdörrarna och såg ut över salen, där bekanta gestalter och obekanta, alla unga, gledo och foro om varandra — glödheta ansikten, bleka ansikten. Men hur likt var icke allt en kafferepsbal i Uppsala! Flickor i promenadkjolar och vita blusliv, som de gingo till vardags, flickor i eleganta baltoaletter, studenter i smoking och studenter i kavaj och grovsulade skor, precis som om de just gått förbi på gatan och fått lust till att ta sig en sväng, blott brutit sig en aster i nationsträdgården och satt den i knapphålet för festens skull. Nej se — där strävade ett par, en estet med helig iver över pannan och verser hemma i skrivbordslådan. Han höll damen omklamrad, och hon var blodröd av undertryckt skratt. Där flög en dåre med utbredda armar, förd av en kraftfull medicinska, som oavbrutet grälade och oavbrutet log, och där tornade två par samman! Men hon såg ej Andrea, och var var då Suzanne? Jo, nu, där kom hon i dörren tillsammans med Åberg, och de började genast dansa — gode gud, bara gående — bara gående rakt in i trängseln, som tycktes vika för dem. Där försvunno de, där gledo de åter fram! Åbergs ögon vilade på hennes ansikte utan att hon tycktes märka det. De kommo ett ögonblick tätt förbi Torborg, och i detsamma lyfte Suzanne likgiltigt huvudet och såg mot dörren. Hon log och ur de mörka ögonen sköt en öm, strålande blick. Torborg log tillbaka men förstod i detsamma, att det var icke henne detta leende eller denna blick gällt utan någon annan, någon som stod bakom henne i dörröppningen. Då hon vred huvudet åt sidan såg hon Dieden stå där med ett ansikte så blekt och besynnerligt, att hon blev förskräckt. Hon vände sig emellertid i detsamma om och gick åt trappan. Vad hon sett föreföll henne som sett i en dröm.

Musiken i salen förändrades, det kom en melodi, det kom Chopin, sorgmarschen, dödssången.

Suzanne och Åberg fortsatte att dansa, tysta. Att han länge skänkt henne sin hyllning, visste hon utan att själv känna något. Hon såg på honom och bad:

— Säg då något!

— Vad skulle jag väl säga, som ni icke redan vet, svarade han.

Orden plågade henne och hon greps av lust att förändra nuet med en handling.

— Stanna, sade hon plötsligt, jag vet något. Vildvinet på gården! Att ingen tänkt på det. Vi få säkert ta. Det är ju redan höst och skall vissna ändå.

Han fann hennes påhitt utmärkt, och de skyndade nedför trapporna. Röster ropade efter dem, varför de hade så bråttom. Den lilla gården låg beckmörk, endast från trappfönstren lyste det röda ljuset över en bit av sanden och en bit av väggen med vildvin och klängande krasse. Det var stjärnor, och högt upp tätt bredvid den vänstra tornspiran stod månen som en smal, vit skära. Nattens förtrollning grep Suzanne. Det var också så skönt att komma ut i den friska luften från hettan däruppe och hon blev stående framför vildvinet utan att bryta några revor. Hon tänkte på Olof och hur han stått och sett på henne däruppe vid dörrposten och som alltid, när hon tänkte på honom, värkte hjärtat av kärlek och önskningar hon ansåg sig icke ha rättighet att äga.

Men Åberg stod ett halvt steg ifrån henne och hans läppar började darra, medan han betraktade hennes profil, för honom den mest intagande i världen. Hur mycket skulle han ej velat ge för att Suzanne skulle behandla honom med hjärtlighet och icke bara med denna glada vänlighet, som hon bestod alla, och i vilken han för sin del kände nedlåtenhet. Hon ansåg honom, fastän jämnårig, blott som en pojke, så trodde han, men hade han icke förmögenhet? De kunde gifta sig, han önskade ju intet högre än att få ha henne alltid, alltid.

— Suzanne, sade han lågt.

Han såg henne rycka till.

— Ja, svarade hon.

— Ni vet hur högt jag älskar er.

Hon rördes av hans allvarliga röst och den göt för ett ögonblick stillhet i hennes hjärta. När hon icke rörde sig, vågade han slå armarna kring henne och till hans förvåning lutade hon huvudet mot hans axel.

— Om ni visste vad jag är trött, sade hon. Men han såg, att hennes ögon voro långt borta, in i nattdunklet under Slottsbackens ännu lummiga träd. Om ni visste, vad jag är led på dans och flirt och alltings fåfängligheter. Jag längtar så efter en stor och skön frid!

— Stackars liten.

Han närmade sina läppar mot hennes kind och kysste den, men när han också ville kyssa hennes mun, vände hon ansiktet åt sidan för att hindra det.

— Nej, nej. Låt vara.

— Suzanne!

Hon gjorde sig lös och trädde tillbaka ett par steg. Hon tänkte åter på Olof som oupphörligt.

— Var min vän, bad hon och sträckte ut handen, som han icke fattade. Han sade upprörd:

— Stenar åt en hungrig, nej!

Hon kände sig sårad, ty hennes mening var uppriktig, och hon föredrog honom framför de flesta av de unga studenterna.

— Känner ni det så, kan jag ingenting göra, svarade hon torrt och väntade ett ögonblick på att han skulle säga något. Hans ansiktes uttryck kunde hon ej se i dunklet, blott att han vänt huvudet halvt åt sidan. Själv vände hon sig då också bort. Hur meningslöst föreföll ej henne alltsammans, och hon mindes dunkelt, att hon förr upplevat liknande situationer och känt sig som nu likt en docka som uppträder och talar. Själv var hon borta och känslan av denna dubbeltillvaro plågade henne, som när man upptäcker en brist hos sig själv. Hon började gå bortåt gången. Efter ett par sekunder hörde hon honom komma efter sig och när hon nått fram till porten sprang han förbi henne och ställde sig på tröskeln i det han bredde ut armarna för att hindra henne stiga in.

— Ni får inte.

— Vad nu då? frågade hon trotsig över hans djärvhet.

Han svarade med sänkt röst.

— Ni får inte gå. Förlåt mig vad jag sade nyss, och ge mig på nytt er hand. Jag bryr mig icke om det andra, när ni icke vill, Suzanne. Hon stod lutad mot väggen och när hon såg upp i hans ansikte blev hon förvånad av dess själfulla uttryck liksom av hans förmåga till behärskning.

— Är det ert allvar? frågade hon.

— Låt framtiden bevisa det, svarade han.

Hon sträckte då fram handen, som han kysste, och de gingo upp, men vildvinet hade de glömt! I korridoren kom doktor Sundström, nationens bibliotekarie fram och bockade för Suzanne. Han väntade icke ens på hennes svar utan lade helt resolut hennes arm under sin och sade, med skämtsam röst medan de gingo:

— Vad är det för ett sätt att springa och gömma sig så där och låta en förgäves leta genom alla rummen!

Men hon hörde knappt vad han sade. Hon nickade över hans axel åt Andrea, som rosig och leende gled förbi med Gordon.

— Roligt, Suzanne, ropade hon.

— Ja, ropade hon tillbaka.

Nya kavaljerer kommo. Hon måste dansa med alla, hon hade icke ett ögonblicks ro. Till slut såg hon Torborg stå i läsrummets fönster och gick fram till henne. Natten därute bar den första aningen av gryning. Träden tycktes stiga fram ur mörkret.

— Var är Olof? frågade hon.

— Olof har gått för länge sedan, svarade Torborg.

— Det är för min skull, tänkte Suzanne och i detsamma vände hon sig, ty det hördes ett stigande sorl från salen.

— Vad är det nu? Äro de galna?

Men det var blott vildvinet som kom. En annan student och en annan flicka hade funnit det, och de buro jublande armarna fulla.

4.

I början av oktober flyttade familjen Ekhammar in från Hamra till våningen i Stockholm vid Karlavägen och första lördagen de voro hemma for Andrea ned från Uppsala för att berätta, att nu var hon förlovad med Gordon. Det blev som hon väntat: ingen förvånade sig, men alla gladde sig från pappa kanslirådet, som kysste henne och sade, att Gordon var den bästa svärson han kunde önska sig, ända ned till husjungfrun Augusta, som neg för sin fröken och sade med förtjust röst: — Jag gratulerar!

På söndagens förmiddag kom Gordon med sin far, som var änkling, sportsman, blomsterälskare och passionerad schackspelare, dessutom ovanligt liten till växten. Man hade svårt att förstå, hur han kunnat få en så ståtlig son, men baronessan Stansberg hade varit mycket högvuxen. Hon hade även varit högdragen. Men så var icke majoren. Han var i stället det blygsammaste man kunde se. Han var t.o.m. en smula fjantig, men alla människor förläto honom hans löjligheter och höllo av honom för hans hjärtas skull, som var både fint och gott. Han hade tagit med sig en gammal italiensk ring, som han en gång på bröllopsresan köpt åt sin hustru i Florens. Denna ring skulle Gordon ge åt Andrea och den var ett utsökt arbete med en safir likt ett djupblått, vidöppet öga i en krans av rosenstenar.

Men Gordon ville icke ge den åt sin fästmö mitt i familjekretsen utan de gingo in i Andreas rum. Hon strök av handen de två ringar den burit, gåvor vid konfirmationen och studentexamen. Hädanefter skulle hon blott bära Gordons som en symbol för att ett nytt livsskede inträtt. Då de återvände till salongen hade Andreas svåger löjtnant Isel och hans unga fru kommit. De bägge systrarna voro lika — samma regelbundna ansikten, samma vackra, gråa ögon. Deras karaktärer voro av samma läggning, milda och bestämda, och dock existerade mellan dem en skillnad av den art, som oöverstigligt kan skilja kvinna från kvinna. Andrea

önskade förstå livet för att leva det. För Jane Isel var det likgiltigt att förstå för att leva det.

Vid middagen dracks de nyförlovades skål i champanje, men inga tal höllos. Andrea ville det icke. Hon ville det lika litet som att Gordon och hon skulle växla släta ringar och sätta in någon förlovningsannons. Hon ville ha frid för lyckönskningar och frid för visiter. Var det icke tillräckligt att i framtiden förkunna lysningen för samhället?

Den kloka fru Ekhammar smålog utan invändningar. Hon visste, att det var så många bruk, som voro likgiltiga, och själv var hon likgiltig för en societet, i vilken hon var för sjuklig att deltaga. Men Jane sade något om studentskor och om Torborg, som alltid varit Andreas orakel. Torborg snobbade med moderna idéer. Hon hade sagt, att hon fann det intressantare att umgås med fabriksarbeterskor än med flickor av familj, och hon hade sagt, att hon aldrig tordes gifta sig förrän hon kunde förtjäna minst fyra tusen om året. Torborg for ensam med studenter ned till Stockholm på teatrarna. Torborg ansåg det riktigt att flickor inrättade sitt liv precis som unga män. Torborg hade förmått Andrea att gå in i F. K. P. R. och vara marskalk på den internationella kongressen.

Ja, detta sista var då riktigt sant, och Andrea hade minsann fått lida nog den tiden av missnöje från både föräldrar och syskon och från Gordon, men hon svarade icke Jane med ett ord, ty det var lönlöst. Andrea hade över huvud taget upphört att tala hemma. Hon bara pratade med dem, ja utom med Benjamin förstås, men han var ju ännu blott en skolgosse, fast han just höll på med att ta löjtnantsexamen.

Så reser man sig från bordet och går in i biblioteket, där en brasa brinner och kaffe serveras. Herrarna tända cigarrer, och då Gordon släcker tändstickan, ser han överlägset på Andrea, ty fastän hon har stor lust, törs hon icke röka hemma. (Det skulle just bli ett spektakel!) Och det gläder honom, ty han vill aldrig se henne med en cigarrett i munnen.

Man pratar redan om bröllopet.

Gordon säger:

— Vi ha talat om att gifta oss till jul. Andrea vill, att det skall ske på Hamra.

— Ja, svarar hon. Men jag vill helst dröja till midsommar. Så har jag min examen gjord.

Tystnad.

Hon fortsätter:

— Och då har också Gordon disputerat. Men å andra sidan — ja — —

— Vad, liten?

— Å andra sidan få vi väl mer tid att arbeta, om vi bo i samma våning.

— Rätt, svarar han och vänder sig till de andra, vi tänkte försöka få tag i någon hemtrevlig och gammaldags våning däruppe. Jag har alltid varit så förtjust i dem.

— Du har ju alltid trivts i Uppsala, säger Jane, du ämnar väl stanna där?

— Ja, om jag får docenturen.

— Säkert, säger Andrea lågt, medan Gordon leker med hennes hand. Hon ser in i brasans flammor och hur det kom sig så tänkte hon just då på, att Gordon var konservativ, och hon var det icke och skulle aldrig bli. Men olika åsikter — tänkte hon vidare — ha ingen makt över våra ömsesidiga känslor, och hon såg utan oro

mot framtiden i säker tillit till sin smidighet och sin innersta vilja, som var en längtan efter en lycklig tillvaros harmoni.

5.

Suzanne och Andrea gå på den Israëliska kursen. Det är föreläsningar och det är seminarieförhör till en början en gång i veckan, sedan blir det två, ja framåt julen brukar det till och med bli tre. För att vara säkrare komma de tillsammans och förhöra varandra. Det är som läxläsning, men läxor i stor skala.

Och Suzanne sitter om förmiddagarna och läser i sitt rum. Hon finner behag i dessa timmar, som ibland gå så långsamt och ibland springa så fort. Man vet icke varför. Det är så tyst, men en tystnad avbruten av ljud. Det knäpper i det gamla trähusets väggar, päronträdet på gården raspar på rutan med sina kvistar. Det hörs steg ute i korridoren, en knackning, en dörr öppnas. Det kommer en kamrat på besök till juristen, som bor vägg i vägg.

Suzanne har ett litet skjul på fönsterblecket och en vacker domherre som bor där och äter avgiftsfritt. Ja, det vill säga inte så alldeles, han köper ju allt med sitt granna röda bröst och sin lilla pickande fågelnäbb. Suzanne har vid sitt fönster spikat fast en bräda för att få plats med alla sina blommor, kaktus och rosenträd, en yppig vandrande jude, ett vinranksskott, som redan börjar klänga. Alla blommor gå för Suzanne. Du har en trolldom i dina händer, säger Torborg. Det är fönstret, som ligger så bra åt söder, säger Suzanne.

Klockan halv tre slår hon igen böckerna och går ut. Förr var det till Andrea hon gick, men efter förlovningen går hon till Torborg. Andrea vet promenadtiden, hon kan komma eller låta bli, alldeles som hon har tillfälle, och hon kan ta Gordon med sig, om hon har lust. Men Gordon har mera lust att promenera ensam med sin unga fästmö. Han är en helt vanlig fästman.

För resten tyckte Suzanne mycket om att vara på tu man hand med Torborg. Det hade ej blivit så mycket av det förr om åren, men hur fort växer icke i Uppsala den yngre kamraten i kapp den äldre! Så var det här, så kände åtminstone Suzanne det, fast på samma gång att Torborg var henne överlägsen i intellektuell och kroppslig styrka. Hon var en baddare till att kunna arbeta och hinna med allt och göra allt väl ifrån sig. Om det bara var studierna, men hon läste språk med fabriksarbeterskor och hade en klubb för dem och nu hade hon ordnat om aftonsamkväm för att samla de nykomna studentskorna. Suzanne kallade dem »frälsningsmöten», men när man begär så går hon med nöje dit och hjälper till med underhållningen. Hon är icke svårbedd om något.

Så en dag gick hon till Torborg, som satt och skrev på ett brev, när hon kom.

— Förlåt, sade hon, jag är strax färdig. Det är till mamma.

— Nu igen, svarade Suzanne, skrev du inte i förrgår?

— Jo.

Torborg såg på henne, å med vilket vackert uttryck i ögonen!

— Skriver du så ofta?

— Två, tre gånger i veckan.

Suzanne hade aldrig träffat fru Adelin, men hon hade hört Andrea berätta om henne, att hon skulle vara en begåvad och ovanlig kvinna. Att hon varit en av de första studentskorna i Sverige, det betydde ingenting, men det betydde långt mer, att hon själv läst upp sin dotter till fjärde ringen. På Torborgs bokhylla stod en

rad porträtter och ett par var av modern. Där var ett i helfigur på vilket hon stod klädd i åttiotalets dräkt i svart siden med långt liv, knäppt tätt med knappar. På huvudets höga frisyr satt den vita mössan icke som ett klädesplagg, men som en egendomlig prydnad. Ansiktsdragen, i vilka spårades likhet med Torborgs, voro ädlare, annars var den smärta och höga figuren densamma. Suzanne hade hållit fotografien i handen och ställde den tillbaka på sin plats.

— Hon tog aldrig sin examen, sade hon.

— Hon tog pappa — det var inte passande den tiden att fortsätta, när man förlovade sig.

— Tyckte hon inte det var svårt att sluta?

— Jo — hon drömde ju om att få disputera. Mamma har för resten mycket bättre huvud än jag.

— Men så är hon väl glad åt att få se sina drömmar realiserade i dig?

Torborg svarade:

— Jag känner det också, som om jag förvaltade ett dyrbart arv,

Det var mycken kultur med Torborg Adelin, och det ställde henne ett trappsteg över så många andra mödrars döttrar, som studerade, men så hade ju hennes egen mor gjort det — ja, fadern också, naturligtvis, men den saken betyder mindre.

Medan Suzanne väntade slog hon sig ned i soffan och tittade i ett album med amatörfotografier, av vilka de flesta tagits av Torborg själv från hennes hem, men också från Andreas och från Gordons. Det var en hel serie familje- och sällskapsinteriörer, sommaridyller, vita vinterbilder. Där ligger prästgården, ett par gammaldags, låga hus kring en gårdsplan med en jättekastanje som blommar. Kyrkoherde Adelin skall ut på sockenbud, han vänder sig en sista gång i vagnen och viftar med handen farväl åt frun, som står på verandatrappan och håller fast en gordon setter. — I full fart närmar sig motorbåten Follökna brygga. Suzanne ser Andrea sitta och styra i aktern, och Gordon står lutad över maskinen med handen utsträckt för att just sakta farten. — Och där står Benjamin på skidor med pipan i munnen och där syns fru Ekhammar gå ensam i trädgården på Hamra längs rosengången.

Suzanne kan titta på dessa bilder så många gånger som helst. De göra henne glad och de göra henne vemodig. Hon har inga liknande och kan aldrig få. Vad har hon? Hon äger bara kolteckningen av Norrestad, av gården, som är förlorad. Men blundar hon blott, så kan hon se den, höra forsens eviga brus, som hon hört den under sin barndoms sommarnätter. Å gud, vad den föder för en längtan!

— Ja, nu är jag färdig, säger Torborg och sätter frimärket på brevet. Så går hon ut och kommer tillbaka med hatten, som hon sätter på sig framför spegeln. Suzanne sitter tyst, och hon vet icke av att Torborg i smyg iakttar henne och undrar, ty Suzanne är sig icke lik i år, och hon har blivit så blå under ögonen.

Nej, hon är sig icke lik — denna koketta unga värmländska, denna flirt — ty sådana ord sägas om henne — hon, som under åren varit med om alla nöjen i Uppsala, från balerna på slottet ned till de hemliga besöken hos spågumman i det mörkaste av alla små mörka kyffen på Luthagen, hon har blivit så stilla.

Torborg säger:

— Hör, Suzanne, du måtte väl inte läsa för mycket?

— Jag? Nej!

Hon ser upp och hon blir röd. Varför? För ingenting.

*

Ett par dagar därefter kom Suzanne hem i skymningen. Hon tände lampan och slog upp kollegieboken, men då det var omöjligt att samla tankarna, kastade hon den häftigt åt sidan och blev sittande med handen över ögonen.

Det var löjligt! Hon hade längtat tillbaka till Uppsala, men när hon var här gick hon bara och önskade sig bort. Hur kunde de andra vara så friska och sorglösa. Som i går t.ex. på samkvämet, de unga studentskorna, de tyckte det var av intresse allting. De hade hört på, när hon sjöng, och när Torborg höll sitt föredrag om ideal flickuppfostran, som om det vore ett stort nöje. Men det var så först man kom, att allt blev så omåttligt intressant. Sedan förändrade det sig. Suzanne lät tankar och minnen gå, som de ville, och bland annat kom hon att tänka på en lördag förra terminen, då hon promenerat på slätten med Olof Dieden. Det var då han berättat, att han var förlovad sedan två år med sin kusin, Greta Arehn. Lärkorna hade drillat som vilda och tokiga i den blå skyn, och vattnet porlat i dikena. Men hon hade känt hjärtat brista och vetat, att sorgsenhet fick hon inte visa bara muntert mod. Förstått hade hon gjort utan att våga tänka det, att en känsla, som försvarar sig med så många ord, icke kan vara så stor och hel. Olof, som hon litat till som den alltid bestämde, hade varit vankelmodig och bekymrad för framtiden, men när hans ansikte varit som mest allvarligt hade Suzanne målat för honom en strålande karriär och en idyllisk huslig lycka, tills han började skratta.

Men sedan den dagen var jorden en annan. Hon hade sökt göra som människor bruka, när de icke få det de önska: de vänder håg och sinnen till något nytt och annat. Stundom lyckas det för dem, stundom icke.

Medan hon satt så, knackade det på dörren och Andrea kom in. Det var kvällen före seminariet och de skulle som vanligt förhöra varandra, men Suzanne sade:

— I dag får du svara för allt. Jag har inte haft tid att göra något. Åberg har suttit här hela förmiddagen.

— Å, svarade Andrea, då var det honom du åt middag med. Vi undrade.

— Vi åt på Gillet.

— Jag tycker ni är tillsammans lite väl ofta.

— Åberg är trevlig att vara med, och vad vill du jag skall göra för resten? Säga nej, det skulle såra honom.

Suzanne tog kollegieboken för att börja förhöra, men Andrea höll henne tillbaka:

— Du ser så trött ut, vi skall inte arbeta i kväll.

— Som du vill, men vi kan ju läsa något i stället — Aucassin och Nicolett kanske? Jag har just börjat med den.

Hon tog plats i gungstolen och flyttade lampan närmare bordskanten, sa att skenet skulle falla över bladen, och så läser hon den gamla riddarsagan. Utanför suckar höstvinden, päronträdets kvistar raspa mot rutan. Det låter hemskt och underligt som om en liten barnhand knackade, ett litet barn, som stod utanför i mörkret och ville in. Så knakar det i trappan av tunga steg och det slår på dörren. Ett stadsbud räcker på tröskeln Suzanne en biljett.

— Skall det vara svar? frågar hon.

— Nej, det var intet svar, sade mannen, som genast drog sig tillbaka.

Biljetten var från Olof, som lovat dricka te hos henne på kvällen, men nu sände återbud. Han hade blivit förhindrad av några kamrater, skrev han.

— Jaså, sade Andrea, hon fann intet anmärkningsvärt i det, och Suzanne återtog sin plats i gungstolen, men nu ber hon väninnan att läsa, och hon hör rösten, hon hör orden, men hon kan inte fasthålla meningarna. Hon tänkte på Olof, som inte kom. Kamrater — är viljan god finnes inte ett sådant hinder, det flyttas åt sidan. Men hon kunde icke dölja för sig själv, att det kanske fanns orsak för Olof att med lättnad använda sig av en dylik förevändning. Eller bedrog hon sig? Nej — där hade kastats ett vårljus över deras vänskap, fint och yrande. Kände också han det? En fråga utan svar. Hans sätt var icke förändrat, naturligt och glatt som förr, hans förmåga av jämvikt beundransvärd, men det fanns tonfall av en ömhet så äkta, att det väckte hos henne det förmätnaste hopp. Men sätt foten på det, trampa ner det i mullen, så att dagen icke får se det!

Om det står strid inom Olof, så vad har Suzanne att skaffa med den? Om vågskålen väger, inte kan Suzanne lägga dit en fjäder, och om det också är så, att hon har makten till att vinna seger, vill hon icke använda den. Seger över Greta Arehn, denna muntra, fina flicka, vacker — nitton år — den lockar icke Suzanne.

Andrea slöt igen boken och reste sig.

— Skall du redan gå?

— Ja, hon gäspade och sträckte fram handen för att se på sitt armbandsur, Gordon väntar mig. Vi skulle gå ut tillsammans med Arehn.

— Supera?

— Vi ska först se på några gamla gravyrer hos Arehn, svarade hon, sedan gå vi väl ut.

Suzanne följde med henne. Hon ville promenera ett slag på kvällen. Det brukade hjälpa för sömnlösheten, som återigen börjat irritera henne.

— På ett sätt avundas jag dig, att du är förlovad, André, sade hon under vägen, du vet, vad du skall bli. Jag ville betala mycket, om jag visste det.

— Du har ju många månader ännu att gå och fundera på den saken.

— Egentligen är det ju galet av mig att grubbla, svarade hon då, på en magisterexamen kan man ju bara bli ett — lärarinna och återigen lärarinna, men jag tror icke jag har några anlag för det.

— Det vet du ju icke, du har ju aldrig prövat.

— Nej, jag har ju icke det.

Andrea säger:

— Så prompt lärarinna behöver du väl icke bli. Det finns andra saker, de nya folkbildningsbiblioteken ...

— Åja, åja, det finns kanske mycket. Jag får höra mig för. Jag önskar jag vore yngling, då visste jag vad jag skulle bli.

— Så, vad skulle du då slå dig på?

— Jag skulle bli lantbrukare.

Andrea vände sig mot henne.

— Är du tokig, lantbrukare?

Hon svarade:

— Om farfar levat skulle han fått lära mig. Jag skulle bott på Norrestad, men det är bara fantasier, ser du, som jag går och förströr mig själv med och det är dumt, ty om jag också bad tusen gånger till gud, väcker han ju ej den döde ur graven.

De unga studentskorna skildes vid Gordons port, och Suzanne gick ensam ner genom staden. Klockan var omkring åtta, och det var ännu livligt på gatorna. Förbipasserande hälsade. Vid Flustret lyste spöklikt de uppstaplade bänkarna och borden. Svart porlade Fyrisån bakom pilhäcken. Ett par stjärnor glimmade matt över Åsen. Grindstuguskogens stolta, väldiga kronor brusade i vinden och långt in i mörkret stod Suzanne länge med händerna instuckna i kappfickorna, med kinden lutad mot en fura och tänkte och tänkte på sin framtid. — Gode gud, mumlade hon, jag ber dig, ge mig något, för vilket jag kan leva eller låt mig dö!

6.

Den femtonde november fyllde Stansberg tjugusju år, och födelsedagen skulle firas med supé på hans rum. Bordet stod dukat, och under ljusens lampetter flöt ett gulaktigt sken ned över duken, prydd med mörka penséer, liljekonvaljer och grönt. Andrea gick omkring och lade ut gästernas kort över vinglasen. Gordon, som var klädd i frack (festdräkt var påbjuden), drog ned gardinerna för fönstren, utanför vilka en töblandad snö föll.

— Gordon, sade Andrea, vill du föra Torborg? Han gick fram till bordet.

— Nej, varför det?

— Jag tänkte bara, att hon borde ha en kavaljer.

— Får hon ingen är det ditt fel, du ville inte bjuda Arehn.

— Nej, inte på din födelsedag. Jag ville det skulle vara som förr om åren.

— Annars brukar du inte hålla så mycket på det vanliga.

— Vart går du?

— Jag tyckte det knackade.

— Det var däruppe.

Steg hördes i dubbletten ovanför.

— Jag tror Åberg får främmande, sade Andrea.

— Kanske Suzanne går galet.

— Gordon!

Tänderna glittrade i hans mörka ansikte.

— Det vore väl inte underligt. Jag har hört henne skratta däruppe ofta på sista tiden. Vad är det med henne

nu igen, läser hon inte? Rösten, orden andades denna elaka klandersjuka männen gärna visa kvinnor, vilka avvika från deras ideal. Andrea svarade icke något.

— Nu! utbrast hon, ty det knackade tydligt, gå och öppna, Gordon!

De kommo alla tre, Torborg, Suzanne och Olof. Torborg pratade muntert om, att de fått vänta på Olof, som varit och rakat sig, och så stego de in till Andrea, som hälsade dem välkomna. Det syntes så tydligt hur det roade henne att vara värdinna, att bjuda till bords, att vara en oberoende, fullvuxen människa och icke barn mera som hemma.

Det blev hummer, kastanjer och glace och kaffe efteråt, som Gordon själv kokade på apparat för att det skulle bli riktigt starkt och gott. Vinet var utmärkt och frukten likaså. Den hade Andrea utvalt och köpt hos Luck vid Sysslomangatan.

— Nå, Suzanne, vi väntar, sade Gordon, och hon reste sig strax, gick och kom tillbaka i det hon lyfte över huvudet lutans röda band. Dieden sköt fram länstolen, i vilken hon sjönk djupt ned och såg ut som en liten flicka, en liten italienska med sitt mörklockiga hår och små guldörhängen.

Hon sjunger visa på visa med strängarnas klingande ackompanjemang. Hon hade en klockren sopran. Hon satt med huvudet bakåtlutat och halvslutna ögon. En frigjord känslovärld dallrade genom ord och toner. Hon tog till slut upp en gammal värmländsk visa om kärlek och vin.

Stansberg, som alltid glömmer sin stränghet mot Suzanne, när hennes sång ännu fyller hans öron, bad leende att få dricka med henne.

— Den sista är den vackraste, sade han.

— Ja, den är vacker. Jag sjöng den en gång på mässen hemma, och överste Lindberg grät, så att tårarna runno över hans kinder.

— Överste Lindberg? frågade Torborg, är det hans dotter du talade om, som blivit lantbrukare.

— Ja, mamma skrev just i dag, att det var hon.

— Så underligt då, att hon icke hellre köpte sig en gård i Värmland.

— Jag vet icke, svarade Suzanne, medan strängarna sakta klungo under hennes fingrar, det fanns kanske ingen lämplig att köpa.

Andrea frågade:

— Har Katja svarat?

— Nej.

Stansberg, som alltid är nyfiken, bad att få veta vem denna främmande person var, och Andrea berättade, att det var en kvinnlig journalist, som skrivit en artikel om fröken Lindberg och en annan ung dam, som gemensamt köpt sig en gärd i Östergötland. Suzanne hade då skrivit till Katja för att få närmare underrättelser. Hon gick nämligen med planer på att avbryta sina studier och ägna sig åt lantbruk.

— Såå, Suzanne, sade Stansberg med ett besynnerligt leende i mungipan, är det slut med det roliga nu? Jo, jo, man säger farväl utan saknad åt det man känner och går glatt mot det obekanta.

Hon såg stilla på honom och svarade:

— Du misstar dig. Jag har alltid drömt om att få leva på landet sen jag var liten och bodde hos farfar på Norrestad. Men eftersom jag nu inte vet, hur det skall bli, vore jag tacksam, om jag slapp tala om saken.

Hon sade det sista lågt men så bestämt, att bordet för ett ögonblick satt stumt. Så finner Stansberg på ett nytt ämne, samtalet går vidare och så är festen slut. Klockan är över ett. De följdes alla åt genom de folktomma, snöbetäckta gatorna. De pratade och ropade skämtsamma saker åt varandra. Då de kommo till ett visst gathörn, som brukade vara mötes- och avskedsplats, och där rösterna alltid gåvo ett egendomligt eko, stannade de och Suzanne räckte handen åt dem alla. Även åt Olof, men han sade:

— Nej, jag följer dig ju.

— Tack, svarade hon.

Och de gå backen uppför sida vid sida, men Suzanne håller hela tiden huvudet bortvänt. Hon vet inte riktigt, var hon går. Hon känner sig bara så outsägligt lycklig att få gå ensam och tyst och höra hans steg bredvid sig i natten.

— Suzanne, sade han, varför har du ingenting sagt till mig om dina nya planer?

— Varför skulle jag ha sagt något? Jag vet ju ännu icke, om jag ens får.

— För din familj?

— Ja.

Han frågade, om hon dock icke först ämnade ta sin examen.

— Nej, det vore ju ingen idé. Behövde man någon magisterexamen för att bli lantbrukare?

Hon hörde honom småskratta — å detta låga, älskade skratt — och sedan säga:

— Nej, det är sant, men kära Suzanne, jag kan omöjligt se dig gå på fälten och befalla dina drängar.

— Varför inte?

— Du, som är så liten och späd.

Framför dem låg portvalvets mörker och gården i blekt snöljus. Det var icke kallt, det töade och droppade sakta från den lilla farstubron. Suzanne grep om dörrklinkan, som var gammal och rostig.

— Olof, sade hon lågt.

Han stod vid räcket och såg upp på den stupande Karlavagnen.

— Ja, svarade han.

— Jag får icke ned klinkan.

Han lade då sin hand över hennes hand men i stället för att trycka ned den med klinkan tryckte han blott den. Hon stod med ansiktet vänt mot honom, och då han såg, att hon slöt ögonen, viskade han:

— Suzanne!

En röst, ett tonfall aldrig förr hört. Fina eldstrålar genomkorsade hennes kropp, och vad kom det åt henne? Hon glömde, hon blev öm och vild, hon slog armarna kring honom och sade jublande:

— Bara en gång, min älskade, bara en gång. Svindlande kände hon honom återgälda hennes ömhet. Hon var lycklig utan gräns och visste ändå samtidigt, att hon aldrig mer skulle kunna bli så lycklig. Så stod hon utmattad vid porten, medan Olof öppnade porten, som svagt gnisslade på sina gångjärn. Han mumlade:

— Du måste gå upp, din lilla slarva!

Hon trevade sig i mörkret uppför den smala trappan och kom in i sitt rum. Hon gick till sängs, men det var lönlöst att försöka sova. Hon fick ett av dessa feberanfall, som ofta brukade komma, när något upprört henne. Kroppen brände, fast hon samtidigt darrade av köld, och hon hade en känsla av att kvävas, som om atmosfärens yttre tryck var starkare än det inre. En häftig hjärtklappning hindrade henne från att ligga på vänster sida.

Och det skedda? Nej, hon upplevde det ej på nytt i minnet, hon lovade sig blott att det icke skulle förnyas, och hon var lika ensam som förr, lika högmodig i sitt beslut att ingen annans rätt kränka.

— — — — — — — — — — — — — — —

Följande morgon kommer Katjas svar, ett innehållsrikt, käckt brev, som Suzanne genomläser upprepade gånger och fantiserar över hela förmiddagen, medan hon ligger på sin soffa. Ja, hon var så självupptagen, att hon t. o. m. stördes vid middagen av Torborgs och Andreas harmlösa prat, varför hon tog farväl strax efter måltiden och gick hem. Hon satte sig i gungstolen och spelade på sitt munspel. Hon satte sig så att hon kunde, när helst hon ville se på tavlan med Norrestad.

— Gyllene sommardagar, sol över skog och åkrar. Slåttermaskinerna rassla och gå. Hästarna gnägga, karlarna ropa över fälten!

Vårdagen med osynliga lärkor, som drilla högt upp i den vitgråa himlen. Kyliga skymningar, i vilka hararna skria, och västerrymden bakom trädens fina grenverk är en vinfärgad, genomskinlig oändlighet.

Men hör, lyss, ge icke hundarna skallet? Se rävens spår i snön — vad vinterdagen är tyst, bara forans klocka, som ringer allt längre in bland granarna — — —

Suzanne slutar att spela, hon reser sig. Vad har då hänt? Tårarna störta ur ögonen. Hennes kropp darrar. Ah, det är blott en inre fördämning, som brustit, blott en ny tanke som fötts, en ny plan, som formats. Men ingen vacklan mer, ingen tvekan. Suzanne känner jubel och smärta rissla genom sig. Hon tar ner tavlan och solkar den med kyssar och tårar.

Ja, det skall hon — lära lantbruk och få tillbaka Norrestad. Köpet kan återgå, man får överbjuda. Äger hon inte sitt arvs andel, kan hon icke som bondesönerna friköpa gården från syskonen? Jo — å att få bruka den, att få arbeta, att få vara lycklig, att få äga en del som sin egen av jordens jord! Sitta där på trappan, när sommarsolen sjönk, höra popplarna susa svagt, när den sista vinden drar genom dem före nattens stillhet!

Hon log plötsligt för sig själv. Satt inte Andrea där i sitt rum och visste intet? Måste hon icke genast gå till henne och berätta det underbara, som skett, få sin glädje delad? Suzanne klädde sig och ilade ut i den dimmiga novemberkvällen, men det hände som det så ofta händer — just när vi som bäst ha behov av våra vänner, äro de icke tillstädes. Hon knackade många gånger och för varje gång allt hårdare på Andreas dörr, men innanför svarade icke ett ljud, och hon måste gå nedför trapporna igen. Till Torborg då, det var lika bra.

Men den kvällen är visst den onde ute, så mångas vägar mötas, så mångas viljor korsas. Då Suzanne gick framåt mot en lykta dök från andra sidan en gestalt upp i dess ljuskrets. Det var Henrik Åberg. Han tog av sig hatten, och Suzanne önskade gå förbi, men han stannade henne och frågade, vart färden bar.

— Till fröken Adelin, svarade hon.

— Varför det?

Hon sade utan betänkande.

— Jag har något viktigt att säga henne.

— En hemlighet?

— Nej då.

— Är det något, som rör dig själv?

— Ja, hon såg rakt in i mörkret och dimman, jag skall snart lämna Uppsala.

— Resa? utbrast han bestört. Suzanne svarade lågt:

— Ja, jag skall resa hem till Värmland.

I detsamma får hon syn på Torborg, som kommer emot dem.

— Är det ni? säger Torborg och stannar, god afton. Du var väl inte på väg till mig, Suzanne?

— Jo.

— Kära barn, så synd. Jag har just lovat att gå till Signe.

Man slog då sällskap, och Torborg tog avsked i Odinslund. De två gingo uppåt Slottsbacken. Dimmorna svepte som rök i dunstkretsen kring lyktorna. Åberg gick med händerna på ryggen och ingen av dem talade något. Ingenting hade blivit sagt om Suzannes resa, men han tänkte hela tiden på den.

Inte hade han kommit henne ett steg närmare sedan nationsbalen, bara att de hade lagt bort titlarna, och hon anade icke, hur han led och längtade, och hur svårt det var för honom att hålla sitt löfte. Hon tillät honom ingenting, inte ens att kyssa hennes hand, och om hon nu reser, tänkte han, då är det slut, då får jag henne aldrig.

Till slut frågade han:

— Men varför vill du då lämna Uppsala?

— Jag kan inte mer vara här, svarade hon, jag vantrivs så.

— Spleen?

— Åja, man kan ju kalla det så. Jag måste ha ett arbete, som gör mig frisk igen.

— Arbete, vad skall du då göra?

Då berättade Suzanne med låg röst, emedan begäret drev henne, alltsammans om artikeln och breven, om kvällens tanke, som träffat henne likt en blixt, om Norrestad och om farfar, som tagit henne med sig i lagård och stall, på logen och fälten. Han, Henrik, skulle inte tro, att idén var så fantastisk, hon kunde redan en hel del om hur en gård skall skötas.

Men Åberg gick tyst och såg icke på Suzanne. De hade kommit upp till slottet, och dimman var häruppe lättare. Den svepte ljudlöst mot de röda murarna, och nedanför var staden borta. Likt lyktgubbar i ett

sagornas träsk lyste dess ljus.

Suzanne som längtade efter deltagande och uppmuntran stannade och sade:

— Men så säg då något, Henrik!

Han svarade sorgset och vredgat:

— Ja, jag kan bara säga, att jag tycker planen är outförbar. Hur kan du tänka dig att bo på landet, att begrava dig i ödemarken, *du?* Det kan du inte. Det tror du bara. Det ter sig så lockande, emedan du för närvarande är deprimerad. Eller tror du mig icke, då jag säger dig, att jag själv ofta haft samma idé, känt samma längtan. Men alla såna idéer äro bara drömmar, som försvinna, och även dina skola försvinna, så fort deras orsak missnöjet försvunnit.

Då hände något. En gestalt kom snabbt gående uppför backen, som leder ned till staden. Ingen såg den, ingen hörde den. Suzanne såg blott in i Åbergs ansikte.

— Vad du kan vara stygg! säger hon och rodnar vid hans blick, som våldsamt möter hennes. Hon lägger sin hand på hans arm och mumlar till hälften i vrede, till hälften i rädsla:

— Inte så. Kom ihåg, vad du lovat.

— Jag förbannar mitt löfte, viskar han.

— Henrik!

Det lät som en bön.

— Kära lilla barn, förlåt mig, jag älskar dig så högt.

Men Suzanne brast som en båge. Den sömnlösa natten, den långa dagens spänning, vännerna borta och så detta. Hon gjorde ett fåfängt försök att behärska sig, kraften svek. Han slog armarna kring henne, och hon grät nervöst utan att kunna hejda sig med näsduken tryckt mot munnen.

Men vandraren, som kommit uppför backen, hade tvärstannat ett par alnar därifrån, bevakande dem. När han sett nog vände han sig hastigt, gick och var borta. Gruset smällde lätt under stegen. De två hörde det icke.

— — — — — — — — — — — — — — —

Dagen därpå talade Suzanne med sina vänner efter middagen i Torborgs rum, där en brasa brann. Regnet grät mot rutorna, och det var stark skymning.

— Men menar du då, sade Torborg, att genast resa hem?

— Jag tänkte det, svarade Suzanne, jag skulle ju ändå bara gå här och dra, nu när det i alla fall är slut.

— Men är det icke oklokt? Jag tycker det — att resa hem så där i häftighet. Du vinner ingenting. Du eggar bara deras missnöje med att komma farande så trött och ansträngd som du är. Vill man besegra föräldrar, kära Suzanne, måste man vara säker och lugn. Du är ingendera delen för närvarande, och varför skall du gå därhemma, där du säger att du lever som en främling på ett hotell? Är det icke bättre, att du stannar här bland oss? Arbeta litet, så att du känner att du gör något, sporta, var ute och vila dig för övrigt. Vänta till julferierna och tala då med din far.

Suzanne teg och tänkte. Glädjen, som berusats av fantasierna var borta, och verkligheten var nära — striden, som måste föras klokt för att vinnas och som ändå kanske aldrig skulle kunna vinnas.

— Du har rätt, jag tror dig, sade hon.

— För först till våren, fortfor Torborg, kan du väl tänka dig att börja som lärling vid någon herrgård.

— Ja, svarade Suzanne, det är också sant.

Nej, hon satt fast, hon kom ingenstans. Hon måste stanna i Uppsala till terminens slut.

7.

Var det så underligt att när nu Suzanne hade bestämt om sin framtid, hon önskade att få träffa Olof? Hon kände sig förändrad. Hon kände sig säker och stark. Hon ville gärna tala med honom. Hon tyckte rent av att hon hade rättighet att få vara samman med honom under den tid, som var kvar, innan deras livs vägar löpte åt motsatta håll.

Men Olof var oanträffbar. Han syntes icke mera på nationen, icke på gatorna, han sände återbud till tennisklubben på grund av nästa förestående tentamen och på Estetiska föreningens sammanträde kom han heller icke. Suzanne hade gått dit fast hon var förkyld och hellre bort hålla sig hemma. Den kvällen talade för resten Gordon om, att Olof tenterat sin civilrätt och att det gått bra. Den kvällen kunde ingen förmå Suzanne att stanna kvar till supén, fast föreningen hade som gäst en berömd ung författare, och den kvällen tog hon för första gången i sitt liv ett sömnpulver. Hon sov därav tungt, sov till långt in på morgonen, sov över professor Israëlis föreläsning och vaknade först, när Andrea knackade på dörren.

— Jag var rädd att du var sjuk, sade hon, hur är det med dig?

— Med mig? Jag mår utmärkt. Hur var det sedan i går?

— Det var som vanligt. De sutto där och drucko. Vi gick för resten snart. — Vad du har kallt!

Ja, det var verkligen kallt, Suzanne sov som alltid med öppet spjäll, och så drar Andrea gardinerna åt sidan, går ut efter ved i korridoren och tänder brasan. Suzanne börjar klä sig och Andrea tar plats vid skrivbordet och tittar ut i trädgården med de avlövade fruktträden. Över de låga taken gingo molnen snabbt då och då genomsläppande vilsna solstrålar.

— Om icke solen vore så blek, sade hon, skulle man kunna tro, att det vore april, ty det är samma oro — även hos en själv. Man väntar, att något skall hända, kanske en olycka, ty lyckan väntar man ju icke mera på.

— Lyckan, nej, svarade Suzanne, ty man vet att den kommer aldrig utan den får man erövra.

— Det finns dock dem över vilka den faller.

— Ja, men vi höra gud nåde oss icke till dem.

Andrea teg och Suzanne som steg fram till brasan för att värma sig efter det kalla vattnet, frågade:

— Nå, när reser du?

— Klockan tre.

— Och i morgon lyser det?

— Ja.

— Det är väl trevligt. Då får du saker.

Andrea skrattade kort.

— Ja visst, sade hon, där skola de ligga uppradade på borden och folk skall komma och se på dem. Jag skall gå och visa dem som på en utställning och själv är jag ett föremål, som de hemligt kritisera. Jag skall se lycklig och blyg ut som det passar en brud. Vad det är fånigt och vad det är onödigt.

— Men du har ju Gordon. Ni får väl le i hemlighet tillsammans.

— Gordon le, visst inte! Vet du då inte så konventionell han är? Å, Suzanne, ju mer jag i mina tankar och i mitt hjärta är lik en societetsflicka, desto mer tycker han om mig. Tror du han egentligen vill, att vi skall gifta oss på Hamra i stillhet, nej, han vill ha bröllop i Jakobs kyrka med tio par tärnor och marskalkar. Han skulle velat se min toalett beskriven i högerpressens tidningar. Han skulle velat föra mig utrikes och visa mig världens härligheter sedda genom hans ögon. Ha, ha, jag skulle blott bli hans tacksamma hustru, som av nåd får ha mitt eget skrivbord i hans hem.

— Å, sade Suzanne, som skrattade lågt, inte visste jag han var en sån dåre!

Och hon tillade: — Du kan vara glad, att du har dina egna pengar.

— Ja, svarade Andrea, jag tackar gud för att jag inte behöver mottaga av min man något annat än hans kärlek.

En kort stund därefter voro de två studentskorna ute på gatan och de hade icke gått långt förrän Suzannes vaksamma ögon såg Olof, som kom emot dem gående på motsatta trottoaren. Hur slog ej pulsen, hur blev ej luften full av ljuvhet! Men med en enda liten rörelse skulle han orsaka henne en brännhet smärta. Olof tog nämligen ett steg ut på körbanan synbart i avsikt att gå över, men då han i samma ögonblick blev varse de kommande flickorna, hejdade han sig, steg åter upp på trottoaren och passerade dem på motsatta sidan. Vid hans hälsning lade Suzanne märke till, att hans ögon undveko att se på henne, och hon kunde icke hindra sig från att tänka på hans egendomliga beteende under hela frukosten och de timmar hon efter måltiden tillbragte i Andreas rum, dit de gått.

— Vad han måtte förakta mig för den där kvällen, tänkte hon, men vi felade ju bägge två, och han får icke behandla mig som vore jag en liten gatslinka. Han får dock icke gå ifrån mig, som om där inga band vore att lösa. Å, så kloka människor äro vi väl, att vi kunna tala med varandra och säga farväl. Jag måste ta steget till det, fast det är besvärligt.

Hon drog upp klockan, och sekunder förflöto innan hon blev medveten om, att hon stirrade på visarna, och att klockan blev varm av handens värme. Hon tog adjö av Andrea och gick hem. Det var os i rummet och hon slog upp fönstret, lämnande det öppet medan hon åter begav sig ut, alltför ivrig för att nu kunna dröja. I en blomsterbutik på vägen köpte hon en ranka orkidéer för att gratulera honom med och stod äntligen utanför hans dörr, bakom vilken hon under årens lopp aldrig varit. Två gånger höjde hon handen, två gånger lät hon den sjunka. Hon darrade av sinnesrörelse och hon var rädd, att stämman skulle svika henne. Till slut knackade hon dock, och Olof kom och öppnade. När han fick se henne förvandlades hans ansikte och blev stelt som hade det varit av sten.

Suzanne brydde sig ej om det, och i det hon bemödade sig att göra stämman glad sade hon:

— Jag har hört, att du tenterat och jag ville lyckönska dig.

Men i det hon sade detta skämdes hon för att ge honom blommorna, och med ett enda drag av handen rev hon bort dem från rankan och lät alltsammans falla till golvet.

Han frågade hånfullt:

— Varför gör du på det där sättet?

Suzanne trampade på orkidéerna och frågade tillbaka:

— Har du främmande?

— Nej, varför så?

— Du ber mig icke stiga in.

— Vill du det då?

— Ja, sade hon.

Varpå de gingo in. Det låg en gråvit dimma av cigarrettrök över rummet, och då det låg i översta våningen i ett av de stora, moderna husen kunde man från fönstren se ut över staden bort mot horisonten.

— Olof, frågade hon, säg mig vad jag har gjort för att du är så förändrad? Du undviker att träffa mig, och när jag kommer blir du bara ond.

Han satt på skrivbordet med korslagda armar och Suzanne stod honom så nära, att hon såg de nålfina rynkorna kring hans vackra blå ögon.

— Jag visste icke varför jag älskade min fästmö, sade han, men nu vet jag det, och det är du, Suzanne, som lärt mig det — emedan hon är kysk och trofast — men ändå har det funnits veckor och dagar, som jag glömt henne för en, som icke är värdig att knyta hennes skoband.

Suzanne förstod icke.

— Vem menar du?

— Dig, utbrast han i full vrede, du, som äntligen fick mig dit du ville, du, som aldrig får nog av kurtis, du, som icke tål att det finns ett hjärta, i vilket du icke är den första. Du fångade in mig så sakta och jag kan se dig triumfera, när du visste, att du lyckats — ha, ha, ännu en till de andra, va' — ännu en till samlingen, men själv skulle du stå fri, ty du äger inga känslor och vad är din beprisade värme — bara något du lånar av andra, emedan du blott är till i och med andra.

— Jaså, mumlade hon, du har sett det?

— Men så noga förmådde du dock att bevara dig, att jag inte såg det förrän nu.

— Förlåt att jag icke förstår dig — nu — när såg du det?

Han hörde henne icke. Han fortfor:

— Men då, Suzanne, då trodde jag också, att det var sant, vad ryktet berättar om dig.

Hon stod blek, hennes läppar kröktes i förakt.

— Vill du vara snäll och säga mig, vad brackorna skräna? frågade hon.

Han kastade svaret mot henne.

— Att du icke längre är oskyldig.

Men Suzanne teg, ty hon måste tänka efter innan hon fattade ordets mening använt här, och när hon gjorde det tycktes det henne så vackert och lustigt, att hon började skratta, men detta låga, egendomliga skratt blott förbittrade Olof och kom honom att misstänka henne än mer. Han såg också för sig i detsamma tydligt Slottsbacken, de två gestalterna, lyktskenet, de spöklika dimmorna. Han sade skarpt, inträngande:

— Är det Åberg, som är din älskare?

Suzanne såg stort på honom.

— Vad? frågade hon och åter ljöd hennes staccaterade skratt. Hon trodde sig icke hört rätt, men hon såg på Olof att hon gjort det, och hon kan icke styra sig. Hon tar en bok från bordet, hon lyfter den, hon håller den så hårt att knogarna vitna.

— Tig, ropar hon, eller du har den i huvudet!

Han reser sig framför henne och Suzanne går ett steg bakåt. I hennes lilla stolta vita ansikte lysa blott läpparna röda, som om de uppsugit allt hennes blod, och de mörka ögonen öppnas vida som på ett förskrämt barn. Handen sjunker och boken faller till golvet.

— Olof, säger hon, tro mig, jag har ingenting med Åberg att göra.

Hur kom osanningen över hennes läppar? Hon skäms, hon vill i samma nu ta den tillbaka, om bara icke hans blick varit så hård.

— Det kan vara nog, Suzanne, men innan du söker försvara dig, borde du tänka dig litet för, bland annat på, att han bor ovanför Gordon och huset är lytt.

— Ja, jag har varit där många gånger, Olof, men Åberg har piano, och jag har intet. Jag brukade ackompanjera honom till fiol. Har inte Gordon sagt det?

— Om han också har gjort det, förändrar det något?

— Förändrar? Vad? Skvallret?

— Här passar icke det ordet, Suzanne.

Hon hade en förnimmelse av, att han med våld drog in henne mot ett mörker, och hon vände sig bort ifrån honom och sade:

— Jag är icke något barn, och jag har frihet att välja de personer med vilka jag vill umgås. Inser du icke, att när du beskyller mig för en sak, till vilken jag för resten är oskyldig, gör du dig själv löjlig med att ta på dig en myndighet över mig, som du icke äger.

— Suzanne — —

— Tyst, nu är det jag, som talar, Olof, och det är min rättighet, ty det är *jag*, som är kränkt och det är *jag*, som uppsökt *dig* för att få svar på en fråga, som jag ännu icke fått. Under hela den tid vi känt varandra ha vi varit vänner, det vet du, varför skall vi bli oense nu? Vad har jag gjort dig, som jag icke vet? Eller är du bara rädd för mig? Ångrar du det där, som skedde på gården? Jag försäkrar dig, du kan icke ångra det mer än jag.

Det blev tyst. Utanför hördes domkyrkoklockorna ringa. Så sade han:

— Du talar utmärkt i dag, Suzanne.

Rösten var så kall, att hon studsade till, och när hon vände sig om tyckte hon, att därborta vid kakelugnen stod icke Olof utan en främmande man, hon icke kände.

— Vad som då skedde, fortfor han, minns jag icke och vill icke minnas, men det jag påminner mig är vad som skedde dagen efter och kvällen efter. Då höll jag av dig, Suzanne, så som jag aldrig har hållit av någon, och som jag aldrig mer skall hålla av någon, och jag gick för att säga dig det. Förstår du mig — jag gick för att säga dig, att ingenting mer skulle skilja oss åt. Jag hade bestämt mig — äntligen efter strider, som du icke kan ana. Men du var icke hemma, och jag gick uppåt Slottsbacken, där var du, och du var icke ensam. Jag såg — nå det kan vara detsamma, du vet det lika väl som jag. Du lögnerska — jag kunde gått fram och slagit dig, men jag är glad att jag icke gjorde det — icke för *din* skull, men för min egen, att jag icke kom vid dig med min hand. Kan du förstå vad jag kände? *Du?* — nej, står du icke också nu och ler ditt evinnerliga leende, som om människor omkring dig icke vore verkliga utan skådespelare, som vore till blott för att roa dig, men jag vill det icke mer, så nu vet du det, och också varför jag icke ville se dig. Om du inte kommit skulle jag heller aldrig talat, men du kom, och nu tror jag du äntligen står tyst.

Ja, Suzanne stod tyst. Hon stod förlamad. Hon mindes kvällen hur hon gått med Henrik i dimman, hur de stannat och stått under lyktan, besvikelsen, gråten, hans tröstande viskningar, hon såg Olofs gestalt ett par steg ifrån dem. Vad måste han icke trott? Men han skulle bara veta sanningen — omöjligt, hur skulle hon kunna övertyga honom, denna känsliga människa, som sårad blev obeveklig, blev elak, blev förfärlig? Det var för mycket orättvisa, det var för mycket lidande, och Suzanne gick utan ett ord mot dörren.

Hon drev ut stora landsvägen fram mot Galgberget. Mörka moln galoppera över himlen, stormen jagar på bakifrån. Hon bestiger berget, kastar sig ned med ansiktet mot marken och gråter skrikande. En gulblek solnedgång lyser tätt vid horisonten, och vinden växer i styrka.

Det var mörkt, när hon återvände, och måltidstimmen var för länge sedan förbi, men hennes kuvert stod kvar på det halvt avdukade bordet, och värdinnan, fröken Nygren, kom ut i salen, när hon hörde hennes steg och tände lampan. Suzanne hostade svårt men föreföll uppspelt, och ögonen glänste, som om hon nyss druckit något starkt stimulerande. Hon pratade om promenaden, om slätten, om en åskby i Alperna. Hotellets tjänare gingo och stängde alla fönstren i rummen. Gästerna sutto samlade i hallen. Luften var svart, fast det var mitt på ljusa dagen. Dundret genljöd i tusenfaldigt, mullrande eko mellan bergväggarna. De elektriska lamporna sköto sprakande gnistor vid varje ny urladdning. Och hon berättade om vårstormarna i Värmland. — —

Fröken Nygren erbjöd henne att stanna och spela på pianot, men Suzanne avböjde och gick hem. Hon fann sitt rum isande kallt. Ytterfönstret, som hon lämnat öppet, stod och slog. Hon såg, att haken gått sönder, och att rutorna voro krossade. Med tillhjälp av en tidning sökte hon få innerfönstret att sluta till. Medan hon höll på härmed kastade en vindil fönstret mot henne, så att ramen träffade Suzanne i pannan. Vita, gröna, röda gnistor dansade för ögonen, och väggarna gungade. Hon vacklade bort mot soffan, där hon blott legat en stund, när frossbrytningar infunno sig. Tänderna skallrade mot varandra, och plötsligt kände hon något välva till inne i kroppen. Hon var nära att svimma och hade våldsamma kväljningar. Hjärtat slog mot bröstväggarna och hon kastade upp under stönande jämmerrop. Lemmarna kändes efteråt blytunga, och hon var för kraftlös att röra sig.

Tiden gick, och blåsten ven rakt in. Vid niotiden kom Stina, städerskan, in med en lykta i handen. Hon skrek till, när hon fick se Suzanne, som därvid öppnade ögonen och mumlade:

— Vad är det Stina skriker för? Jag har bara förkylt mig.

Flickan bäddade då och eldade. Hon var blott aderton år och litet dum. Hade hon varit äldre och förståndigare hade hon sett att Suzanne var så sjuk, att hon icke borde ha lämnats ensam. Nu neg hon vid dörren och sade god natt. Suzanne, som å sin sida blygdes för att be henne stanna, ångrade det efteråt, så kvalfull var känslan av övergivenhet. Men den fick snart ge rum för fantasier, som kommo. Taket förändrade sitt läge, och kakelugnen tycktes falla inåt. Nu glider dörren upp, och en svartmuskig arbetskarl kommer in med en yxa i handen. Han går fram mot sängen, och ur Suzannes sammansnörda strupe tränger halvkvävda skrik. Synen försvinner, men det blir i stället mörkt, det blir ljudlöst, och i detta ljudlösa mörker springer hon och springer. Skall icke mörkret någonstädes rämna, skall icke en röst höras? Eller är det — den eviga natten? Hon förlorade medvetandet av skrämsel.

Följande dag — en söndag — fördes Suzanne till Akademiska sjukhuset. Hon hade fått lunginflammation, men febern gick snart ner, och fallet blev mycket lindrigt. Så till vida var ju allt gott, och Torborg skrev ett brev till fru Dahlmark, som ofördröjligen kom resande till Uppsala. Dottern var sjuk och behövde hjälp. Ingen var därtill så nära som hennes mor.

8.

Familjen Ekhammar for som brukligt till julottan, och de foro i tvenne vagnar. På långt håll strålade ljusen ur kyrkans rutade fönster, och folket rörde sig utanför i skenet från facklorna, vars flammor rykande fladdrade kring den svarta stapeln, från vilken klockklangen skalv genom den orörliga luften.

Benjamin, som kommit hem från Karlskrona och blivit så utsökt artig, hoppade ned och räckte handen åt Andrea för att hjälpa henne stiga ur. Så vandrade de uppför kyrkogången bakom föräldrarna, Göran och Jane Isel. Baron Stansberg och Gordon sutto redan med psalmböckerna uppslagna framför sig i den vapenprydda bänken till höger i koret, och Torborg Adelin satt vid sidan om sin mor i prästgårdsbänken— — —

Var hälsad sköna morgonstund som av profeters helga mund är oss bebådad vorden — — —

Men Andrea, som icke ägde någon sångröst, stod hela tiden med slutna läppar, men hon böjde sitt huvud och bad:

— Herre, fyll mig med god vilja och förläna mig kraft till att bli för honom, jag skall leva med, allt det han önskar och begär. Gud, hjälp mig, att där intet dött må vara i mig, utan att jag må städse gå framåt och fullkomnas!

Efter gudstjänsten dracks kaffe i prästgården. Man gick dit upp en liten rak väg från kyrkan, kantad av sin vita mur likt muren kring ett kloster. Gryningen var kommen. En röd strimma hade tänts bakom den taggiga horisonten, och isen syntes blodfärgad. I ett hörn av salen brann granen, och det luktade litet svett barr. Andrea smög sin arm under Torborgs och de gingo in i förmaket, där julgåvorna lågo strödda på bord och stolar. Där låg också ett vykort med hälsning från Suzanne. När Andrea såg det sade hon:

— Det var ju roligt, att hon fick komma hem till jul.

— Ja, det var skönt, svarade Torborg.

— Var du hos henne någon gång sedan jag reste?

— Ja, en gång, stackars liten! Hon var förbi efter en scen igen, och fru Dahlmark hade gått ut för att lugna sig, och vet du, vad det var? Ja, man måste le. Suzanne hade fått rosor som vanligt från Åberg. Mamman

ville veta från vem det var, och när Suzanne inte ville säga det, förebrår hon henne för att icke ha förtroende till sin mor, och säger, att hon skall akta sig, och om den där personen menade allvar, så skulle nog Suzanne ha ett gladare uttryck o.s.v. Suzanne grät av bara svaghet.

Gordon kom i samma nu genom dörren och sade, att man höll på att bryta upp i salen. Medan de gingo ut och i sin tur sade farväl först åt fru Adelin och kyrkoherden, så åt Torborg och åt kyrkovärdarna med sina hustrur höll Gordon hela tiden Andrea under armen. Och när de gingo ut på gården, som genljöd av bjällrorna, gjorde han detsamma och bredde noga fällen kring hennes knän. De voro bägge fyllda av samma tanke och voro medvetna därom. Just när släden skulle köra efter de andra drog hon ännu en gång sin hand ur muffen och räckte honom den, och de sågo varandra djupt in i ögonen leende och allvarliga.

Samma dag klockan 4 vigdes i salongen på Hamra Gordon Stansberg och Andrea Ekhammar.

9.

Där kommo Torborg och Andrea på skidor fram ur skogsbrynet och löpte raskt snett över fälten upp mot Follökna, vars kupoltorn med den svenska flaggen syntes över de snöiga trädtopparna. Vid framkomsten begåvo de sig direkt upp till de två gästrummen, som iordningställts för de nygifta. Där klädde de om sig.

Andrea blev först färdig. Hon stod och såg ut på sjön och på en rad foror, som långt borta sakta körde, så små för ögat som blott svarta, rörliga prickar.

— Jag hade brev från Suzanne i går, vill du höra det? frågade hon.

— Ja, gärna, svarade Torborg.

Då tog Andrea kuvertet ur skrivbordslådan, slog sig ned, bredde ut bladen över sitt knä och läste:

Tjänare, älskade lilla André!

Du har icke besvarat mitt sista brev, men jag skriver ändå och några småaktiga hänsyn ha inte fått insteg i mitt hjärta. Du är fortfarande nygift och bor på Follökna, som jag aldrig sett, men som jag vet är vackert och bedårande hemtrevligt.

Jag sitter här i pappas stora rum i rektorsgården och har det för tillfället rätt bra med en cigarrett och en ljuvlig tystnad. Utanför fönstren står vintern med blåvit skymning, och jag har stor längtan efter min fiol. Alla hemma äro på julkalas hos häradshövdingens, men jag hade icke kraft att följa med, ty jag har varit ute alltsedan morgonen på en lång, härlig tur till Norrestad. Kappslädan hyrde jag, och hästen lånade jag av en löjtnant. Men det var ett fullblod, och jag måste hålla in honom hela vägen så att mina armar värker. Jag fick kaffe och brännvin och allt hos bonn, och vi gingo genom visthus och lagård. Där är förfallet, och jag får mycket att göra, när jag kommer. Ja, när? — Jag har talat med föräldrarna nu, och de säga, att jag först måste ta min magisterexamen, när jag är så nära, så att nu skall jag i alla fall tillbaka till Uppsala, som jag trodde mig för alltid ha lämnat. Men det gör mig ingenting, och jag har börjat läsa hårt. I nästa vecka reser jag till Uppsala och talar med Israëli för att få tentamen bestämd. Det känns lugnare då. Ni kommer väl också snart dit?

Jag tänker ofta på ert lilla hus i gränden! Vad det måste vara vackert där i trädgården om våren, när krokusarna sticker upp i gräset. Du får lov att låta mig få komma och gå där på gången i majskymningarna och höra studenterna gnola på gatan utanför och ljudet av alla de okända stegen. Men jag vet icke varför våren alltid väcker hos mig drömmar om döden. Det tycks mig, som om alla hemliga sorger man bär då måste gå upp och fräta ens hjärta som förgiftade fläckar.— —

I morgon är jag bjuden på flickhippa hos en skolkamrat sen jag var liten. Jag får ta ett av mammas handarbeten i ridikylen och traska i väg. Så du ser — jag är icke så vanartig ändå, men gud vet — jag kommer att känna mig besynnerlig mitt upp i all deras outsägliga kvinnliga ljuvhet. Om lördag är bal på stadshuset med milangtär och all nobless i stan. Jag är bjuden av löjtnanten jag lånade hästen av. De säga, att han är förälskad, men det gör mig bara trist. Jag har använt parisermodellen du gav mig och gjort den i vit liberty så jag är i djup misär, men jag blir fin och jag skall dansa och dansa och dansa.

Ack, André, det mörknar så, kaminen knastrar och glöder. Jag ser knappt mer min hand, och hjärtat i mig rister och sliter. Jag är så full av sorg för Ejnar. Det är något, som jag icke vet, och jag törs inte fråga. Vi ha upphört att tala. O, vad livet är kvalfullt.

Ge mig ett brev, snart skrivet. Hälsa Gordon och Torborg, som du väl är tillsammans med ibland. Jag läste hennes nyårsdikt i Svenska Dagbladet. Jag tyckte den var utmärkt. Det är väl för att hon inte är känd som den fick en så undan- skymd plats. Tusen hjärtliga hälsningar till dig själv. Lev väl tills vi råkas.

Din *Suzanne.*

Medan Andrea ännu läste ljöd gonggongen, som kallade till lunch, och de gingo ned sida vid sida för trappan. Gordon, som i biblioteket suttit och läst tidningarna, stod och inväntade dem på det mellersta trappsteget. En kubbvedsbrasa brann på spiseln, och det var kyligt i den stora och höga vestibulen. De gingo långsamt framåt.

— Det var ju tråkigt det där med Suzannes bror, sade Gordon.

Andrea vände sig mot honom.

— Vad har hänt?

— Jag trodde du sett det i tidningarna, att han skjutit sig.

— O nej, det är inte sant, ropade hon till. När?

— Natten till söndagen. Han lär ha gått hem från en bal och gjort det på sitt rum i mässen.

Torborg, som gått ett par steg framför dem, stannade och såg in i brasans lågor.

— Men varför, frågade hon, stod det ingenting om orsaken?

— Nej, det var bara en helt kort notis. Efter en stunds tystnad sade hon:

— Han var ju så omtyckt och lovande.

Ingen svarade. De tänkte på detsamma, men de kunde ju ingenting göra för att trösta och hjälpa henne.

10.

Under konvalescenstidens långa dagar, då Suzanne låg och blickade ut i decemberdagerns oföränderliga grå sade hon till sig själv: Vad har egentligen hänt? Ingenting. Jag har ju vetat allt sedan i våras, att Olof icke var för mig. Utan att jag anade det har visserligen lyckan under ett dygn svävat över mig blott för att åter flyga sin kos, men jag behöver icke tänka på det. Jag har genomlevat förskräckliga ögonblick i hans rum, men de behöva icke finnas till. Har man icke sin vilja, har man icke sitt trots att sätta mot olyckan, som slår en, är man kanske icke en stoiker, tror livet, att det kan kuva en? Nej.

I själva verket behövde Suzanne heller icke anstränga sig så mycket för att glömma, ty hon ägde en oändlig förmåga att överlämna sig åt tankarnas drömliknande dagdriveri, och skuggorna sjönko djupt ned i hennes själ. Hon mindes roliga händelser ur sitt liv, hon byggde på sin framtid. Hade hon icke Norrestad att fantisera om? Behövde hon icke mod och glädje för att kunna nå det målet? Hon tyckte sig upphört att älska, ja, hon älskade icke mer. Men det var väl ändå ej så väl beställt, ty då hade hon väl ej ofta spruttit upp ur sömnen om nätterna och varit medveten om, att hon tänkt på honom. Som ur en öppnad grav kunde också stiga det tunga och kväljande innersta mörkret, som gjorde henne så hopplös, och hon trodde i ångestfullt svårmod, att det en gång skulle kväva henne.

När hon mottog de rosor Åberg skickade henne såg hon likgiltigt på dem, och hon måste tvinga sig själv till att skriva några erkännsamma ord och tacka. Hon ville icke väcka hos honom något hopp, att hennes känslor skulle förändras. Känner man, att man aldrig *kan* gifta sig med en viss person, så kan man heller icke, och det är bara ett onödigt självplågeri att grubbla över den saken. Suzanne gjorde det heller icke, och så for hon hem till julen.

Där märkte hon strax, att brodern förändrats, fast ingen av de närmaste annars tycktes se det, men nerverna efter en nyss utstånden sjukdom äro känsligare, det egna lidandet gör oss skarpsynta och klara på andras. Förgäves sökte Suzanne återknyta det förtroende, som förr existerat mellan dem. Ejnar höll henne på avstånd med en oändlig aktsamhet om sitt inre, och hon respekterade detta. Själv skulle hon handlat på samma sätt, och vad hon höll honom kär! Han ägde just detta goda och varma med sig, som drar alla människor, och när han var klädd i sin uniform kunde man icke få se någon vackrare löjtnant. Men hon förtärdes av oro och fruktan, och efter olyckan kommo dagar, som blevo till ett med nätterna i en förstelnad smärta, under vilken hon blott trådde efter bedövning och efter sömn. Hon mottog under denna tid från Åberg ett brev, skrivet med fin takt, genomandat av ömhet, och Suzanne, som brukade bränna alla brev, gömde detta.

Dysterheten i hemmet drev henne att strax efter begravningen resa till Uppsala, där mellanterminens enslighet och lugn härskade. Efter att ha låtit sig sjunka ned i sin sorg, reste hon sig nu, och började arbeta med feberaktig flit. Hon, som förr aldrig velat ordna sina studier, uppdelade dagarna med timmar för läsning och stunder för sport och vila för att kunna utsuga ur sig själv det högsta möjliga. Åberg var hennes enda umgänge. Han, som var föräldralös, hade intet annat hem än sin studentdubblett vid Kyrkogårdspromenaden, och de började på nytt med sina musikkvällar.

Icke hade hoppet dött hos Henrik Åberg med avseende på Suzanne, men det var intet hos henne, som talade för dess rätt att leva, om hon också blivit mer tacksam och älskvärd än förr. Var det icke vissheten härom, som kom honom att vrida sig i sömnlöshet om nätterna och lät honom gå rolös om dagarna! Hans tålamod var spänt intill bristning.

Men voro de icke samman, var han borta ur Suzannes tankar, och hon längtade aldrig efter honom. Hade hon icke varit så självupptagen hade hon väl reflekterat över vad *han* kunde känna, men det egna inre livet härskade enväldigt över henne.

En kväll var hon hos honom. Dagen hade icke varit mer ansträngande än vanligt, men mätande sin trötthet stod vissheten klar för henne, att krafterna började ta slut, och det snabbare än hon beräknat. Det betydde alltså arsenik för att hålla dem kvar. Men hon fylldes av bekymrad oro vid att känna sin fysiska svaghet. Viljekraften räckte då till slut icke till för att behärska kroppens funktioner. Hon låg på soffan försjunken i en slags berusad dvala under tonerna av ett Chopins Adagio, som rent och dallrande ljöd från Åbergs fiol. Så slutade han och lade instrumentet ifrån sig, gick fram till henne, och i det oregelbundna ansiktet med den gulaktiga hyn glänste och glittrade de trånsjuka ögonen.

När Suzanne blickade rakt in i dem sprang hon upp och blev stående, tyst, utan att röra sig. Det, som nu möter, kommer så oväntat, att hon miste makten över sig själv, och den är heller icke så stark som förr, icke så stark som hon vill, ty fysiskt och själsligt lidande har tärt på den.

— Det är visst sent, sade hon lågt.

— Ja.

— Jag skall gå.

— Stanna hos mig, Suzanne, mot kvällen blir alltid dina pupiller så stora.

Då hon dolde dem slog han armarna kring hennes midja. Han var besatt av de sömnlösa nätternas dröm, och kunde icke vakna. Då hon sökte befria sig använde han alltmer sin styrka. Han viskade att han älskade henne för mycket för att kunna låta henne gå, att hon kunde strida, han skulle ändå besegra henne. Böner om ädelmod förklinga ohörda, hon pinas av skammen att brottas med en man, och en isande likgiltighet förlamar henne. Hon öppnar händerna och rör sig icke mer. —

Suzanne har gått ensam hem.

Det är en bitande kall vinternatt. Några söndertrasade moln glida bort från månen, som lyser in genom de åldriga små rutorna med de vita gardinerna och murgrönsrankorna, in över sängen, där hon ligger sömnlös med blanka, vidöppna ögon.

Rör hon sig plågar henne kroppen så att hon stönar, men inom henne finns något lika isande kyligt som månens strålar, och så som hon sagt förut gent emot det, som hänt med den hon älskade, säger hon nu till det, som ägt rum: Det skall ej finnas till!

Som ett hinder på vägen ej mer finnes till för ryttaren, när han satt över det.

Se Suzanne kan göra det enda en flicka måste göra för att icke förakta sig själv och föraktas av andra: skära av alla band strax med ett enda hugg. Underligt, hon gladde sig som över en befrielse.

Hon sätter mot händelserna udden av ett svärd. Heter det trots, heter det tapperhet? Men soldaten känner ej under striden hur djupa såren äro han får, först när han dignar, känner han dem.

— — — — — — — — — — — — — — —

Det var några dagar därefter, en vacker februaridag. Himlen sken klar och blå. Termometern visade ett par graders kyla och snön som fallit under natten lyste bländvit. Suzanne kom gående Kyrkogårdspromenaden och gick ned genom Engelska parken. Hon höll jättemuffen tryckt intill bröstet tätt upptill hakan och såg varken åt höger eller vänster. Hon gick in i Botaniska trädgården och vek till vänster in på gångarna, där den puderaktiga, vita snön visade spår blott av en vandrares steg. Han gick för övrigt nu bakom de klippta granarna sakta fram och åter. Det var Henrik Åberg. Då och då stannade han i tankar, samma tankar som under tre dygn sysselsatt honom.

Han fann inga ursäkter för sig själv, annat än den enda, att han handlat i yrsel, varit offer för en plötslig explosion. Att en sådan icke äger rum utan ett föregående hopande av sprängämnen kunde han sagt sig, men det gjorde han icke. Emellertid hägrade för honom den förfärliga möjligheten, att Suzanne skulle vägra att ingå på någon försoning och vad hade han att sätta upp mot hennes förebråelser? Intet — tyvärr, hon hade varit ärlig med en kallblodighet, som blev mystisk, och han kunde ej befria sig från en känsla av underlägsenhet. Om hon gick förlorade han också ett umgänge som han lärt sig uppskatta, ett sällskap, som han oavsett allt annat gärna sökte.

Då han vänder sig får han se Suzanne och går henne till mötes. Han hälsar och hon svarar med en böjning på huvudet. Det är Åberg, som i detta ögonblick är den minst säkra.

— Tack för att du kom, säger han.

Hennes ansikte har redan fått det tärda draget, som kommer med forcerat intellektuellt arbete och det är något märkbart stelt och stilla med henne. Hon svarar:

— Tack för ditt brev!

De gå tysta bort mot de mörka granarna och stanna.

Åberg sade:

— Det jag ville säga dig, Suzanne, har jag skrivit och jag har intet att tillägga, blott att jag är glad, att du kom själv och inte skrev.

— Jag har inte haft tid att skriva, annars hade jag gjort det.

— Så!

— Ja, och vad jag svarar förstår du ju? Jag har kommit för sista gången och jag ber dig förlåta, att det icke skett förr. Om jag har plågat dig — —

— Aldrig har du plågat mig.

— Jo, jag måste ha gjort det, jag förstår först alla saker, när det är försent och dig såg jag inte, nej, Henrik, det är sant, jag tänkte inte på dig, det var bara mig själv jag tänkte på hela tiden, men du skickade mig rosor, när jag var sjuk, du skrev så vackert, när Ejnar hade dött, du lärde mig så mycket om musik, som jag inte hade reda på förr. Jag tog bara emot och jag skulle fortsatt att göra det, om du inte väckt mig och jag försäkrar dig, med ord hade du ej kunnat göra det, bara med en handling. Det är sorgligt, att det skulle vara så, men som det nu är, är jag i alla fall vaken, och jag ser blott *en* sak att göra. Du framställde visserligen två andra alternativ, men de äro bägge omöjliga. Ditt frieri *kan* jag inte antaga och din vänskap *törs* jag inte antaga. Det återstår alltså blott att vi skiljas och jag ber dig om en stor tjänst, att icke söka övertala mig. Det leder till intet, Henrik, det blir bara pinsamt för oss båda.

— Å, men Suzanne, sade han och flyttade blicken från granarna på hennes ansikte, men när han mötte hennes ögon förstod han, att ord voro lönlösa, bakom detta brunlockiga flickhuvud stod beslutet oryggligt.

De fina blåvioletta skuggorna över snön hade en smula förändrat läge och nyans. Från Kemicum kom en ström studenter styrande sina steg i riktning mot Carolina och de sågo Åberg och Suzanne gå på landsvägen mellan snövallarna och skiljas nedanför Kristinaklockan utan att ta varandra i hand. Suzanne fortsatte nedåt staden. Hon var fylld av ett dystert svårmod som om hjärtat vore alldeles tomt. Men känslan av att vara befriad fanns kvar och hon visste, att om hon vore tvungen att säga honom farväl ännu hundrade gånger, så skulle resultatet av de hundrade gångerna ändå bli ett och detsamma.

*

Och tentamensdagen var inne. Av en ren händelse tittade Andrea ut genom fönstret och blev varse Suzanne, som kom om hörnet och gick nedåt gränden. Men hon kom ju för tidigt. Professor Israëli brukade icke släppa tentanterna så fort, men han var också en nyckfull herre, som gjorde vad han ville. Eller var Suzanne kuggad? På ansiktet lästes ingenting, det hade för resten på sista tiden, ja, Andrea hade lagt märke till det genast hon kom till Uppsala, blivit så ogenomträngligt.

— Det gick, du får gärna gratulera mig, sade Suzanne, som stampade snön av fötterna och hon lät sig omfamnas av Andrea och föras in i hennes rum. Hon svarade på hennes många frågor och såg glad ut. Först fick jag vänta i tjugu minuter, innan han kom, och när han hållit på med mig en halvtimme sade han, att jag kunde så bra, att det inte var lönt att förhöra mig mer.

— Du har också legat i duktigt, svarade Andrea, det är skönt, att det är över.

Hon ringde och Augusta, som varit husjungfru i hennes föräldrahem och nu blivit hennes, kom in med en tebricka, där allt silvret och porslinet var så fint och skinande nytt. Men Suzanne stod vid skrivbordet och vecklade upp en av dagens tidningar, där Olofs förlovningsannons stod på första sidan. Hon pekar på den med fingret och frågar Andrea:

— Har Gordon och du skickat kort?

— Nej, men vi skall göra det.

— De ha dröjt, tycker jag.

— Ja, Olof har varit i Paris efter examen. Vi var tillsammans i Stockholm innan han for, på Royal en kväll. Han ville träffa Gordon. Men var så god, Suzanne.

Hon gick tyst fram till bordet. Andrea var också tyst. En släde körde förbi med glada bjällror.

— Men nu skulle du väl vila dig, sade Andrea, res till Åre eller Rättvik. Det är härligt däruppe just nu i skogarna. Det vore skönt för dig.

— Det vore det, men jag har inte tid.

— Å prat, den som studerar kan ta sig ferier när som helst.

— Ja, men inte när man menar att ta examen i vår.

— Du är barnslig. Förlåt mig. Om du vore stark som Torborg skulle du inte kunna orka med det.

— Jag har från första juni fått plats hos fröken Lindberg på Bogården, invände Suzanne.

— Det är det lättaste att ändra. Jag inser heller inte att du behöver komma till henne. Du kan få samma utbildning på Follökna. Jag har talat med Gordons pappa. Du får komma, när du vill.

— Tack, jag skall tänka på saken, svarade Su- zanne, och det var kring detta, som hon skulle göra efter sin examen, hennes vilja samlade alla drömmar och önskningar— — —

Det är ett så bländande vinterväder och Andrea föreslår en skidtur efter häst. Möte avtalas vid Carolina och Suzanne går hem till sitt rum.

Hon tog fram skiddräkten och satte sig för att linda de grå puttis kring benen. Då började det dallra så egendomligt svart för ögonen. Det var likt ringar som förenades och upplöstes i alltmer svindlande tempo. Hon måste lägga sig ned, och så kom något förfärligt, blodet sprutade från hjärtat rakt ur henne, rakt ned genom soffan, ned genom golvet, rakt ned i jorden. Skulle hon inte snart sjunka ihop likt en sådan där gummigris barnen leker med? Men sedan hon legat en stund blev hon bättre, ja kände sig alldeles bra och gick ner på gården och spände skidorna på fötterna.

Vid Geijerska huset kom Andrea emot henne. De körde ut förbi Grindstugan, de körde längs den långa Åsen, genom uthuggningen låg slätten vit så långt ögat nådde. Icke ljud annat än från de rytmiska hovarna

och det hastiga, nästan ohörbara glidandet av skidorna mot marken. En snöskorpa far plötsligt mot ens bröst, mot ens arm, bakåtkastad av hunterns lätta fötter — en grangren lyfter sig, ett regn av iskall konfetti yr ned över ens ansikte! Man slickar läpparna med tungan, man känner smaken av snön!

Andrea vänder sig i sadeln för att ropa något, men håller i samma nu häftigt in, ty tömmarna släpa lösa efter Dora och Suzanne är borta. Hon har släppt taget. Orkade hon icke hålla i? Eller har skidan sluntit — har det skett en olycka? Ett ensamt moln glider upp för solen, allt som glittrat släckes, allt som glänst falnar, hela landskapet byter uttryck så ohyggligt snabbt, så fullständigt från ett leende till ett grått svårmod. Andrea galopperar vägen tillbaka — en krökning, och Suzanne står där oskadd, men snöig över den grå dräkten, snöig ända upp på den vita skinnluvan. Hon har legat i snön.

— Hur står det till? Varför släppte du? frågade Andrea hastigt, ha skidorna gått sönder?

— Nej, inte skidorna, sade Suzanne och log, men jag tror, att jag har gått sönder. Hon smekte hästens hals och det gick ryckningar över hennes ansikte — så snart jag kan vill jag resa till Rättvik och bli hel igen.

Men Andrea fick lov att stiga av och hjälpa henne i sadeln. Suzanne var mycket medtagen, och man återvände i skridt hem, men hon satt stelt upprätt på hästen med skumma ögon.

11.

Suzanne reser med dagtåget. Snön faller i enstaka förfrusna flingor i luften. Det är så bistert kallt, att det icke ens kan snöa riktigt, men under vagnarna sända rören ut skyar av mjölkvit ånga, och det är alldeles lagom värme i korridorer och kupéer uppfyllda av officerare på färd till den stora vintermanövern i Falun.

Inte var Suzanne så klen att hon icke själv kunde köpa biljett, bära sin väska, välja ut en plats, men Andrea gjorde det alltsammans för henne.

— *Där* har du det bra, sade hon, när de stodo i korridoren, man skall alltid försöka komma högt här i världen.

I kupén satt vid fönstret en mager liten general med en näsa likt en rovfågelnäbb och bistra, isgrå mustascher. Platserna mitt över innehades av en major och en kapten.

— Adjö, Suzanne, om tre veckor kommer jag och hälsar på dig.

— Adjö, välkommen, svarade hon, och tack!

Tåget kör ut ur stationshusets dunkel. Med hemligt nöje iakttar Suzanne sina reskamrater. Samtalet förflyttar sig från militära förhållanden i Amerika till aviatiken och undervattensbåtar. Hon hör på och tänker, att alltid kan man lära sig något, men det är icke samtalet, som börjar göra henne så munter, det är herrarna själva. Generalen mottar majorens inlägg med illa dold ironi, och han bemöter dem alltid med andra. Han har ingen sympati för den rödlätte majoren, som är fetlagd och viktig, och som retar honom, men med en road och vänlig blick tittar han över på den humoristiske kaptenen.

Men Suzanne känner sig tilltalad av generalen och blir det mer och mer. Han sitter där så liten och smal med benen kastade över varandra. Han talar enkelt och tycks så flärdlös, och han har en stor respekt med sig. När kyparen kom i dörren med sin blocknotes och ropade: Första, andra middagen svarade Suzanne: Den första och tog emot den gula papperslappen. Men generalen sade: — Nå, vad säger herrarna? Jag är för 1,15. Man hinner åter bli hungrig före ankomsten till Falun.

Tåget kör, förbi fönstren bolmar röken i långa sönderrivna moln, och samtalet dör bort. Majoren tar upp en

bok ur sin väska, det granna titelbladet igenkännes vid första ögonkastet: en känd, efemär roman, en engelsk fruntimmersbok i översättning. Majoren sätter sig bekvämare uppåt i soffhörnet, beredd till att försjunka i kärleksintrigen mellan godsägardottern och den ädle brittiske baroneten. Kaptenen har ingen bok.

— Nej, säger han, den moderna litteraturen får vara för mig. På sin höjd köper jag någon gång för femtio öre Marie-Sofie Schwartz.

Så trohjärtat, så komiskt! Suzanne brister ut i ett skratt, som smittsamt ringer i kupén och den gamle generalen vänder sig och småler, men majoren kastar över kanten av sin bok en förvånad och chockerad blick, som säger, att han finner henne inkorrekt. Kaptenen ser småskrattande ut genom fönstret och så vecklas tidningar ut och bytas mellan herrarna. Suzanne läser Dostojewskis »De förtrampade», och hon fängslades så, att hon glömde allt omkring sig, tills måltidsbudet kom. Då reste hon sig genast, tog muffen, kastade björnboan kring axlarna och ilade åstad till restaurangvagnen. Efter en kort stund kommo reskamraterna och blevo anvisade plats vid samma bord.

— Se, vår lilla fröken! sade generalen med en klar, vänlig blick, medan kyparen artigt drog ut stolen, och det blev en trevlig middag med vin. Suzanne samtalade med generalen och blev god vän med honom. Man satt länge kvar. Utanför susade förbi det snöhöljda landskapet, och även senare i kupén fortsattes umgänget, artigt och muntert. Suzanne behärskar sin trötthet.

Skymningen hade redan börjat sänka sig då tåget brusade in på Faluns station. Generalen reste sig och lade den pälsbrämade rocken över axlarna.

— Nu blir det väl bra tråkigt att resa vidare ensam för en så ung liten dam, sade han.

— Jag har minnet kvar, svarade Suzanne.

Han räckte henne sin hand och sade:

— Lilla barn, tillåt mig, jag är en gammal man, och ni kan inte bli förnärmad av mina ord, men jag vill blott säga er, att hade jag nu varit ung, då visste jag väl vem jag ville ha.

— Å, general! sade Suzanne och såg honom leende rakt in i ögonen — —

Med en mängd vagnar avkopplade, litet och kort, men tungt och långsamt steg tåget vidare uppåt genom de ödsliga markerna, där säterstugorna igensnöade sovo långt bort i det ruvande mörkret. Lamporna spredo sitt sken i korridorer och kupéer, där blott en och annan resande blivit kvar. Suzanne låg ensam utsträckt på soffan. Ur djupet av hennes varelse smög det medfödda upp — det tunga svårmodet, den mörka likgiltigheten, som kväver viljan och viskar till sitt offer om alltings intighet, om lyckans flacka medelmåtta, och om undergångens grymma och frestande ljuvhet. Hon var trött, trött och låg feberhet under sakta gråt.

12.

Man reser, men man reser icke ifrån sig själv, och i en ny omgivning, bland främmande människor avskiljer sig det inre lidandet och smärtorna tyckas ökas.

Suzanne gick uppe i Rättvik och tänkte mycket på sin bror. Ur sin förtrogenhet med hans karaktär och ur de omständigheter hon känt letade hon sig fram till de orsaker, som fört honom till handlingen. Ett häftigt temperament, en omutlig natur, som krävde mer av sig själv än av andra. Han var förr okunnig om sin inre blödighet, men den dag, då han känner den, börjar en sargande strid mellan det han *vill* vara och det han *är*. Och vad är han? En svärmisk djup människa, och vad vill han vara? En av dessa glada, hårda och grymma varelser, som äro dugliga att bära livet. Vantrevnaden i hemmet tvingar honom att söka sällskap utomhus.

Ekonomien kommer på balans — hur obetydlig var dock icke skuldsumman — och då han är för blyg att för fadern framlägga sin affärsställning, hetsar den honom oavbrutet. Den flicka, för vilken han fattat en varm böjelse, besvarar den icke, och så flyr han undan.

Suzanne förebrår honom intet, blott sig själv, att hon icke tillräckligt älskat honom, och hon erfar för första gången, att det djupa bejakandet av en sorg medför en känsla av stegrad lidelse för det liv, som tar och slår.

När hon tänkte på Henrik stacks hon av ont samvete och blev orolig, men på Olof tänkte hon icke. Hade hon icke dömt den känslan till död, glömska, förintelse? Men vem dödar, glömmer eller förmår förinta? Känslans föremål begraves väl, men den själv lever och icke livgivande mera men sönderfrätande. Hon plågas av att vara ensam med sig själv och gör snart bekantskaper på det stora pensionatet. Man förströr sig. Man åker till säterstugorna. På de frostiga rutorna glöder den sista resten av dagen röd som rubiner. Man dansar i snön mellan de gråa husen. Dalarnes färger, var äro de? De blåa sjöarna frusna, de gröna björkarna stå i dvala, men landskapets plastik ligger naken för ögonen i de ojämförligt sköna buktande linjerna. Man återvänder, och månen är en försilvrad skära på en himmel, som blånar av skymning, som dallrar av stjärnor längtande att tändas.

En dag, när Suzanne låg tillsammans med ett par damer på verandan, hörde hon dem tala om, att doktor Holger Friis skulle komma och vistas en tid på hotellet. Det tycktes roa dem, och de yttrade många beundrande ord om hans dikter för deras härliga språk. En ofrivillig glädje genomlopp Suzanne. Hon var väl inte studentska för ingenting, läste litteraturhistoria, var medlem av Estetiska föreningen. Hon visste värdera poesi och glödde av intresse för personer, som kunde göra den. De flesta saker kring vilka hennes tankar kretsade voro förenade med förnimmelser av smärta, men denna nyhet hade karaktären av en verkligen rolig händelse. Hon samlade sig omedvetet i väntan som stegrades och den vinterkväll doktor Friis kom, stod Suzanne, som var tvungen tidigt gå till sängs, vid fönstret i sitt rum. Nedanför kasta accetylengaslamporna sitt strålljus ut över planen och uppfartsvägen, vars snövallar sluttande uppslukas för blicken i natten. Avlägset hörs ljudet av bjällror, det kommer närmare, blir starkare, och släden kör fram, fort med den ena parhästen i galopp. Portiergossen i långa dalarocken och tofsarna kring de gula knäbyxorna får brått att ila nedför trappan. Den åkande kastar själv fållarna åt sidan och springer ur. Hon hann blott skymta en högväxt gestalt med pälskragen uppslagen kring öronen.

Dagen därpå skrev Suzanne ett långt brev till Andrea och gick ned och avlämnade det på kontoret. Efteråt steg hon in i rökrummet, som också var ett slags bibliotek. Ingen var där. Det var dagens och hotellets tystaste timme. De gamla damerna sovo uppe på sina rum, de unga fröknarna åkte kälke ute i backarna. Hon satte sig på karmen av en stol och tänkte på Friis. En melodi till en en av hans sånger gled upp för hennes minne och plötsligt spetsades läpparna, en vissling bröt fram över dem. Den jublade klar och fin genom salongen och hördes ut i hallen, där doktorn satt och läste en tidning. Han reste sig och gick på tå för att icke störa den visslande. När hon slutade förde han händerna mot varandra till en sakta applåd. Suzanne varseblev honom först då. Han hade ett vackert ansikte med stolta en smula tärda drag och klara, bruna ögon. Håret vid tinningarna var grånat, men munnen ännu ung och uttrycksfull.

Suzanne, som numera var så känslig, att det ringaste kunde komma henne att skifta färg, blev röd och gick ofrivilligt bakåt. Han tyckte om denna omedelbara förlägenhet och kom henne till hjälp genom att presentera sig. De sutto sedan länge och samtalade. Han var livlig och Suzanne blev öppenhjärtig. Hon, som var så rädd att ge förtroenden, berättade utan förbehåll om livet i Uppsala, om sina studier, sina planer på Norrestad gård. Han smålog och sade, att när han hade sina vägar ditåt skulle han komma och hälsa på henne.

Friis var strängt upptagen av ett arbete, och de träffas egentligen blott vid måltiderna och den lilla stunden i sällskapsrummet efter dinern. Men alla morgnar frukostera de ensamma — de första av gästerna. Deras

bord stå näst till varandra i raden på den långa glasverandan, vars gula råsilkesgardiner göra, att luften därinne alltid tycks solskensmättad. Uppasserskornas gummiklackar smälla mot korkmattorna. Från borden, som ännu icke färdigdukats i salen, klirra glas och porslin. De anstränga sig icke att konversera. De förstå bägge det fina behaget i att kunna vara tysta och kunna tala allt efter lust och lägenhet. När skymningen sänker sina första skuggor brukar Friis gå ut på skidor. Han gled bort, en ensam, hög grå silhuett mellan de smäckra bambustavarna. En dag mötte Suzanne honom i trappuppgången, när han var på väg ut och han frågade, om hon ville göra sällskap.

— Blev ni så glad för det? frågade han, ty Suzanne kunde icke dölja sin tillfredsställelse. Sedan blev det en vana, att de följdes åt.

Vad är det för en förtrollning som för oss ligger i en vinterskymning över snö — en skymning genomglödgad av en solnedgångs djupa brand. Trädens skuggor falla skära, luften har en genomskinlig ametistglans. Den är kylig av frost. Den kysser bitande våra kinder. Vi känna det blott med välbehag. Det föder fantasier, det tänder gnistor i våra hjärtan. Vi längta icke efter något annat, vi finna det fullkomligt. Vi äro hemma. Horisonten brinner, som om därbortom en hel stad, ett helt rike stode i lågor. Glöden färgar ens ansikten, tystnaden är djup, omätlig.

Dagarna gå och Suzanne har blivit förändrad. Hon springer lätt upp och ned i trapporna. Hon har fått tillbaka sitt vackra, uttrycksfulla leende. Hon behöver icke om kvällarna gå så tidigt upp. Hon stannar nere och sällskapar. Tröttheten, den feberaktiga mattigheten ha försvunnit, och sömnen under de stjärngnistrande, svarta nätterna är lång och djup, mot morgnarna full av livliga drömmar.

Vad har hänt? När en statsman icke längre förmår uppehålla jämvikten i sitt rike, då kastar han det i krig. Suzanne gjorde något liknande. Hon förälskade sig i Holger Friis, och det tycktes som vore det en räddning.

Men damerna på pensionatet talade sinsemellan om det intresse, som Friis, den gråhårige diktaren, visade för den unga studentskan. Han försmådde att dölja det.

13.

Fru Dahlmarks brev låg på skrivbordet. Suzanne bröt det och läste:

Kära Suzanne!

Jag tackar dig för dina korta rader, som kommo mig till hända i går. Du ser, att själv dröjer jag aldrig att skriva, och du borde göra det till din princip att åtminstone vid penningförsändelser alltid svara per omgående. Om de också äro rekommenderade är man ju alltid orolig. Det gjorde mig gott att höra, att du trivs och är tillsammans med bildade, fina människor. Måtte du förstå att uppskatta deras vänlighet, kära barn! Man kan, det vet jag av erfarenhet, vid dylika vistelser knyta vänskapsförbindelser, som kunna vara en till tröst och glädje genom hela livet.

Du säger, att du redan känner dig »betydligt kryare», och jag ber till gud, att det måtte fortsätta, så att du med stärkta krafter och förhöjt livsmod kan återvända till ditt arbete. Jag söker själv med jämnmod och förtröstan till Herran bära det kors, som han pålagt mig och oss alla.

Jag har en underrättelse till dig, som kanske kommer att förändra dina framtidsplaner, som både pappa och jag tyckte vara mycket fantastiska, och vad mig själv angår trodde jag icke att det skulle vara dig möjligt att förverkliga dem. Norrestad är i dagarna sålt till ett trävarubolag, vars direktör — en i parentes sagt mycket hygglig och driftig karl — har slagit under sig hela traktens skogsmarker. Han skall själv bosätta sig på gården, som ligger så väl till vid forsen. Det gamla huset med popplarna, där jag tillbragt så många både

glada och sorgsna stunder med pappa och er barn omkring mig lär skall rivas och en villa för disponenten uppföras jämte kontorslokaler o.dyl.

Suzannes hand knöts kring stolskarmen, bokstäver och ord jagade fram för ögonen.

Brevet fortsatte:

Det är dock underligt att tänka sig, att den nya tiden med sitt jäktande liv, sin industri, sina arbetare, sitt vissel av ångmaskiner nu skall tränga in på den plats, där din farfar gick i sin tysta gärning, han, som så avskydde alla slags fabrikssamhällen och allt vad därtill hör.

Är det ett slags nemesis kanske?

Men du, min kära Suzanne, får nu upphöra med att drömma dig som en slags ny majorska på Ekeby, och inte sant — om du vill gå till rätta med dig själv, var det icke mycket koketteri med ditt svärmeri för Norrestad? Det skall ju vara så modernt nu med naturen och lantlivet.

Hemifrån har jag föga att berätta. Dagarna gå sin gång — dystra som du väl kan förstå. Pappa har mycket bestyr och även ledsamheter med det nya läroverkshuset, som blev så dyrbart. Marianne är trägen med sin kokkurs. Du glömmer väl icke bort hennes födelsedag den femte. En liten vänlighet gör alltid hjärtat gott.

Gud bevare och styrke dig ber din tillgivna

Mamma.

Jag ser av tidningen att Holger Friis tillbringar en sejour däruppe. Du har intet sagt om honom, kära barn, varför jag sluter, att han icke uppmärksammat dig.

Det svindlade för Suzannes ögon. Strupen snördes samman. Norrestad borta — skogarna huggna — hon kom aldrig dit. Hon mumlade: det är icke sant. Hon gick av och an i rummet. Hon tyckte sig kämpa i sjunkande styrka med en grym personlig makt, som ville trotsa alla hennes önskningar, slå i spillror hennes vilja, förstumma all glädje — döda. Hon frågade tyst: Herre, vad är det du gör? Vad har jag förbrutit, att du förföljer mig? Vad har jag syndat, att du borttar från mig allt det jag har kärt.

Gonggongen ljöd som kallade till lunch. Verkligheten kom med den, plikten att uppträda bland människor, att dölja sig, att le fast man hellre ville göra motsatsen. Suzanne hade lärt det alltsedan barndomen. Men gästernas tal och skratt, servisens klirrande blev denna dag blott till ett sorl flytande runt hennes tankar, vaggande dem. Det kom något beslöjat och tungsint över ögonen.

Se, hennes längtan till Norrestad innebar något mer än blott längtan till barndomshemmet. I den bodde hennes förborgade åtrå efter det egna hemmet, i den bodde hennes önskan att få bo på landet, en önskan, som aldrig lämnade henne; så som blommorna nickade på Norrestad marker så hälsade henne inga blommor i världen, så som den kyrkans klocka ringde in helgen på lördagskvällen, ringde icke på jorden någon klocka!

Uppasserskan bjöd fatet och sade artigt:

— Det är hälsning från doktor Friis, att han önskar tala med fröken Dahlmark.

Suzanne såg upp, och det låg förvåning i hennes blick, även ovilja över att motta ett dylikt bud. Låg icke Friis sjuk i dag, hade han icke legat sjuk i går?

— Det skulle vara nu efter lunchen.

— Jag kommer, sade Suzanne.

Hon hade börjat studera igen och anslagit timmarna efter lunchen till det. Men i dag var det ändå omöjligt efter moderns brev. Hon kunde bara tänka på det förlorade, och vad hade denna underrättelse med ett slag gjort henne till? Hon kände det i en slags vild desperation, till en fri fågel utan bo och fäste, till ett blad, virvlande för vinden, till ett fjun, som jagas över marken. Så var det skönt att ha en vän, om det också var en person likt Friis, som förnärmade henne med att sända bud likt en monark till sin undersåte.

Sällsamt, hur kan man på samma gång känna sympati och antipati, på samma gång hata och älska, hysa en vilja att gå och begär att fly! Varför gjorde denna människa henne på samma gång så trygg och så osäker? Hade hennes förmåga av omdöme fördunklats? Men var det sant, att han var full av en naivitet, så stor, att Suzanne kunde häpna, så var det också sant, att han var givmild och god. Men om han i dag önskade sällskap, då borde han väl ha vänt sig till någon av de unga fruarna, som kunde konversera och vara muntra. Suzanne ägde ingen munterhet mer.

Hon reste sig och gick. Hon såg så tunn ut i den svarta dräkten, inte mer mogen i figuren än en femtonårig flicka, och näsan hade blivit så stor i det magra ansiktet. Men dessa stora mörka ögon, när de häftade vid någon, kunde de få en blick, om vars makt hon intet visste.

I sitt rum låg Holger Friis i en till hälften upprest ställning mot kuddarna i sängen, över vilken var kastad en brokig vepa. Bordet med den vridbara skivan var framflyttat och brev och manuskriptblad omgav honom på alla håll.

— Välkommen, sade han häftigt, se här, jag har fått en massa korrektur. Vill ni hjälpa mig? Ni är ju studentska, ni kan läsa. Dra fram stolen där och sätt er ned.

Han var i arbetstagen, kort i talet, rask. Hon gjorde tyst allt han begärde. De började läsa, rätta, kollationera, bladen gingo ur hand i hand, deras huvud lutade sig samman, och stundom blir det tyst i rymmet, så stilla, att man hör utifrån — från björkarna ett fint fågelkvitter. — Kan den meningen icke bli lättare? frågar han. Kan ni finna ett bättre ord? Suzanne funderar, de fundera bägge, tills det förlösande ordet faller.

Det är roligt, icke något svårt arbete, men det är arbete, fast icke det hon är van vid, men ändå — — Och där Suzanne sitter återkommer något av hennes forna jag, det rörliga intellektet, och det gör henne glad, se det lyder ännu viljan, det lever, det anstränger sig! Det är icke starkt som förr, det är dock detsamma, men hon får febcrfläckar på kinderna och ber att få avstänga

värmledningen.

*

Samma dag på kvällen kom Andrea. Hon hade icke underrättat Suzanne, som hon ville överraska, och lät sig vid ankomsten, medan dinern ännu pågick, föras upp på hennes rum. Därifrån sände hon bud genom uppasserskan, att en främmande väntade, som gärna ville träffa fröken Dahlmark. Men Suzanne förstod genast, vem det var och kom springande över tröskeln rakt i Andreas famn. Då middagen icke var slut gingo de strax ned, och medan de sutto mitt emot varandra betraktade Suzanne stilla, oavbrutet sin vän. Hon njöt av att se henne som blott en kvinna kan njuta av att se en riktigt söt kvinna. Hon inandades den svaga doften från hennes kläder. Hon lyddes till armbandens klirrande. Hon lade smeksamt sin hand över hennes hand med de gyllene ringarna. Vad luften blev lätt och len, vad det blev mjukt och gott att leva! Hon föreslog, att de icke skulle bli kvar i sällskapsrummen utan genast draga sig tillbaka.

— Men var har du då gömt undan Friis? frågade Andrea, eller har han rest?

Suzanne skrattade sakta.

— Han ligger till sängs i dag, sade hon.

— Mycket dålig?

— Å, för all del. Vi ha läst korrektur i dag.

Andrea log.

— Ha ni blivit så goda vänner?

— Det var för att jag var studentska, annars kunde det lika väl ha blivit en annan.

De tala ej mer därom. Andrea säger:

— Det gläder mig, att du ser kryare ut, eller är det kanske jag, som är orsaken till din vackra färg?

— Tycker du jag verkar så orolig då?

— Ja, en smula. Har du arbetat något?

— Litet, inte mycket. Ni hade seminarium i förra veckan. Hur var det?

— Mycket roligt. Det var Kellgren. Vi genomgingo ungdomsdikterna och påvisade, att det var plagiat alltsammans.

— Å fan, svarade Suzanne lugnt.

— Ja, men du skulle varit med. Det var verkligen roligt. Torborg bad om ordet. Hon sade, att hon mycket väl förstod, att *där* bakom låg Gyllenborg och *där* bakom Voltaire, men att det ingenting hade att betyda. Kellgren plagierar aldrig utan när han någon gång vill spela snusförnuftig filosof. Så förfärligt receptiv som han är tar sig hans starkt frambrytande känsloliv en redan färdig form, men ord, som bryta fram ur en själ, äro alltid att anse som nya.

Suzannes ögon glittrade: Det var förtjusande att ha Andrea här. Satt hon där inte och lät henne vara med i Uppsala? Men hur hade man icke vuxit därnere och slutat upp med att blott låta sig imponeras. Man läste med kritik och var icke stum. Så väl hon såg den långa Torborg med sina vakna ögon. Hon hade genomforskat på egen hand Kellgrens hela Åbodiktning under sista tiden.

— Vad sa docenten? frågade Suzanne.

— Han sa ingenting. Han såg ut som ville han säga: det är icke av någon betydelse, om det är självständigt eller ej, men vill du höra mer? Jo, någon yttrade: Kellgren övergick från stoicism till epikureism. Det godtogs, men då bad Torborg ännu en gång om ordet och förklarade, att han aldrig *var* stoiker och *blev* epikuré. Han var *alltid* bägge delarna. Finns det väl något mer psykologiskt förklarligt än en människa med i grunden stoisk världsåskådning och en del små epikureiska avvikelser?

Suzanne var av samma mening. Hon nickade:

— Var Israëli där?

— Ja.

— Nå?

— Nej, han sa ingenting, men han log. Jag tror han tyckte om det. Han tycker om Torborg, och Israëli är Israëli.

De pratade vidare. Suzanne lade sig ned. Hon hade blivit blek. Ville hon inte lägga sig riktigt och sova? Nej, bara Andrea var tyst en stund, så skulle hon ligga och bli kry igen.

— Men vill du släcka i taket? bad hon och blott skrivbordslampan brann.

— Det ligger ett brev från mamma där i vänstra lådan, sade hon till slut och satte sig upp, du kan läsa det.

När Andrea gjort det sade hon, att det behövde ju ej förändra något i Suzannes planer.

— Jo, det förändrar allt. Jag kan inte mera tänka på det. Jag ville ha Norrestad, emedan jag älskade det. En annan gård kan aldrig bli detsamma.

— Det tycker du nu, du kommer att tycka annorlunda sedan, när du blir frisk. Kära barn, inte får man uppge ett mål för en desillusions skull.

— Nej, men tänk, om jag icke skulle orka, André.

— Det är ju det, du får pröva.

Nej, medlidande och smekningar gav Andrea ej, och det var ej heller det riktiga sättet mot Suzanne, men att sakta tala till förstånd och fantasi.

Det blir sent.

— God natt!

— God natt, Suzanne, sov gott.

Men hon ligger sömnlös och lyss till Andreas andedrag, som snart blevo jämna. Hon hör i rummets tystnad de bultande slagen av sitt hjärta, och så reser hon sig upp, trär tofflorna på fötterna och sveper morgonrocken över sin nattdräkt. Hon leder sig försiktigt med handen längs väggen mot dörren. Men hon har misstagit sig, Andrea sover icke.

— Suzanne, är du uppe?

Hon stod tyst och darrande med axeln tryckt mot dörrposten och blinkande med ögonen i lampljuset, som blixtlikt tändes.

— Vart i all världen skall du gå?

— André, du får icke hindra mig, svarar hon, jag har lovat honom.

— Vem?

— Friis.

Men i samma nu går hon fram, böjer knä och omfamnar Andrea. Det är något så barnsligt och ödmjukt i denna tysta bön om överseende, och inom Andrea stiger en våg av smärtsamt vemod, som hon med våld måste behärska.

— Kära, sade hon till slut, du inbillar dig, att du kan, och så är du för svag, men akta dig, på jorden finns intet så farligt som att tro, att man är en annan än den man är och söka leva därefter.

Suzanne svarade icke, hon teg. Över hennes hjärna, över hela hennes kropp kom den nervösa tröttheten smygande, omöjlig att motstå, dövande som en sömndryck. Därbortom de tysta, mörka korridorerna, de slutna, vita dörrarna ligger han och väntar, hon går, hon kommer, hon är där, hans ansikte böjer sig mot henne, hans andedräkt smeker kinderna, över den tunna huden på sina ögonlock känner hon trycket av hans läppar, och hon stiger i jubel som vore det den första vårens dag, stiger rakt upp för att famna själva det högblåa zenits sol och faller, sjunker, somnar, sover och vaknar aldrig mer.

Andrea böjde sig oroligt över henne.

— Kära, vad är det?

Hon svarade icke. Huvudet föll åt ena sidan. Suzanne hade svimmat.

*

Det susade och viskade utanför i träden. Det var stark vind. Dagern, som fyllde rummet, var isgrå. En koffert stod mitt på golvet. Suzanne packade.

Det hade varit ett trist uppvaknande, och som ett järn brände henne förödmjukelsen över det brutna löftet. Icke hade hon varit för trött, när medvetandet återkom, men lamslagen, pressad i ett järngrepp av fruktan och motvilja, sorgsen och rolös som nu. Återse honom är omöjligt, alla ord skulle förtorka på hennes tunga, och hur skall hon våga säga det enda hon vill säga: — Vänta, giv mig tid!

Ingenting annat ges än att resa. Hon skulle skriva ett par rader i hopp att han ville förstå.

Suzanne såg upp och mötte Andreas ögon.

— Du gör rätt, vännen min!

Men hon svarade med ett vemodigt leende:

— Kanske och kanske icke. Jag gör sällan eller aldrig det, som är rätt. Jag vet icke varför, jag tror, att jag saknar instinkten för det, och det är mycket olyckligt.

Saknade instinkten — Suzanne — ja, kanske och kanske icke, men hon ägde en av dessa sammetsmjuka, kyska själar, som i livets konflikter stå rådlösa, blyga, oerfarna som barn — som det barn de innerst äro och alltid måste förbliva.

14.

Det var på nytt vår i Uppsala. I den skarpa, klara luften syntes Suzanne alltmera blek och genomskinlig, där hon gick med kamraterna för att gräva upp sippor ur den sjudande myllan på Åsen eller för att förvissa sig om att björkarnas grenverk som alla andra vårar blev allt starkare violett i färgen.

Suzanne läste icke mer. Hon varken kunde eller ville det. Hon hade fått en sådan motvilja för böcker, att hon hängt upp en indisk duk framför sin bokhylla för att slippa se dem. Hon iakttog med fasa hos sig själv en tilltagande svårighet att koncentrera tankarna. De ville oroligt blott kretsa kring en massa obetydligheter, grubbel och fantasier, som i enkelhet liknade en dåres. Höll hon på att bli tokig? Nå, lika gott, och hon kom allt senare upp till frukosten. Den förslappade energien kunde icke förmå henne att utföra kvällarnas föresatser att stiga tidigt upp, som hon var van vid, och gå på promenad. Hon gjorde det en morgon och genomlevde sedan den övriga delen av dagen i en slöhet, som om hon gått sig trött över ändlösa vidder.

Från Friis kom intet svar på hennes brev. Det var ju gott, så var det förbi med det, hon hade varit ett

tillfälligt tidsfördriv, en flicka, man möter på ett pensionat och glömmer. Men hade *han* också blott varit ett tidsfördriv, en man, man möter på ett pensionat och glömmer? I forna dagar skulle det varit så, men den en gång väckta känslobranden måste släppas fri mot ett mål, annars förtär den inåt, och viljan hade abdikerat från sitt herradöme. Hon var medveten härom, och det pinade henne att icke kunna återupprätta den i makten och envåldet. Men hur skulle hon förmå det i en sådan fysisk misär?

Torborg och Andrea talade med varandra, om att hon borde lämna Uppsala och resa till fjällen, andas stark, hög luft och föra stark och hög diet. En afton i aprils långa, blekt glänsande skymning kom Torborg oväntat på besök.

Det syntes, att det var vår. Hon bar en ny mörkblå dräkt och en liten hatt prydd med violer. I handen hade hon en bukett snödroppar, som hon räckte åt Suzanne.

— Nej, ligg bara, sade hon och satte sig bredvid henne i soffan.

Suzanne plockade på blommorna och höll ögonlocken nedåt. De hade blivit brunaktiga i färgen. Så säger Torborg:

— Kära barn, du förstår ju, att det här går icke längre. Du är sjukare, än du själv har reda på.

— Nej, jag är icke sjuk. Jag är bara trött, men det är ett vanligt fenomen på våren som försvinner, när sommaren kommer.

— Det är långt till sommaren.

— Ja, ungefär en månad. Den blir nämligen tidig i år. Se bara på päronträdets knoppar där, hur stora de äro!

Torborg vill icke höra. Hon säger:

— Suzanne, om du får ett läkarintyg förstår ju din far att du måste resa och sköta dig, inte sant?

Hon ser upp.

— Jo, det är sant. Det var en tanke. Då får jag allting.

— Nå, ser du det. Saker bli så enkla, bara man tar dem naturligt, men du får lov att bestämma dig. Låt mig ringa till en läkare, och du lovar att rådgöra med honom, vad som kan vara lämpligast för dig?

— Ja, men vänta, Torborg.

— Kära, så länge du vill.

Och Suzanne funderar. Är icke Stockholm vacker om våren, är icke Friis där? Så frågar hon:

— Har du och Andrea tänkt på någon särskild läkare?

— Vi, nej, — —

— Ja, för jag ville helst, att ni ringde till någon i Stockholm. Det skulle förströ mig att resa.

Skymningen faller mörkare blå genom det låga fönstret med de små kaktusväxterna, citronskottet, vinrankan, som klänger, uppbunden på sin pinne. I hörnen tätna skuggorna, och tavlan med det poppelomsusade Norrestad suddas bort till att kunna föreställa vad som helst.

— Men jag tänker på en sak, Torborg, som gör mig rädd, säger Suzanne, jag har hört, att nervläkarna för

diagnosens skull söka intränga i sina patienters intima förhållanden, och jag vill det inte.

— Jag förstår dig, men ingen kan tvinga dig till att säga mer än du själv kan anse passande.

— Nej, icke under normala förhållanden, ånej, man skulle bara försöka, men jag har alldeles förlorat modet, Torborg. Jag kan icke hålla folk på avstånd mer. Jag kan inte vara munvig. Jag gör allt, vad de begära av mig. Motstånd gör mig så trött, och jag är redan så trött. Tänk nu bara, om den där människan kommer att fråga mig, vad det är jag helst vill! Inte kan jag svara, att min högsta önskan blott är att ligga och sova, sova och dö. Inte kan jag svara, att jag helst ville göra som Ej nar.

— Du fantiserar, Suzanne.

— Är du så säker på det? Jag vet precis, varför han gjorde det, och hur han gjorde det. Nej, bli inte rädd — det är ingenting att vara rädd för. Vad är döden? Ett intet, det är bara livet, som är grymt och plågsamt. Döden, det är att sova och ingenting känna. Döden, det är en ofattbar lycka, och alla döda äro saliga, ty de älska icke mer.

Torborg är vit i sitt ansikte.

— Var tyst, viskar hon, kära, tala inte så.

Då tiger Suzanne. Ovanför i rummet höres den vaggande gungstolen gå och gå. Så börjar hon på nytt:

— Ser du, jag duger till ingenting, Torborg, varför skall jag då leva? Jag är trött. Jag orkar inte mer tygla en häst, jag orkar inte mer läsa. Jag orkar inte mer vilja. Vad skall det bli av mig? Jag vågar inte tänka på framtiden, och jag har blivit så ängslig för alltihop som kommer. Ja, och det tror du inte, jag har till och med börjat bli folkskygg.

— Nej, vet du, det tror jag inte, Torborg för- sökte skratta mitt i sin oro, vad skulle det tjäna till att göra folk så ledsna? Kära barn, i går på Kvinnliga studentföreningen, hur många av flickorna kom inte och frågade efter dig? Var är Suzanne? Blir hon inte frisk snart? Du har skämt bort oss, det blev alltid gladare, när du kom, och du kom alltid så troget.

— Jag gjorde det för att det var ett nöje, kanske också därför att det var min plikt, var jag icke er?

Torborg nickar.

— Jo, du var vår och därför att vi visste det gladde det oss, att du blev så firad. Det var som om något av din glans föll över oss — lilla kamrat, får jag ta din hand?

— Tillåter du mig tala?

— Ja, gärna, Torborg.

— Ty du har ju rätt att stöta mig bort, emedan du aldrig klagat.

— Hur mycket vet du av Andrea?

— Att du förlorat allt utom dig själv, men att du själv är full av mod.

— Jag *var* — —

— Du *är.* Vill du jag skall bevisa det? Jag gick i tisdags upp till vår lilla sömmerska på sjukhuset, du hade varit där strax förut.

— Du bad mig gå.

— Bad jag dig? Nej, du föreslog det själv, minns du inte det? Jag sa bara att hon låg där. Nå, vi behöva inte byta ord, men förra gången jag var hos henne, var hon nedtryckt och nu var hon glad, vem hade gjort denna förändring? *Du* och hur? Du hade talat ord som stigit direkt ur ditt hjärta mot läpparna. Du hade bland annat bett henne minnas den Hamiltonska devisen: through! Igenom, och det är till detta jag vill komma. Du känner den, du tänker på den, du vill följa den. Har jag inte rätt?

— Jo.

— Ser du, då har jag också rätt i det första, du är innerst så frisk, Suzanne, och du önskar att leva. Hur mycket kan också icke en natur som din få ut av livet! Tänk på det och var glad, tänk också på, att du måste vara starkare än andra, ty du har större frestelser och tyngre förhållanden att bekämpa. Nu gäller det emellertid först din hälsa, som måste återvinnas och du lovar mig ju att vara förståndig.

— Ja, kära.

— Andrea reser med dig, vart det nu än blir.

— Tack.

Det sköljde plötsligt en våg av ömhet genom Suzanne, av kärlek, av tacksamhet, också av en oändlig saknad. Satt icke Torborg där som en god mor? Så ljuvt och så bittert. Barnet segrade inom Suzanne och hon smög sig in i sin väns armar.

— Du tror väl icke jag är elak och dålig, Torborg?

— Du — ack, ungen min!

— Bliv hos mig i natt. Det är så förfärligt ibland att ligga ensam.

— Gärna, när du vill. Då går jag hem med dig sedan. Nu har jag lovat att ta dig med till Andrea. Hon sitter hemma och väntar. Gordon är på Historiska föreningen, och vi få ha en lång ensam kväll för oss. Skall icke det bli roligt?

— Jo, låt oss gå strax, sade hon och reste sig, jag behöver väl inte ta något på fötterna, Torborg?

— Har du skor bara?

— Ja, men det är ju vår.

— Och därför skall du förkyla dig, just nu, nej tack, du, på med bottinerna bara.

15.

Morgontåget förde Suzanne till Stockholm, och hon steg ut från perrongen nedför trappan, enkel i den svarta resdräkten med crêpehattens vita rand över pannan och slöjan tung längs axlarna nedåt ryggen. Hon såg med de stora ögonen ut över gatans vimmel, vars brus tycktes hennes ovana öron hårt och bedövande. Hennes enda gepäck var en liten handväska och undertryckande en lust att ta bil till hotellet beslöt hon att gå dit.

Det var en ovanligt vacker och varm dag. Solen lyste grant från en molnfri vårhimmel vars färg var blå som ljusa violer. Herrarna gingo utan överrockar, och det var damer som gingo under parasoller.

Suzanne betraktade dem nyfiket, men hon såg avundsjukt efter dem hon mötte, som buro portföljer eller

väskor i händerna, ty de voro på väg till sina ämbetsrum eller kontor, och hon ropade tyst:

— Er älskar jag, ni som arbetar och stå mitt i livet och kunna bära det. Ni vet icke vad det vill säga att ha kastats vid sidan av vägen. Man är bruten, saven rinner bort och man vissnar.

Hon gick Fredsgatan, hon passerade torget. Hon ställde sig vid stenbarriären. Lutade man sig över slog friskheten av vattnet upp mot ens kinder, och hennes spejande blick följde de kretsande fåglarna — men vad de voro grå och hur feta mot skärens hungriga, vita måsar!

Väskan, lätt som en vinge, började kännas tung. Det där välkända illamåendet kvalde henne på nytt och med en suck av otålig smärta steg hon upp i en just passerande spårvagn och for till hotellet, där rum var beställt. Det var stort och ljust, vettande åt gatan. Hon ordnade sina saker, tvättade sig, gick ned i matsalen och åt. När hon var färdig begav hon sig åter direkt upp, tog fram sitt cigarrettetui och började röka sittande på karmen vid de vidöppna fönstren.

Men plötsligt kastade hon den ännu brinnande cigarretten, hoppade ned på golvet, blev blodröd i ansiktet och skalv i hela kroppen. En herre med lätt, för Suzanne stark likhet med Holger Friis hade gått förbi på trottoaren. Sinnesrörelsen överväldigade henne, svetten brast fram vid tinningarna. Hon blev sjuk och hann knappast fram till toalettbordet förrän hon kastade upp. Sedan mörker, svimning, dvala — hon slog upp ögonen. Den röda väggen böljade. Hon blundade på nytt och låg utan att förändra ställning på golvet, medan medvetandet så småningom återvände. Med en finare, skarpare klarhet än någonsin urskilde hon från all annan smärta den lidelse, som bemäktigat sig hennes varelse. Hon låg ännu en stund, innan hon steg upp och ställde sig sedan vid den engelska sängens gavel med ögon, vars blick blev alltmer dunkel och beslöjad stirrande in i himlen. De fina näsborrarna vidgade sig nervöst, som om de i luften vädrade doften av den älskade. — Det är meningslöst, mumlade hon, det är meningslöst, om din bana icke mer skall korsa min!

Hon var för utmattad att kunna hänge sig åt några lyckliga fantasier och som det händer, när smärtan nått sin kulmen, sjunker den tillbaka, efterlämnande en lätt och ljuv förnimmelse av befrielse, en omätlig lisa. Allt upplöses och svävar bort, man fylles av vek tacksamhet, man glömmer allt — man somnar som ett barn.

Suzanne Dahlmark var mycket blek, där hon gick och stängde fönstret, drog ned gardinen, klädde av sig och lade sig i sängen. Efter en kort stund sov hon — sov med kinden mot kudden och armarna utsträckta. De brungula ögonlocken låga lätt slutna, hårslingorna klibbade orediga vid tinningarna och ända in i sömnen bevarade läpparna sitt smärtsamma drag. Men hon sov, och därute sjönk solen på sin väg från zenit och gick ned bakom en bristande molnvägg, som den färgade i purpur, i guld och violett. Skymningen bakom de mörka gardinerna blev allt djupare och tätare— — —

I det första orediga vaknandet tyckte Suzanne att det var natt. Hon sträckte välbehagligt ut sig. Hon vände med ett djupt andedrag huvudet åt sidan för att åter sjunka in i den sköna dvalan. Men plötsligt spratt hon till — det var ju i dag, i kväll, vad var klockan? Rest på armbågen tände hon den elektriska lampan på nattduksbordet och lade sig ånyo ned i en dov och trotsig förbittring över att vara tvungen att stiga upp och skyndsamt ila åstad till en främmande människa, som likgiltigt skulle lyssna på hennes hjärta och ställa alla de där fåniga frågorna om de organiska livsyttringarna.

Klockans visare stodo på kvarten över sex — ack, fristen hade varit alldeles för kort — bördan av livet sjönk åter över hennes bröst, tung som ville den krossa henne och med en innersta snyftning tryckte hon händerna över ögonlocken, tills blicken bakom dem blott såg en strömmande massa av mörker och blixtar. En feberhet värme steg genom kroppen. Pulsarna glödde. Hon reste sig i sittande ställning. Över läpparna drog ett milt, sinnligt leende. Hon riktade blicken bort mot ett hörn av rummet, där skuggorna tätnade, medan pupillerna vidgade sig starkt och glänsande. Händerna på täcket resa sig långsamt i luften, fingrarna spännas, huvudet lutar sig allt längre fram. Hennes alla kropps- och själskrafter samlas i ett begär att

frammana bilden av den älskade. Och den kom — högrest, livslevande stod Holger Friis där lutad mot väggen, klädd i den gråa skiddräkten, som när de stodo sida vid sida på höj- derna uppe i Dalarne och sågo den mörkröda solnedgången.

Hon lägger sig blundande ned och rör icke en lem. Hon mumlar blott: jag vet att det är farligt!

Tick, tack — tick, tack — obevekligt, likgiltigt gingo visarna sin gång och med våld slet hon sig ur dvalan och började skyndsamt klä sig. Knäna darrade och kämpande med sin olust att gå viskade hon tyst och bevekande till sig själv: o, vore det icke möjligt att ringa och få en annan dag? Men van vid korrekthet ryckte hon upp sig och stod snart färdig. Hon släckte lampan, skyndade ned, sneddade halvspringande fram till en rad bilar, av vilka den första just ur tvärgatans mynning stack ut sitt huvud med lyktornas jätteögon.

Vägen var icke lång — med nedfällt fönster drack hon in mellan läpparna den svala kvällsluften. Hennes öron nåddes av ljudet från en kyrkklocka som ringde sju, och högt upp i rymden stod den lysande urtavlan allena, medan byggnaden slukats av mörkret. Hon steg uppför trapporna. Det var ett nytt, fint hus med vit stuckatur och gråådriga marmorväggar. En kvävande tystnad rådde. Den elektriska lågan kokte glödande bakom kupan, och Suzanne vankade av och an på golvmattan med ljudlösa steg och en min av plågad motvilja i sitt ansikte.

Ack, vi gå icke de vägar vi skola gå, vi äro stundom druckna utan att vi något druckit!

En tjänstflicka öppnade vid ringningen, och Suzanne, som blev stående på linoleummattan, kände med välbehag att luften var ren och doftfri med en torr, svag värme spridande sig från de vitmenade elementen, vid ena väggen två korgstolar och ett bord, på vilket låg ett kvarglömt paket och ett par gråa damhandskar. Flickan slog ett lätt slag på den närmaste dörren, öppnade den, säger:

— Var så god, fröken.

En man på omkring fyrtio år reste sig från skrivbordet och gick emot henne. Hon såg honom, det slätrakade ansiktet med de långa ögonen hade en slutenhet, en stelhet i uttrycket som de gamla florentinska renässansansiktena. Hon såg honom mycket klart, hon märkte, att hans rörelser voro lätta och ljudlösa, att den blå kavajkostymen klädde honom utmärkt. Men hon greps av en stark nedslagenhet. Hon kände, att den, vars hand ett ögonblick berörde hennes egen, var hennes fiende, från vilken hon måste bevara sig själv, sina känslor, sina innersta tankar, sina bekymmer så långt möjligt, och på samma gång kände hon det där förtvivlade föraktet över sig själv, sin nuvarande ohälsa, över hela sin bräckliga personlighet, så avlägsen från det den borde vara, från det den innerligt önskade att bli. Hon fylldes av blyghet. Hon önskade ingenting högre än att få gå. Hon fick längtan efter natten, efter vilan hon just drivits upp ifrån, det ljumma, lena mörkret, i vilket man ligger i domning, till hälften sömn, till hälften vaka, och hör skönt i öronen gatubruset, som tycks dö.

— Sitt ned, fröken.

Hon satte sig, och han satte sig på andra sidan skrivbordet. Studerlampan brann vit över manuskriptbladen, korrekt ihoplagda, över rikstelefonens nickelbeslag.

Tystnad. Hon tänkte: Han vill visst att jag skall börja. Och så talade hon om sin tilltagande sjuklighet, om Uppsala, om studierna som hon tvungits nedlägga, om den försenade tentamen.

Hon talade fort och osammanhängande. Han såg stadigt på henne med sina långlagda, mörka ögon.

— Vilken var anledningen till den fördröjda tentamen?

— Jag fick lunginflammation. Jag var frisk till julen, men — —

— Vad tänkte fröken säga?

— Å, ingenting.

Minnena började stiga inom henne, och det satt något i halsen, som kvalde henne, men hon svalde ned det och sade:

— Jo, ni kan gärna få veta det. Vår husläkare trodde att det möjligen förefanns början till en tuberkelbildning. Det var ett misstag.

En paus följde.

— Fröken, sade han plötsligt och litet tvärhugget, av vissa orsaker är det av intresse för mig att veta vilka läkare ni sökt.

Hon blev irriterad.

— Den här heter Björk, svarade hon, i Karlstad. Vi bo där. Min far är — — —

— Ja, jag vet.

Och hon blev vid dessa tre ord med ens medveten om att i detta rum, mellan dessa fyra gröna väggar fanns en hjärna, som systematiskt arbetade, som likgiltigt kombinerade, och vars objekt hon var. Hon var övervakad alltså. Det var förfärligt. Hon kunde inte sitta still längre. Hon måste gå, och hans röst nådde henne hemskt, som talade den ur en lur oändligt långt bort.

— Ni är nervös, fröken Dahlmark, men nervositet är i och för sig ingen sjukdom. Det finns nervösa människor, som äro fullkomligt friska.

— Ja.

— Hur är det med sömnen — dålig?

— Ja.

— Gråt om nätterna?

— Ja.

Han stödde ena armbågen mot bordsskivan. Handen låg utsträckt och den låg orörlig, en smal, vit hand, en levande, spöklig, ensam hand. Hans blick, hans röst ägde den självmedvetna läkarens överlägsenhet.

— Ni lider av nevrasteni. Vill ni lyda mitt råd? Upphör med studierna alldeles en tid, förhindra även så vitt möjligt tankarna på dem. Vila och finn er i att sköta er fullkomligt som vore ni en sjuk.

— Ja.

En befriande lättnad smög sig över henne. Faran var överstånden. Hon andades åter. Målet var nått. Hon såg resan framför sig. Hon nämnde själv en plats, en känd rekreationsort. De talade därom, och hon sade upplivad, tanklös:

— Jag var i vintras ett par veckor i Dalarne, men det hjälpte mig icke.

— Såå, det hjälpte icke?

— Nej.

— När var det — efter tentamen?

— Ja.

Den lätta sinnesstämningen var med ens förbi. Hon hade flugit som en fågel flyger mot en klar ruta och föll till marken. Å, vad skulle det komma nu? Och som ett svar hörde hon honom fråga oändligt entonigt:

— Ni har träffats av en stor personlig sorg? Det slog till henne som en stöt. Det är sant — tänkte hon — men vad har han med det att skaffa? Hon höll sig tyst ett par sekunder och svarade.

— Ja, det var förfärligt, men jag sörjer icke så mycket nu, emedan ångesten är borta.

— Hur menar ni?

— Vet ni då icke, sade hon vredgad, att när en sorg fullt genomtränger en, renar den och mister sin tyngd?

— Jo.

Hans ansikte var ogenomträngligt. Hon hatade det. Varför dolde han sig? Och det tycktes henne — en vanmäktig förnimmelse — som om hon blint följde efter en person, som städse vek undan framför henne i en grå dimma. Hon uthärdade icke att känna det så, och hon uthärdade icke den djupa tystnaden. Hon måste fylla den och mot sin vilja, mot sin innersta instinkt började hon tala.

— Jag vet, sade hon, varför Ejnar gick under. Vi tänkte hemma, och alla andra tänkte, att han var så energisk, men hans energi låg blott i hans första ungdom och livslust. Han förstod det själv snart och då tvingade han sig till att fortfarande vara energisk genom ett medvetet beslut, men han visste allt tydligare — å, det är så sorgset — att han var en vekling — hon sökte efter orden — en drömmare, och vad betyder det? Att vara oduglig för livet, inte sant? Han kom i en häftig inre strid, som undergrävde honom. Han blev rädd för framtiden, han blev rädd för livet. Han började bli så fruktansvärt ensam bland sina kamrater och — — —

Hon tvärtystnade och svalde orden: »så var det någon han icke fick». Hennes röst hade emellertid sjunkit till en halvhög viskning, varför hans ljöd stark, då han sade:

— Han ägde ett våldsamt driftliv!

Vad? Hon blev paralyserad av detta ord, aldrig förr hört, och hennes hjärta sammandrog sig i en egendomlig plågsam smärta, som om det blivit djupt och grymt sårat. Hon ryste av blygsel att i sin svaghet ha prisgivit den älskade döde. Hon gick bort och ställde sig lutad mot ett bokskåp. Utbredd över axeln hängde den svarta slöjan i en smalnande snibb nedåt golvet. Det skarpa lampskenet lyste över det bleka ansiktet vänt i halvprofil och de av djupa skuggor omgivna ögonen blickade rakt mot väggen. En dov, en ljuv bedövning smög sig över henne. Det ges plötsliga stunder av utmattning, då man ingenting ser av det yttre, då man fastän vaken sover och drömmer. Hon visste icke av någon pinande blyghet, ingen ängslan mer, ingen avsky, ingen opposition. Hon hade glömt bort doktorns närvaro.

Hon genomlevde den soliga, stilla förmiddagen, då hon kallats till den älskades rum. Hon knäböjde vid hans säng. Hon såg in i hans ansikte med den vita, mäktiga pannan. Hon såg det skalkaktiga leendet. Hon lyddes till den djupa, besvärjande rösten. Minnets stämning grep henne.

Doktorn hade flyttat sig från sin plats. Kanske han gjort det av nervositet eller kanske bara därför att han önskade ha den unga flickan rakt framför sig. Han satt med korslagda armar på huvudgärden av en schäslong, i en vårdslös bekväm ställning som vore det ett klubbrum han satt i. Han väntade, men icke länge.

— Ni tycker förstås inte om mig, fröken, som vågar fråga er så, sade han, men har ni inte haft några egna erotiska upplevelser?

Hon teg, emedan det gick åt ett par sekunder för henne att fatta frågan. Hon hade varit så långt borta, och hade varit så lycklig.

Hon sade:

— Jo, naturligtvis.

— Vill ni inte sätta er?

Hon darrade av olust och plåga, och hon hade åter denna obarmhärtiga känsla av fysisk svaghet, som förtog allt mod. Å, varför fick hon inte gå? Hon önskade det så högt — att få sluta ögonen och se icke mera detta ciselerade ansikte men det andra, goda och levande. Men han talade:

— Där existerar en låt oss säga orättvis skillnad mellan arbetsklassens kvinnor och societetens. De förra ha lätt att få sina begär tillfredsställda, för de senare är det svårare.

Hon vände bort huvudet. Ännu en gång ett ord, hon tyckte sig aldrig ha hört — 'begär' — det ägde för henne intet innehåll.

Han fortfor med ofantlig auktoritet:

— Tiden har ju medfört friare förhållanden, som naturligtvis äro att anse som en förbättring. Jag för min del gillar på det fullaste en kvinna, som hänger sig åt en man även utom äktenskapet, förutsatt nämligen att begäret driver henne. Är detta icke fallet, är det fel på moralen.

Suzanne teg. Vad menade mannen? Å, varför var det snabba tänkandet stulet bort från henne. Plötsligt upphörde hennes hjärta att slå. Han sade:

— Berätta mig!

Det var som en mardröm, som blivit sann.

— Nej, jag vill inte.

Men doktorn kände sin plikt. Han var icke i tvivel om det medel eller den åtgärd, som här var av nöden. Den sjuka, som tydligt visade de nevrasteniska symptomen, måste förlösas från sitt onda. Detta kunde av vissa skäl, som hans psykologiska kunskap och praktiska erfarenhet lärt honom, icke ske annat än genom en visserligen först obehaglig men till sina följder desto mer angenäm och uppfriskande självbekännelse. Att patienten rysande sökte avvärja den, vore högst löjligt att ta hänsyn till. Motståndet måste brytas, och ingen annan grymhet begicks än på sin höjd att härmed hjälptes till frihet den jäktade själens dunkla, innersta vilja.

— Men så var då förnuftig — ni måste ju förstå att jag inte frågar er av nyfikenhet, eller att jag gör det för nöjes skull.

Rösten var otålig, och hon hade aldrig i sitt liv varit så rädd för någon. Hon gav sig.

— Det är tre män, sade hon, jag är så trött.

Han svarade:

— Jag är icke ställd till att döma över er moral. Den är er sak.

— Ja, gud vare lovad, tänkte hon sorgset, den är min sak.

— Är det den erotiska akten?

Hon sprang upp. Hennes hjärta slog så fruktansvärt.

Han ropade befallande:

— Sitt still! Sitt ned i stolen!

Och hon stod en sekund orörlig i lamslagen förundran.

Varför skriker han till mig? frågade hon sig, han tror kanske jag är en hysterica, men jag är bara olycklig.

— Hur gick det till?

— Jag kan inte. Tvinga mig inte. Ingen vet det.

— Ingen mer behöver veta det, fröken. Det blir en hemlighet mellan er och mig.

Hon gjorde intet motstånd mer. Hon hade en krypande förnimmelse av, att allt, som hände henne i detta rum var en dröm, en skum, förvirrad mardröm, ur vilken hon aldrig skall vakna, aldrig bli fri. Brännande som små lågor över hela sin kropps hud kände hon blygseln, men hennes inre förstelnar av samma isande likgiltighet, samma gåtfulla oberördhet som när hon låg i sin säng den månglänsande vinternatten och sade till sig själv: »Det har icke hänt! Det skall ej finnas till!» Han frågade i detalj. Hon svarade. Framför ögonen rann oupphörligt, oupphörligt något smalt svart likt en orm utan slut, och halspulsen slog och slog.

Doktorn betänkte sig icke. Och varför det? Man betänker icke en allmän åsikt man har, en schematisk övertygelse man vunnit. Han sade ögonblickligen, hånande:

— Tror ni verkligen att en kvinna blir utsatt för sådant där utan att hon själv är sådan?

— Jag har verkligen sagt detsamma, svarade hon, jag förstår blott icke orsaken.

— Ni har en svag karaktär och är nyfiken att få leva.

Hon gav intet svar. Orden flögo över henne, likt pilar, som icke träffade.

Han satt tillbakalutad i stolen. Hon kände som hela tiden de mörka ögonen fastade på sig och hon tänkte ilsnabbt: Jag undrar, vad de där ögonen egentligen se!

Han sade:

— Nå, nu gå vi till det nästa!

Men då hände något, något som läkaren icke kunde höra, icke se, något han svävade i fullkomlig okunnighet om. Det hjärta, från vilket han ville rycka de slöjor det svepte kring sig, detta hjärta viskade: nog! Och från detta ögonblick bedrog hon honom, bedrog då och allt framgent. Hon gav honom icke med ett ljud, icke med ett tecken någon upplysning om den nya känsla i vilken hon uppgått med hela sin varelse.

Nej, emedan det var omöjligt, men hon gjorde det utan reflexion, driven blott av en snabb, tyst, hänsynslös drift till självbevarelse. Hade han frågat om den namnlösa, vilken hon höll avsides som en skuggbild, skulle hon ljugit, men han frågade icke, och hon dröjde vid de vårligt sorgsna minnena förknippade med Dieden. Flickdrömmar, fantasier, virade med myrten och oranger, bävande framtidstankar, som grusats i spillror, tillfälligheternas brutala ingrepp, den isande frost, som ur den dimmiga novemberkvällen kom över hans kärlek. Detta och mycket mer kände hon med en tungsint förnimmelse av befrielse.

Äntligen!

Den förtvivlan, som en gång rasat inom henne, var förstummad. Hans person hade dragit sig undan. Hur avlägset, beslöjat och från fjärran hördes icke minnets röster!

Äntligen!

Men med vilken outsäglig pina förrådde hon icke fakta. Hur besvarade hon icke intima frågor, rysande, som berörde de hennes blottade kropp. Å, hon hade älskat honom en gång så ungt, så soligt och hon skall aldrig älska honom mer och aldrig mera någon så. Men hur djupt tyckte hon sig icke sjunken, när hon till slut sade och i den stunden ljög om den avlägsna historien.

— Det är detta, doktorn — detta är det, som är av betydelse.

Hon såg honom icke mer. Hon bara hörde honom säga:

— Vill ni icke ännu en gång, innan ni reser, fröken, komma upp till mig?

— Nej.

Och hon hörde honom vidare:

— När ni en tid varit därnere och blivit fysiskt starkare, skall ni skriva till mig.

Hon tänkte förtvivlad: Vad är meningen? Ty allting var tomt, hennes nerver alldeles utmattade. Hon hade blott en rent fysisk känning genom hela kroppen av en dov, skärande värk, och ett ögonblick blev det ljudlöst i rummet, en ytterlig stillhet, genom vilken hans upprymda röst skar:

— Tja, fröken, vad man än kan säga om katolikerna, en sak ha de i alla fall förstått bra. Det gör så rasande gott med en liten bikt, inte sant?

Och han skrattade till, ett torrt gurglande strupljud, som tydligen var en egenhet hos honom. Strax därefter var hon nere på gatan. Hon påminde sig dunkelt att det skulle finnas en bilstation ett kvarter uppåt och hon gick snabbt ditåt.

Chauffören lutade sig fram på sitt säte för att uppfatta ordern, som gavs knappast hörbart.

Hon sade:

— Kör stora Djurgårdspromenaden och till hotell Excelsior!

Hon hoppade in i vagnen, satte sig ned med slappa lemmar. Hennes huvud sjönk mot den stoppade väggen och hon föll i en slags dvala, genom vilken hon blott var lyckligt medveten av att föras bort.

Bilen rusade framåt ensam i mörkret på de breda Djurgårdsvägarna. Med sitt entoniga brusande jagade den tystnaden åt sidan som böljor, vilka efter den åter slogos samman.

Inne i vagnen härskade ljudlöshet. Nej — där hördes något otäckt — en främmande röst, som talade, oupphörligt — avbruten av nervösa, pärlande skrattsalvor. Det var Suzanne, som med krampaktigt hopknäppta händer upprepade de inträngande frågorna, härmande doktorns rörst. Det låg något barnsligt, något rent idiotiskt i det sätt på vilket hon upprepade de obekanta sexuella orden. Hon sög musten ur dem ända till leda, ända tills hon icke orkade mer och föll samman.

Hon kom till hotellet och var lugn. Hon begav sig upp på sitt rum, där hon genast klädde av sig och gick till sängs. Hon väntade icke att få sova, och låg bara orörligt utsträckt på ryggen. Vad hade hänt? Hon förstod det långsamt och kände samtidigt hur något inom henne brast och gapande rämnade sönder. Hon kastade armarna kring kudden och borrade huvudet in i den som sökte hon skydd i en älskad människas famn. Hon började gråta, först stilla, sedan allt våldsammare i en nervös kramp under vilken nerverna skuro sig smärtsamt, som ville dess trådar sönderslitas.

Förbannelse! Något, som blott kunde övergå de mest svaga, de mest vacklande, de mest förvirrade på jorden hade gått över henne. Hon kände sin person vanhelgad, sin självaktning nedbruten, och var icke just denna det förnämaste och djupaste, det på vilket varje människa bygger sig själv och sitt liv? Hon kände sin stolthet förbränd i rötterna. Hon skulle aldrig mer kunna gå med högburet huvud bland människorna. Från de fria, de kraftiga, de ljusa och okränkta var hon för alltid utesluten.

Hon steg upp ur bädden och gick i mörkret, gick längs väggarna, fram och åter, fram och åter rastlöst som en panter i bur. Hon såg natten sakta ljusna och dagen komma med samma dunkla, brännande ögon. Hon jagades av ett enda begär, en enda önskan — sömn, medvetslöshet, rus.

Hon gick ut och kom tillbaka. Hon klädde på nytt av sig. Hon söndermalde med en sax korken och fyllde till hälften dricksglaset med den guldbruna, lysande konjaken. Hon svalde i långsamma klunkar, skakad av frossbrytningar. Därpå sträckte hon ut sig i sängen, och när ruset oemotståndligt steg, tankarna slocknade, log hon ett lyckligt, tacksamt leende.

Genom fönstren strömmade aprils glada dagsljus, skrattande solknippen sprungo som i lek över väggar och golv, kommo och försvunno. Suzanne låg lika orörlig, döddrucken, ihopkrupen på höger sida. Ansiktet var askgrått, och ur den halvöppna munnen rann litet saliv och fläckade örngottskudden.

*

Städerskan knackade och steg in. Hon gick fram och lade ett brev på nattduksbordet. Hon stod en stund och såg på den liggande, därpå lade hon varsamt täcket, som glidit ned, tillbaka över hennes axlar och gick åter ut.

Men brevet var returnerat från Uppsala, och det ägde Holger Friis piktur.

16.

När Suzanne vaknade och läste brevet i den första pärlgrå gryningen, hade hon en förnimmelse av, att allt på jorden var henne främmande och med en rysning ville hon vända sig bort och i pliktförgätenhet slippa att leva.

Brevet var kort, det löd:

Barn!

Jag kan icke upphöra att minnas, och din välgång intresserar mig. Skriv och låt mig höra, om du är frisk och hur det går med dina studier. Jag är och förblir

din vän *Holger Friis.*

Det hade äntligen kommit efter alla dessa veckor av längtan, efter hela denna tid av sjuk trötthet. Men hon var förlorad i minnet av det nyss skedda, och hon mumlade med tomt och glädjelöst hjärta:

Det är för sent!

Hur skulle hon kunna komma till honom så vanärad och själssjuk? Var det blott trettiosex timmar sedan hon i detta rum frammanat honom levande, älskat och varit glödande. Förgångna lycka! Underliga och ömtåliga stolthet! Ingenting skulle kunna lindra den genomgångna tortyrens pina. Ingenting skulle kunna borttaga dess skamfläck. Och i världen fanns ingen, till vilken hon kunde förtro sitt inres förbittrade kvidan — icke ens för honom, ty han framför andra måste förbli okunnig om hennes olycka, tills förnuftet i grunden hunnit genomtränga den. Ensamhet, tystnad, den enda hjälpen, så var det.

Hon steg upp, och medan hon klädde sig undrade hon varför hon icke kände sig mer tung efter ruset, men ansiktet såg sjukt ut. Hon skrev till Friis ett kort brev, i vilket hon sade, att hon tillfälligtvis uppehöll sig i Stockholm. Hon önskade mycket att se honom och frågade, om han hade något emot, att hon under dagens lopp fick komma på visit. Ville han kanske ge svar med budet, om det passade honom och vilken tid. Vid niotiden lät hon sända det med en gossexpress, så att det skulle nå honom, innan han gick till biblioteket. Hon tyckte sig handla viljelöst, eller att det var en annan, som handlade, och som hon med undran iakttog.

Hon satt orörlig stilla vid skrivbordet väl en kvart, sedan budet gått och gick sedan ner och åt frukost. Flera gäster sutto där vid borden, kontorsdamer och ämbetsmän. Hon undvek att se på dem och hade en känsla av ytterlig avskildhet, av ljuv stumhet. De visste icke, att hon var rädd som en fågel för att där skulle vara någon som kände henne, någon som kunde tilltala henne, fälla ett ord, som kunde komma hennes överkänsliga sinnen att skälva under fantasiernas och minnenas spel. Så fort som möjligt flydde hon åter till sitt rum. Budet kom tillbaka med en biljett, i vilket det enkelt stod, att han väntade henne vid sjutiden.

Hennes ansikte rörde sig icke, händerna darrade icke. Hon kände ingenting mer, varken glädje eller längtan. Hon tillbragte ett par timmar med att skriva till sina föräldrar, till sanatoriet, till Andrea. På torsdagen hade troligen pengar hunnit anlända hemifrån. Ville hon packa ner hennes nödvändiga kläder och toalettsaker. En dag kunde de tillsammans tillbringa i Stockholm och starta på lördag morgon. Hon tackade ännu en gång för hennes löfte att följa med.

Vid ettiden gick hon ut. Den milda luften smekte hennes kinder. En värmebölja hade kommit och plötsligt gjort denna aprildag till en sommardag — en sommardag utan blom och utan grönska. Jo, där bortom gångarna låg en grön slöja över pilträden kring Molins fontän, en slöja, tunn och genomskinlig, så att man såg genom den de svarta stammarna och kronornas slingrande grenverk. Avlägset hördes ännu spelet av vaktparaden, som marscherade över Norrbro.

Hon satte sig på en bänk och lät de gullgula solstrålarna värma sina kinder och lemmar. Hon hade en känsla av att vara så allena som aldrig förr. Hon tyckte sig leva i en förtunnad luft, dit blott människornas röster och tankar dämpat trängde.

O, hur hon välsignade dessa solfyllda timmars frid! De sövde till ro skrämseln, bitterheten och ångern. De läto strömma uppåt den innersta, outsinliga källan — en mildhet och ömhet, som kom hennes ögon att tindra av tårar.

Men var det verkligt att hon skulle få vara hos honom i kväll — i kväll, om sex timmar, eller var det blott en dröm, en dröm från vilken hon måste vakna, ännu tröttare, ännu mer ensam. Och hon frågade tyst: vore det möjligt att bära? Och hon svarade: ja, ty kärleken var icke det högsta, det yppersta eller det stoltaste, icke

ens det lyckligaste. Det var bara något nödvändigt, bara något nödvändigt för livets fullkomning — — —

Dagen sjönk till en underbar, stilla afton. Hon gick, medan de sista solstrålarna föllo över gatorna, över hustaken, tornen och spirorna. Där skuggorna föllo, även de djupaste, hade luften en blå klarhet, som tycktes tindra för ögonen, och den ägde en kylig syra, som framkallade en lätt svindel.

Hon hade inga tankar i sin hjärna, blott detta vårrus i blodet, när hon vek in på gatan — en av dessa tysta, ljusa gator, som höra till det modernaste av Stockholm. Den hade intet bebyggt kvarter på ena sidan, men en gräsbevuxen klippavsats, på vilken några trasiga småpojkar sparkade boll. Hon stod ett ögonblick, följande med blicken deras lek och hade förnimmelsen av att hon varit här många gånger förr. Hon gick uppför trapporna, den ena efter den andra, långsamt, alltmera långsamt.

Ingen i världen hade nu kunskap om hennes väg och ingen var där, som visste, varför hennes hjärta bultade så hårt. Gud vare tackad — hur mycket som än var förrått, men icke detta — och det hade varit det enda hon icke kunnat bära att minnas. Hon stannade och dolde ansiktet i händerna. Nej, hon skulle aldrig stått här, om hon gjort det, hon skulle aldrig mer kunnat möta hans ögon. O, där fanns dock ännu något kvar i livet, glänsande och obesmittat av hennes irriga svaghet. Ja, hon kunde gå utan skam, och ett leende av lycka flydde över hennes ansikte.

Men hon mumlade: — Jag är trött, jag önskar, att jag icke vore så trött, och hon stod kvar ännu en stund helt orörlig med pannan tryckt mot väggen.

Därpå ringde hon, och hon slöt sakta dörren till hans rum och kom tyst in. Hon såg honom stå vid det utbyggda fönstret, genom vars rutor glöden från solnedgången föll. Hon hade aldrig sett honom så hög och vacker, och hon hade icke i fantasien tänkt sig, vad han skulle säga, eller vad hon skulle säga, men hon fylldes av denna djupa, drömlika känsla, som kommer blott en gång i livet till en kvinna. Han skänkte allt, och hon ägde intet blott sin beundran, sin tacksamhet och sin bävande väntan. Hon stod utan att röra sig, utan att tänka. Så blev hon medveten att han kom ned till henne och sade vänligt med den otåliga, varma, häftiga stämma hon så väl kände:

— Vad har du gjort med dig, barn, se på mig.

Han tog om hennes skuldror. Suzanne slog upp ögonen och log med darrande läppar.

17.

När Andrea inträdde i Suzannes rum såg hon sig väntad, ty där var fullt eklärerat, och på ett bord stod en tebricka med blommor och frukt. Suzanne själv reste sig från soffan och kom långsamt emot henne och Andrea studsade till, ty så märkbart bar detta ansikte spår av något genomlevat. Hon kände först igen det på leendet.

— Du fick ju mitt bud, sade hon, jag ville icke skolka sista seminariet.

— Nej, naturligtvis, svarade Suzanne, jag var ute, när du ringde. Välkommen.

Hon hjälpte henne av med ytterkläderna och räckte henne handen.

— Hur mår du? frågade Andrea lågt.

— Tack, jag mår bra, stig fram och sitt.

De gingo fram i rummet.

— Jag lät din koffert vara kvar vid stationen.

— Min koffert, tack, ja, vi reser i morgon bittida.

Andrea var omtänksam.

— Du har väl tagit ett bra rum, frågade hon, ett åt söder?

— Nej, åt väster, tjugusju i andra våningen. Så vitt jag förstår har man utsikt därifrån över sjön. Du kan för resten titta på prospektet, det ligger där.

Andrea satte sig och genomögnade bladen. Så lade hon häftet ifrån sig och såg upp:

— Ja, det ser ju vackert ut. Jag är glad, att du kom dit. Du skulle blott tagit ett rum åt solsidan — nu på våren till.

Suzanne ringde.

— Jag gjorde det med flit icke. Jag tål icke vid alltför mycken sol. Jag får feber. Det känns som brändes jag upp.

— Hu — kära, har du känt det så länge?

— Åja, feber har jag haft länge, men inte så mycket, inte så högt, menar jag — —

Uppasserskan trädde in.

— Vill du ha något mer än te? frågade Suzanne.

— Nej, te var alldeles nog, men hon själv?

— Två ägg, fröken, men de skall vara löskokta. Du kan inte tro, Andrea, jag äter som en vargunge.

Andrea smålog, uppasserskan smålog. Kanske hon mindes en morgon för några dagar sedan och var full av vänlighet som då. Hon gick.

— Jag vet icke, sade Andrea, men jag tycker jag har hört, att blodbrist brukar åtföljas av feber. Sa inte doktorn något om det?

Då skrattade Suzanne torrt, egendomligt, ett strupljud.

— Ha, ha, ha. Nej, sade hon. Vi talade icke om mitt blod.

— Borde du icke ha gjort det?

— Ha, ha, nej, här var icke tal om mitt blod, säger jag.

Vad kom det åt Suzanne, denna korta röst, denna hetsiga hånfullhet och i de halvslutna ögonen glimmade det som av ett eldsken? Men som Andrea fått en varning höll hon tillbaka de ord hon hade på tungan och sade i stället:

— Ja, nu kommer du ju ned dit i alla fall, så det blir nog bra. Doktor Ullman lär vara så skicklig och hygglig.

Men Suzanne svarade icke. Hon visslade sakta. Smärtorna gnagde hennes inre som en gam, men hon hade makten över dem. Viljan hade återtagit väldet, likt en fjäder av stål stod den genom hennes själ och hennes

kropp.

— Det var ju din mor, som rekommenderade den där andre?

— Ja.

— Nå, så hälsa då din mor från mig och säg, att jag tackar henne icke.

Andrea förstod ingenting. Hennes ansiktsuttryck blev ett ögonblick enfaldigt.

— Jag begriper icke, jag vet icke, vad du menar? sade hon.

— När jag var femton år, svarade Suzanne, skaffade sig farfar en ny kusk. Det stod på hans betyg ungefär de orden skicklig och hygglig, men jag förstår icke vilka personer, som hade haft honom, vi kunde icke ha honom. Han var oduglig. Han förstod sig icke på att sköta hästar. Vi hade ett litet sto, Vera, hon blev sjuk, det var något åt magen, hon skulle stå inne. En dag kommer jag på vägen, han hade spänt henne för ett hölass, som var för tungt i backen, och han slog henne. Låt bli, säger jag, Vera är sjuk. Nej, hon är bara trilsk, svarar han. Men han hade spänt grimman så hårt, att stoet höll på att strypas. Varför hade han gjort det? Av tanklöshet? Kanske, men jag är icke säker på, att det icke var av ren grymhet.

Teet bars in, och medan de drucko det gav sig Suzanne till att berätta. Hon satt icke stilla, utan gick fram och tillbaka. Hon berättade i hårda, direkta ord om allt — ända till nattens kamp och rus. Då det var över tego de bägge. Utifrån trängde upp till dem gatornas monotona brusande, ibland avtagande, ibland växande i styrka.

Andrea hade lyssnat med huvudet böjt litet åt sidan, som var hennes vana, nu gick hon fram till Suzanne, och då hon lätt lade handen på hennes axel märkte hon, att det icke blott var läpparna hos väninnan, som skälvde, men varje led och varje lem skalv och voro ändå behärskade.

— Herre Jesus, Suzanne, sade hon, vi visste ju icke.

— Nej, nej, jag vet, men varför handlade ni, som ni gjorde? Varför varnade ni mig icke? Jag skulle tagit mig bättre i akt. Men nej, i stället sade ni till mig, att jag icke skulle vara skygg, ni sade att jag skulle vara öppen och tänka på, att denna människa var kunnig och klok, kunnigare och klokare än ni. Ha, ha, ja, han var det visst på sitt eget sätt, han överväldigade mig med sina kunskaper och sina banala morallagar som han kunde utantill. Han var säker på allt a priori. Han reste sitt huvud och jag böjde mitt, av många orsaker, men också av den, André, att jag ville icke se upp till en person, inför vilken jag hade känslan av att han tänkte grövre än jag, och visste jag kanske icke, redan innan jag kom, att en man *får* och *kan* icke döma över en kvinna i de kriser, som skaka hennes liv, därför att han icke kan lösgöra sig ur sitt vanetänkande gent emot oss. Till vilken duett blev ej det hela, hur grym och vanvettig! Du kan invända, att mannen ej kunde veta, hur hyperkänslig jag var. Men var det icke hans plikt att först ta reda på det? — — Och jag vill säga dig en sak, men sedan säger jag intet mer, ty jag blir sjuk, om jag fortsätter — men hade jag den natten ägt blott ett uns mindre kraft, hade jag själv tagit mitt liv — och icke därför att jag var för olycklig utan enbart — och märk det väl, André — på grund av den misshandel jag genomgått.

Och Suzanne lämnar Andrea där hon står och går och sätter sig vid skrivbordet. Hon stöder pannan i handen och börjar återigen vissla — sakta, men ingen melodi, en fågelsång, ett lockläte, ett fint kvitter så som det hörs från vårliga dungar i maj, och hon lugnar sig själv med det. Rösten var helt förändrad, när hon till slut talade, men utan att se upp.

— Det var ju du, som returnerade brevet från Friis?

— Var det Friis? svarade Andrea. Jag kände icke stilen.

— Hur fick du det? Var du uppe på nation?

— Nej, Harriet kom till mig med det.

— Om du vetat, från vem det var, kanske du icke sänt mig det?

Andrea smålog.

— Du är ett barn, Suzanne.

— Det du hindrade i Dalarne, svarade hon lågt, det har hänt nu.

Andrea sade lika lågt:

— Jag trodde icke, att det var nödvändigt. Suzanne reste sig.

— Jo, det var nödvändigt, sådan som jag är skapad. Jag går med en bindel för ögonen, och blott verkligheten förmår rycka den bort med våld. Men en blind hör människorna och ser dem icke, han känner sig vandra på en väg, han vet icke vilken, så får han sin syn — ja, och han ser, att han gått vilse, han ser också människorna, och de äro så främmande. Det var kanske en, som han älskade — —

— Ja.

— Ja, kära, men så älskar han icke mer. Det är alltsammans.

— Så gjorde han det kanske aldrig riktigt!

— Hur menar du?

— Jag menar, att när en människa är bittert olycklig, så förledes hon lätt till att söka tröst och nöjer sig med ett surrogat. Jag menar också, att det är en behaglig sysselsättning för en man, när han har tid, att trösta en ung kvinna.

Suzanne smålog flyktigt.

— Det är sant, men antingen han har tid eller icke kommer han aldrig att göra det mer.

— Jag lyckönskar dig.

— Du talar rent ut, tack.

— Jag talar, vad jag känner.

— Du frågar intet?

— Önskar du det?

Suzanne teg. Hon lade handen över ögonen som för att sluta sig inne i ett mörker eller för att bättre se, se rakt in i det skedda, det ofattbara, som dock måste hänt just så och icke annorlunda för att hon var den hon var, för att det tillfälliga, om det också behärskat henne med en naturlags styrka, aldrig på längden kunde äga makten över henne. Som ett oväder kommer, rasar och går — å, vad luften efter det blir klar och stilla! Men där ligger så mycket bräckt, smärta, vackra trän och så mycken frisk blom strödd på marken!

— Jag önskar, sade hon långsamt, att jag kunde be mig själv om förlåtelse och ge den, men jag kan inte. Att jag gick däruppe och ingen annan hade att bry mig om, det kan förklara mycket men kan det ursäkta något?

Nej.

Vid dessa ord gick Andrea fram bakom Suzannes stol.

— Jag tror icke och har aldrig trott, sade hon, att denna lilla historia skulle göra något djupt grepp i ditt liv. Sade du inte, att det var förbi? Nå, bry dig då inte om det mer. Herre gud, en plötslig förälskelse, du är väl ung, så en dag är det slut på grund av en eller annan orsak — vad vet jag — du kanske fann dig försatt i en situation, som du icke ville. Du förlorade lusten att vara med längre, du slog upp. Var det icke så?

— Jo.

Hon satt en stund. Det skuggande draget av trötthet blev starkare över ögon och mun. Så reste hon sig och gick fram till fönstret. I det klara, vårliga mörkret lyste lyktornas rader kyligt och vackert, folk passerade hastigt eller dröjande under dem, bilar kommo tätt, rusande ur gatumynningarna, det var som de kommit rakt rusande ur själva husväggarna. Men Suzanne lade icke märke till något, det stod än som det stått under de förgångna dygnen en mur mellan henne och yttervärlden. Hon tänkte på *ett,* ett enda: att känslan låg död, att trånaden, som brunnit, var släckt, i dess ställe hade kommit kyla, hårdhet, en aldrig förr erfaren kärvhet. Hon vände sig om och sade i det hon såg rakt på Andrea, med ögon klara som en fågels:

— Han blev mig motbjudande, förstår du det!

— Med ens? frågade hon.

— Nej, svarade Suzanne, *sedan.*

— Det var eget.

— Varför det? Det var sorgligt och så var det ju lyckligt — för mig i alla fall, att jag blev befriad.

Hon stod stödd mot bordet, likblek, framåtlutad, den ena handens fingrar trummade nästan ohörbart på bordsskivan. Hon mindes morgongryningen, den mest outhärdliga hon upplevat. Den smög in genom sovrummets gardiner, en gråaktig, silverskimrande dager. Han sover utsträckt bredvid henne. Hans ansikte behöver hela dagens vakna liv för att vara intagande, i sömnen bär det tydligt ålderns förgrovande märke. Hon ligger och stirrar och ser. De starka, hela ögonblicken, den äkta hängivelsen, den är bakom henne, borta i mörkret, slukad i natten. Hon är stundens barn och kan icke hjälpa det. Hon böjer sig över honom med ögonbrynen rynkade som för att forskande läsa i de medvetslösa dragen. Han sover så tungt och känner icke blicken, men för hennes inre syn glider en bild — en vårdag, lärkorna sjunga högt uppe, det är många, det är en hel kör, ett ändlöst jubel, som klingar i rymden, och hon ser en blond och stolt profil. Hon biter läpparna samman för att icke stöna. Vad hade hon gjort? Vart hade hon kommit? Vad skulle allt bli till? Hon glider sakta ur bädden och klär sig, hon står orörlig som en staty, när han vänder sig i sömnen, och går, går ut, går av och an på Norra Mälarstranden, sätter sig på en bänk — — —

Det var så tyst, hon fortfor:

— Jag vet icke, var jag levat dessa dagar. Har solen gått upp och ned som förr? Jag tyckte det var evig skymning, och jag kan inte minnas, att jag sett en enda människas ansikte — icke heller hans sedan den kvällen jag kom. Det var en solnedgång, jag har aldrig sett dess make. Han bor ju så högt, som en örn på sin klippa, sa jag, men sedan sade jag det icke mer. Det var så mycket jag sade, som jag aldrig sade mer, när jag blev vaken, men jag tänkte och vet du, vad jag tänkte? — hon skrattade åter samma torra, låga strupljud — jag tänkte, att den mannen är en sådan till vilken vi kvinnor säga: bord, duka dig! och det dukar sig. Men jag tänkte också: det har varit andra här före mig, och där komma väl andra efter mig. Men jag ville icke mer sitta där, varför skulle jag det? Vad har jag att göra med något, som blott är tillfälligt? Det är mot min

innersta instinkt. Jag vet väl, att jag är sinnlig. Vilken kvinna är det icke? Men ha vi icke fått makten att leva utan det lika väl som att leva med det, när vi veta, att förbindelsen varken gör oss stolta eller lyckliga.

Det glittrade till i Andreas ögon, av glädje, av välbehag. Hon böjde sig fram och tryckte en hastig kyss på Suzannes hjässa.

— Men vad sade *han?* frågade hon.

— Kära, vad skulle han säga? Jag sade intet om detta, men han förstod ju, att jag var klen och måste resa. Skriver han som han lovade, ja, då skriver jag tillbaka och säger sanningen. Det är allt.

— Vad du är stark, Suzanne.

Men hon log så bittert och sorgset, att det skar Andrea i hjärtat.

— Stark, jag? Hur kan du säga något sådant? Det är ett misstag. Att jag nu står uppe, att jag inte ligger, att jag orkar tala, kära Andrea tror du det är av styrka? Nej, det är av trots, det är av hat, det är av vämjelse. Men kan det hålla en uppe? En tid ja, till det värsta är över, men sedan, nej sedan måste där komma annat till för att man skall leva.

*

Följande morgon reste de, och dagen gick. I skymningen körde tåget in på stationen. Vagn var nere och mötte. I det gammaldags schaggklädda åkdonet sutto de tysta bredvid varandra. Regnet dröp mot rutorna och glittrade i ljuset från lyktorna. Hjulen knastrade mot gruset och med långa mellanrum, som om vinden varit borta och jagat på andra trakter hördes det dova bruset från skogen — ett brus, som växte i styrka om natten och åter och åter väckte Suzanne. I halvt sovande tillstånd tyckte hon sig höra braket av grenarna i Grindstugeskogens kronor. Hon stod på nytt under dem, famnande pelarstammen, hon mumlade på nytt som under den fjärran oktobernatten: o gud, ge mig något, för vilket jag kan leva eller låt mig dö!

Först framåt morgonen blev sömnen lugn, och så drömde hon, att hon stod på slottsbacken i de djupa leden av studenter. Stjärnorna gnistrade, och det var kallt. Över huvudena höjde sig därframme som pikstavar de orörliga nationsfanorna med dukarna hängande. Några oroliga element i skaran tränger på. Olof sträcker ut armen bakom hennes skuldror. Hon frågar honom: Vem är det, som skall tala? Han svarar: Det är Arehn! Och genast därefter hörs den unga rösten, klar, nående vida omkring, tvingande alla att lyssna, men bredvid henne flyttar sig Andrea och ber med halvhög röst: Stå inte för, Gordon, jag vill se honom! Och Suzanne vänder på huvudet för att le åt henne och — vaknade, det var ljust. Andrea stod vid sängen, färdigklädd, i en ny vit blus för att det var söndag och vår.

— God morgon, din lilla slarva, sade hon, nu kommer frukosten!

Ja, det var söndag, en lång, ljudlös, stilla söndag med molnig himmel och mjuk luft. De höllo sig på rummet, läste och skrev, nej, inte Suzanne. Hon låg bara lättjefull i sängen, men utan att ha tråkigt, utan någon ängslan, någon oro. Andrea var där ju, och gud, vad hennes närhet gjorde henne tillfredsställd och lugn. Hur skönt! De förstodo varandra utan ord. Var icke själva tystnaden full av deras samhörighet? Vilken ljuvlig vila! Och de skulle alltid bli varandra trogna, alltid älska, när de blevo äldre, klokare och bättre endast mer och mer.

Och Suzanne önskade, att hon skulle stanna, önskade det helt och ivrigt, men hellre än att framställa en dylik begäran ville hon bita av sig tungan, ty måste icke Andrea tillbaka för att ta sin examen? — Examen — men vid det ordet frös Suzanne som träffad av ett isande drag. Oförmågan till arbete pinade henne ohyggligt, men det var intet att göra åt det, bara vänta.

Men där satt nu Andrea, det smala, ljusbruna huvudet, de rosiga örsnibbarna, axlarnas ojämförliga, mjuka sluttning. Suzanne kunde sluta ögonen och känna behaget, som utströmmade från henne likt doften från en färsk björk, och hon såg henne i detsamma leva i det vackra hemmet i gränden under domkyrkotornen. Det var väl också en lycka bland annan lycka att bli gift med en barndomsvän, och utan tvivel skulle Gordon göra karriär. Ånej, där var intet fel varken på huvud eller karaktär på Gordon. Han var bara en smula dum, men om man sade det högt blev man själv ansedd som ännu dummare, och nu skulle han ju disputera — snart, ja om fjorton dagar. Det skulle lyckas honom, ty allting lyckades honom, dem. Så var det skönt, att somligt folk hade det bra — det var gott för dem, och det var också gott för den, som kände och älskade dem.

Hon kallade sakta hennes namn. Andrea svarade långsamt:

— Ja, är du vaken? Jag trodde du sov.

— Trodde du det? Säg mig, varför skriver du till Gordon, när du själv reser i morgon?

— Jag tror, att han blir glad — han kommer ut på morgonen, där ligger ett brev i lådan — från mig, och jag kommer på kvällen.

— Jag undrar om du blir ond, om jag frågar dig om en sak?

— Jag tror inte du kan göra mig ond.

— Men det är närgånget.

— Jag tror inte du kan vara närgången.

— Säg, älskar du honom?

— Vem?

— Gordon.

— Skall man inte det med sin man?

Från ett angränsande rum hördes det lätta ljudet av en biljards kulor.

— Jag minns där var någon vi beundrade bägge två.

— Den, som vill bli lycklig, måste lära sig älska främst det han har.

— Ja, sade Suzanne, om det går.

— Går icke allt, som man riktigt vill?

— Dina förhållanden äro så lyckliga, André.

— Ja, jag vet.

— Så är det borta då — alldeles?

— Nej, kära, jag äger det.

— Vad?

Andrea log.

— Det jag känt, sade hon. —

18.

När Andrea rest och Suzanne blev lämnad ensam kom reaktionen. Hon stretade ej längre emot utan gav sig hän under en mattighet, som likt blytyngder lade sig över lemmarna. Ibland omtöcknades hjärnan av en drivande dimma, och hon låg och småskrattade, emedan det kändes lustigt som vore hon drucken. Hon tänkte icke mer, men oupphörliga fantasier gledo hägrande förbi — drömbilder av landskap, skimrande som Corots tavlor, av städer, med luften svävande av solnedgångens guldstoff, gator, där främmande människor vandrade och samtalade på främmande språk. Minnen från resor — fiskebåtar med röda segel, vaggande i dyningen och därbakom den flacka engelska kusten, som försvinner. Ingen vind, man spelar bridge på däck i korgstolar, hemvändande svenskar — —Alpdalar med grönskande vingårdar — ännu ligger daggen på rosorna och akasiorna, skära moln sväva över topparna, klosterklockan ringer, och ur kyrkans öppna rutor hörs hymnen, som nunnorna sjunga i gryningen.

Suzanne låter bilderna glida som ett radband av pärlor hon blott på nytt och på nytt börjar tumma. Hon söker tillbaka till de stunder hon levat som friskast och mest lycklig. Hon rycker sig ej ur dessa drömmar, hon vill ej rycka sig ur dem, och genom fönstret tränga vårens svala, vilda dofter. Hur måste icke solen brinna varm därute över den rostbruna marken, över den våta mossan, över de grå bergsskrevorna, där styvmorsviolerna blomma! Hon skall snart gå där och höra alla de porlande, gnolande, sipprande, jublande ljuden.

Och solen stannar i rummet med sitt sjunkande sken, så starkt, att hennes ögon bländas. Luften står klar och stilla. På terrassen knastrar gruset under steg med vårens egendomliga skärpta ljud. Det gyllene på väggen blir rödare, blir glödande, mörknar och dör sakta bort. Suzanne ligger och ser in i den blåskimrande skymningen, matt, varm, halvt i dvala. Hon vill ha det så, hon vill slippa tala, hon vill drömma, hon vill ha en stor fred och en stor tyst vila för att ligga i den och bli starkare.

Men Suzanne har en ängslan, att sanatorieläkaren, som är borta på ett par dagars resa, skall återvända och komma till henne för att göra sin plikt. Bara hon tänker på det, rycker ögonbrynen och stramar läpparna.

Men det fruktade inträffar. Han kommer och han — går, en stor, mörk herre i en vit rock, han har en liten vårförkylning och till och med hans nysning är full av myndighet. Men han får gå. Den sjuka vägrar att ta mot hjälp, och dygn försvinna, då kommer herrn på nytt, den berömde nervspecialisten, och det är så utsökt älskvärt av honom att göra sig besvär, men även nu vägrar den sjuka, darrande av ängslan och harm. Hade hon haft någon att kalla på till hjälp skulle hon gjort det, en vaktmästare, en lakej för att peka och säga: För ut herrn där och genom den dörren kommer han icke mer!

Men Suzanne hade ingen att kalla till hjälp, blott sitt eget jag, men det var så kraftlöst, så överretat känsligt, ett stöd till att förakta, en liten vilja av stål, som skälvde.

Doktorn får gå.

Hon blir förbittrad vid att höra honom yrkesmässigt tala om hennes fall. Hennes taktkänsla, för vilken det inres fridlysthet är första budet, såras ju vid blotta tanken på att någon med skenbar rätt kan tilltvinga sig personliga förtroenden. Det tycks henne gåtfullt, hur han å sin sida kan ta det som en naturlig sak blott att motta hennes bekymmer. Vad angår det Suzanne, om han med andra patienter upplever sådant för varje dag? Hon finner det så märkvärdigt komiskt, att han i hennes motstånd blott ser ett onödigt krångel, som försvårar hans uppgift, och ingen aning säger honom något om den ångest, som skälver genom Suzannes hela nervsystem, när han vidrör minnet av sin kollegas konsultation. Hon får en besynnerlig föreställning av att vara en jagad varelse och en jagad, som icke kan fatta, nej icke förstå, varför den skall jagas.

Hon ber sin plågoande om tystnad och lugn. Hon säger:

— Jag är trött. Jag är sjuk, men jag vet, vem jag är, vad jag gjort och vad jag bör göra.

Han svarar:

— Min kära fröken, en så liten som ni vet aldrig vad hon gjort, eller vad hon bör göra.

Där Suzannes huvud låg på kudden vidgades hennes ögon av en blick som hos en, som känner sig fallen från skyarna. Hon förstod ju svenska, men meningen var från en främmande värld, och den kunde icke besvaras. Men vad hon vämjdes vid den inbilska välviljan, vid förmyndartonen, som lät henne känna att mellan henne och hennes motpart ingen verklig jämlikhet existerade. Situationen, i vilken rollerna delades i den över- och underordnades, tycktes på förhand bestämd, den värde mannens auktoritet oomstridd. Men Suzanne var icke vand vid att böja sig under en annan auktoritet än den hennes hjärta och förstånd erkände, och hon kunde det därför icke nu heller, lika litet som hon kunde finna en enda orsak till varför hon skall vara öppenhjärtig mot denna självsäkra, obekanta person, vars tankegång och hela föreställningsvärld är henne främmande och motbjudande. Hon var ju dessutom redan lidelsefullt medveten om det ändamålsvidriga i den föregående analys hon underkastats.

Och medan hon tänkte och tänkte på den, hur piskade hon icke sig själv i sin sjukliga ömtålighet med självförebråelser! Hur vrider sig icke hennes blyghet och blöder! Död och pina — hur hon stått där, uttröttad av sömnlöshet, matt av blodbrist, av månaders oavbrutna självsstrider, en vapenlös, som överrumplad tog emot ordens kalla pilar, vars gift genomdröp henne, kvalde henne — kom henne att avge tusen ljudlösa skrik av protest, och vid minnet bröt kallsvetten fram på Suzannes tinningar, huden knottrades av avsky, hennes händer knöto sig i ett vilt, yrande begär att få gripa kring den mannens strupe — — — att bakifrån ta språnget likt en panter över honom, att ha honom under sig på marken, att få trycka till just där, hårdare, hårdare — att få höra det flämtande lätet. Hon låg till sängs och såg sig göra det, genomlevde handlingen brutalt, ända till sin egen stönande viskning: Begriper du bättre nu, din djävul, begriper du, vad du gjort! — Men hunnen så långt, avbröt hon sina fantasier — — — Så — ja, där hade hänt en katastrof, men hon var okrossad, och där kom ett uttryck av tillfredsställelse över hennes mun, när hon tänkte på dygnen, som följt, dagarna, mörka av skymning, då viljan arbetat, arbetat, sugit hennes väsens energi som en magnetnål, tills den fått kraft att springa rätt upp — en spiral, en fjäder! En människa är dock en människa — och genom de vikande tillfälligheterna styr hon själv sitt ödes gång.

Men något pinade Suzanne. Mannen med florentineransiktet, han kunde gå däruppe i Stockholm, vinna ära och rykte, aldrig få veta, vad han gjort, men för den stund av förnedring, av svaghet, under vilken hon varit i hans våld, fordrade Suzanne upprättelse, och den människa, som ropat till henne en befallning som till ett otillräkneligt djur, han skulle dock veta, att hon icke mer hade behov av hjälp från det hållet. Vad han så menat med sin begäran om ett brev, det visste hon inte, hon visste blott att hon måste skriva ett för sin stolthets skull. Det blev i hennes nuvarande tillstånd en frihetshandling, en hederssak.

Men det var långt ifrån lätt. Kunde hon lägga korten öppna på bordet? Nej. Kunde hon säga sanningen? Nej. Suzanne måste utforma ett diktat själstillstånd, och hon återförsatte sig till konsultationen, till den stund från vilken hon börjat bedraga. Hon hörde i sina öron de egna orden: Det är detta, doktorn, som är av betydelse. Vilket? Begäret efter den förlorade, begäret som hon angivit bränna henne som en brand efter den älskade och förlorade, efter Olof. Ja, där låg vägen, hon måste trampa den vidare, måste skriva och berätta, att hon visste sin sjuklighets orsak: en hämning av sexuallivet, berätta, att nu låg lidelsen kuvad, det hade varit förfärligt, men nu låg den kuvad, slagen i järn. Hon skulle leva — resignerad, men leva, gå till hälsa — och där krusade ett föraktfullt löje Suzannes läppar — hon tackade honom till slut — ja verkligen, hon sände honom sitt förbindliga tack för hans hjälp under den upprörda krisen. Tack och farväl.

Men i vilket underligt tillstånd hon försatts, medan hon skrev, att ångesten var viken ifrån henne. Ånej, den fanns där kvar — men icke kärleksångesten — nej en djupare, mäktigare, långt mera smärtsam — — — oron för livet, för de dagar, som skulle komma, för människorna, för det egna jaget, för det hela — samma rädsla, som under gångna skolflickstider snyftat ut sitt svårmod i den lilla kammaren åt gården i rektorshuset. Livsglädjen, som sorger försvagat, ägde ej makten över den som förr, och hon var nog ganska klen. På natten hade hon haft en syn. Hon hade vaknat vid stark hjärtklappning och sett Ejnar stå i månskenet lutad mot väggen med ögonen skumma av död. Min lilla syster, hade han sagt, och rösten kom som från fjärran ängder. Efteråt hade hon tänt ljuset och legat timme efter timme orörlig. Men det hade tyckts henne som kärlekens seger över all död och all förintelse, att han kom till henne.

Och Suzanne står vid fönstret och ser bort mot sjöns silverblå spegel, som glimmar djupt nedanför skogens grantoppar, vars kronor ligga solbelysta. Några små vita moln stå på himlen. I de ljusgröna gräsmattorna med björkarna blomma gula och blåa krokus. Allt är så stilla. På vägen, som för upp till terrassen kommer doktorn från sin villa. Han ämnar väl göra eftermiddagsronden, kanske besöka också tjugusjuan i andra våningen. Men Suzannes ögonbryn darra till och sammandragas. Det skymtar för henne en ohygglig möjlighet, att hon kan vara tvungen att få lämna denna tillflyktsort, där hon trivs och har det gott. Vad vet hon? En missnöjd läkare kan väl finna på vad som helst — önska att bli av med en patient, som icke fogar sig i ordningarna. Och en idé föds i den trötta hjärnan. Hon kände sin ställning otrygg, hon irriterades av den spända situationen — hon ville göra slut på den.

Men hur? Den bekännelse hon skriftligen avgett kunde på nytt avges muntligen — samma historia, samma strid. Den kunde användas, spelas som en roll, så fick ju också hennes motpart spela sin roll, vara hjälpare, talare, göra sin plikt. Å, vilket gyckelspel — den upp- och nedvända världen.

Efter en timmes förlopp kom doktorn in och satte sig på en stol vid sängen. Han konverserade godmodigt och älskvärt, ytliga, alldagliga saker, men Suzanne låg med nerverna spända som strängar och hörde på prologen. När den var slut, och orden så sakta och fint började tränga henne in i bröstet, då ansåg hon tiden inne för sig.

Men den varelse, som nervöst uppjagad ligger där och berättar, den iakttar Suzanne uppmärksamt, analyserande dess förnimmelser, rörelser, hetsiga utbrott. Den är icke hon och ändå är den hon. Samtidigt observerar hon nevrologen, och hur ovidkommande, men i förundran, stundom med ett hemligt löje mottar hon icke hans förmaningar och råd, ty ack — hur mycket mer idérikt, varmt och glänsande har Suzanne icke ofta förr hört samma livsproblem dryftas!

Nu var det väl att vänta, att patienten efteråt och under fortsatta samtal med läkaren skall bli lugnare, bättre. Det brukar kanske hända så, men det hände icke så nu. En roll, den måste spelas, och den bjuder henne emot, hela komedien pinar henne för var dag, för varje gång, den upprepas, alltmer, och hon blir bara hetsig av det. Detta betydde dock ej så mycket, nej, det var något annat, som blev henne mer outhärdligt.

Låg ej känslan för den förlorade gömd i hjärtat, icke som en törntagg, som stack, men som en pärla, som skimrade. Varför skulle den vidröras? Hon har visst gjort något galet. I sitt värnlösa läge, i sin förbittrade kamp att värja sig mot en otillbörlig analys märker hon sig ha använt något, som har börjat bli henne dyrbarare än allt annat upplevat. Och just detta prostituerar hon. Det är ju så hon vill sjunka genom jorden. Tänk om Olof, som går i vårljuset på Stockholms gator med sin ämbetsportfölj under armen, visste, att hon gör sig sjuk av kärlek till honom. Förtvivlad — hon, hon är det icke, icke i ringaste mått — ty vad var det väl, som skilt dem? Icke något, för vilket hon bar skuld, men livets grymma spel, och var han lycklig, så var Suzanne det även, och vart han än gick, så välsignelse över honom!

Så hade hon dock förmått det — halvt omedvetet — tvärs genom månaders mörker och lidande att av sin

bekämpade känsla göra en klar, besjälad låga.

Men det var lögnen, i vilken hon levde, ansträngningen i den dubbeltillvaro hon tvang sig föra, som gjorde henne sämre — det var skammen över sig själv, det var de kloka, dumma orden, som voro menade till hjälp och som ofta blott tände ett glitter av högmod och förakt under den sjukas halvslutna ögonlock.

Hade hon icke brunnit, älskat och brutit sig fri — — låg icke allt detta bakom henne, nedtrampat, red hon icke redan en annan, en farligare storm!

Det var som gick hon inåt ett mörker, mött av ett isande drag av vinter och evighet, och hela hennes själ vibrerade. Hon visste, vad det gällde — att välja, att leva eller icke leva, och hon kände sig ännu icke ha fäste bland människorna, ännu ingen tillkämpad plats på jorden, där alla ting, alla händelser, alla känslor voro genomsyrade av sorg, och blott *en* sak, en enda gav frid och jubel — arbetet för ett mål, tjänandet av idéer. Men förnimmelsen av hennes egen kraftlöshet sjönk i henne förstorande ångesten utan gräns.

Om detta teg hon, det var, som om det icke fanns — — Men i dessa dagar, då Suzanne sjuk blott begärde ro och icke fick, då hon hellre ljög och hellre spelade för en främmande nevrolog än bröt mot själens tystnadsplikt, då föddes inom henne ett okuvligt hat mot den metod, som här använts, och hon skulle aldrig kunna se den moderna själsläkekonsten annat än som något rått, vanhederligt och narraktigt.

En dag i maj lämnade Suzanne sanatoriet. Hon var då vitare och mera söndersliten än när hon kom.

19.

Rummet låg i varm sommardager, klar av havets närhet, och genom de öppna balkongdörrarna, vars gardiner då och då fläktade för ett lätt drag, syntes ett stort, blått vatten och hördes det ljuva, entoniga brusandet av vågor, som rullade in mot en lång sandstrand. Vid skrivbordet satt Suzanne och skrev ett brev. Hennes gestalt var lika flickaktigt bräcklig och tunn som förr, men ansiktet, vars hud var starkt brynt av havsluft och sol, såg äldre ut och hade blivit vackrare, emedan dragen mer utmejslats. När hon då och då såg upp från bladen, som hopade sig, strålade de mörka ögonen med stora pupiller.

Hon skrev:

Kära Andrea!

Jag tackar dig hjärtligt för dina brev och alla vykort du sänt mig. Jag har med ingenting svarat. Det finns nämligen perioder, under vilka det upprör oss alltför mycket att ha någon förtrogen. Att du i detta liksom i allt annat förstår mig vet jag. Nu tycks det mig, som om jag över alla de land och vatten, som skiljer oss, ilar för att möta dig. Du skulle troligen finna mig förändrad. Själv känner jag mig lik en fånge, som lyckats spränga sina bojor. Jag sträcker mina lemmar i jubel över att åter kunna röra dem fritt. Krafterna återkomma en för en långsamt men säkert.

Vill du nu höra mig?

Jag for från sanatoriet. Det var mer en flykt än en vanlig avresa, fast ingen visste det, icke ens doktor U., som var glad att bli av med en besvärlig patient. Men när jag tänker på den pina dessa herrar nevrologer beredde mig, då fylls mitt hjärta av ett sådant mått av vrede, att jag tror det kunde fylla tusen hjärtan och ändå hota att spränga dem alla. Men varför skall jag i onödan reta mig med att minnas dessa personer, som redan flutit bort ur mitt liv, och som jag icke mera känner?

Jag reste direkt till havet och jag reste just hit, dit jag alltid längtat att få återkomma sedan de veckorna vi voro här, du och jag. När skjutsen körde gatan fram blevo mina ögon skumma. Allt var sig likt, men ändå så

besynnerligt främmande, de terrassformiga trädgårdarna, staketen, de ljusmålade små husen. Jag gick till fru Reyter och fick hyra vårt gamla rum. Jag minns, att häggarna blommade och deras starka doft trängde in till mig om nätterna, och att gryningarna voro ljusgröna och klara som glas, och i den döda tystnaden hördes måsarnas skrin så vilt och sorgset som var det bundna andar, som klagade i djupaste nöd.

Till en början var här mycket ensamt. Det var ju så tidigt på säsongen. Jag hade intet annat sällskap än min cykel, och vi gjorde några turer inåt landet till kyrkan och värdshuset med de stora gamla ekarna, men det tröttade mig för mycket, och jag låg helst om dagarna i en klyfta på berget och såg upp i himlen och ut på havet, där ljus och skuggor växlade allt eftersom de oroliga skyarna gingo på himlen. Så kom ju folk. Det vimlade av badgäster på alla vägar, på stranden och i pensionatet, och en dag, då jag stod på hamnpiren och såg på, när fisken plockades ur näten, lades en hand på min axel och jag hörde en röst, som jag så väl mindes från den tiden jag var frisk och sorglös. Det var Harriet Melander. Hon var här med sin syster och svåger. De åto på hotellet och voro ett kotteri — kamrater till svågern, ingenjörer och medicinare och ett par flickor. När hon hörde jag låg här ensam frågade hon, om jag inte ville vara med dem, och det var jag ju tacksam för. Jag kände, att det icke var bra för mig att leva så isolerad, och vi seglade och gjorde utflykter och dansade. Flickorna voro muntra och glada, och när jag var trött och irriterad voro de bara söta och vänliga utan att komma mig nära.

Men, Andrea, vännen min, vad jag var mycket sjukare än de visste!

Jag hade mist förmågan att se det friska, det vackra, det goda, jag såg blott det ruttna, det fula, det beräknande. I blickar, som ömt möttes lyste för mig blott begäret. Läppar, som i dag viskade om trohet, skulle i morgon bedraga. Hur skorrade icke i alla skratt en falsk ton? Jag kunde sitta på societetshusets veranda och se på vimlet, som rörde sig inne i den upplysta salen. Musikens toner vaggade ut genom dörrarna i kvällen. En sval doft av hav drog inåt, men pressad över bröstet som reds jag av en mardröm tycktes mig alltsammans overkligt och själv var jag en död. Endast min ångest hade överlevat mig och blivit pulsen i mitt hjärta. Jag ville resa mig och gå hem, men jag var rädd för den långa natten, för stjärnorna, som kallt och fjärran blickade ned till mig, rädd för att stå ansikte mot ansikte med mig själv och höra de obarmhärtiga frågorna: Vad skall det bli av dig? Vad vill du göra, när sommaren är förgången?

Och jag greps av en enda stor längtan, som drog till sig alla mina krafter som ljuslågan drar myggen — en enda stor längtan efter att få sova — — sova tryggt och gott i en djup slummer — sova, som man blott sover en gång orörlig, medan klockorna dåna sitt tunga rekviem. Tro icke, att dödslängtan föddes nu, nej, den endast framträdde, ty jag har lönnligt ägt den så länge jag kan minnas.

Det sägs att barn ha skrämsel för döden. För mig ägde den en gåtfull lockelse, och i min föreställning förband jag den aldrig med någon hemsk förstörelse, någon grym upplösning. Från mitt första besök i Stockholm — jag var då nio år — blev intet mig så ljuvligt att minnas som sarkofagerna i Riddarholmskyrkan. Sovo de icke blott, de döda kungarna? Hörde de icke i djupet av sin sömn avlägset, utan önskan att vakna, bruset av livet, dånet av åren, dagar och tider rassla förbi? Jag skulle velat ligga där som de, och jag var redan då rädd — förstår du mig, det var som om redan då mina nerver bävat tillbaka för de ansträngningar och de smärtor, som väntade dem — men jag säger icke, att icke min längtan dit bort, där livet ej mer finns, var annat än fantasier, kanske vanliga hos ett barn som icke är alltför lyckligt, och jag säger icke, att denna längtan skulle kommit nu, om inte så mångt och mycket hänt, som gjorde dess framträdande naturlig. Jag säger blott som det är, att dödslängtan — den fanns där förr, och jag kände igen den.

Jag kände den, och jag låg i timmar och såg på asken med Ejnars revolver, som låg på skrivbordet. Kära, jag hade ju tagit den och fört den med mig. Mörkret, som kom ur mitt inre, flödade ut i rummet omkring mig. De levandes röster nådde mig ej mer, men i mån som jag närmade mig ögonblicket, ju starkare mitt beslut

tycktes mig, så växte något nytt inom mig. Det var, som om jag fått krafter just vid att tränga fram i denna tanke, just vid att kämpa med döden själv. Hur besynnerligt, jag som med all min vilja till uppriktighet hittills endast famnat fantomer fick när jag stod inför intet en ny känsla av verkligheten. Livet, som jag lämnat bakom mig bör- jade resa sig stort i sin rymd. Jag förnam här och där levande punkter, som utstrålade makt — du, Andrea, var en bland dem.

Hur ofta lyfte jag icke i tanken handen med vapnet, hur ofta kände jag icke mot min tinning den svala lilla ringen, men för varje gång frågade en röst inom mig: Vem är det som skall dö? För varje gång kom samma svar: En desertör, som är för feg!

Men jag kände orden som ett skymfligt slag i mitt ansikte, och en kväll, då jag legat framstupa på min säng under ett tryck, som var tyngre än någonsin, grep jag, knappt medveten om vad jag gjorde, revolvern och sprang ut. Det var vackert och stilla. Havet låg blankt. I de svaga dyningarna vacklade solpelaren. Jag saktade stegen och gick längs ut bland klipporna. Jag lyfte handen och kastade revolvern rakt ut i solgatan. Så föll jag i en slags dvala. Jag minnes blott, att jag kände solens värme och tyckte att jag fylldes av dess sken som av en gyllene strålande vätska.

Aftonrodnaden glödgade klipporna, färgerna dogo bort, stjärnorna började tändas. Jag var ännu ute och strövade. Det föreföll mig som om de vita små stjärnljusen icke mera voro fjärran och kalla, utan förtroligt blinkade åt mig. Det föreföll mig, som om jag åter ville börja älska dem, svagt och försiktigt.

Jag sov djupt och gott den natten och vaknade på morgonen, matt men lugn. Den blåa sommarhimlen över havet fyllde rummet med en tindrande dager, smekte mina nerver som en sval, kär hand, gjorde mitt hjärta lätt. Jag tänkte med blygsel på det tillstånd i vilket jag varit. Jag tyckte mig se dig och våra vänner vandra i en fjärran tid på en förändrad jord, som dock alltid ägde kvar samma somrars himmel och grönska, medan jag var borta och glömd i en grav. Jag ryste. Nej, jag ville inte bli efter, inte dra mig undan från att ge vår krets det lilla tillskott av kraft jag kunde. Ack, jag förutser nog, att livet blir tyngre och medelmåttigare än vi anade i Uppsala, att framtiden icke ger något till skänks, men måste man icke just därför själv söka ge desto mer? — — —

Tänk att du och Gordon äro så förtjusta i alperna! Jag ser er klättra friskt från topp till topp, medan jag ligger stilla vid havet. Jag önskar inte byta med er. Jag tycker inte om bergen. De trycka mig. Jag minns de svarta, branta bergssilhuetterna vid Trafoj. De ängslade mig. Jag kryper ihop inför alptopparna, som genomstinga molnen. Min puls slår oroligt. Jag får förnimmelse av att jag vill nå något och icke kan. Men inför horisontens enda, raka linje, som förlorar sig i omätligheten, slår mitt hjärta med starka, befriande slag. Mitt bröst häver och sänker sig lugnt. Ja, även när havet som mörkast stormar ger det mig samma förnimmelse av frid!

Jag kan springa mot vinden längs efter stranden. Luften, som brusar omkring min kropp tycks tränga in i den och framkallar en känsla av styrka och domning, ljuvare än vin. Långt in i sömnen känner jag välbehaget av att ha omkring mig djup och vågor.

Ännu är jag dock icke återställd och ett är ännu så svårt — segt och egensinnigt reser sig inom mig motviljan att återuppta studierna. Fegt vill jag blott smyga bort från alltihop och dröja här i evighet. Hur mycket som är däri av fysisk klenhet och hur mycket av andligt högmod vet jag icke. Med obeskrivlig längtan tänker jag ofta på Torborg och våra andra kamrater, som flitiga, modiga och friska erövra höga betyg och önska att snart få komma i arbetet, som de känna sig dugliga att fullgöra. Men med deras exempel för ögonen skall jag följa dem. Jag skall tänka på de bästa och ädlaste och följa dem.

Den första september reser jag härifrån direkt till Uppsala. Vi mötas där. Mitt hjärta klappar och mina ögon fyllas av tårar, ty jag tror knappast, att det är sant. Inom tio dagar skall jag återse dig, men din lilla vän

kommer emot dig från så fjärran vägar, André, och du måste lova att vara mycket mild, men det är du ju alltid mot mig liksom mot alla, trots att du är lycklig.

Suzanne.